

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (KLİNİK PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**ERKEN EVLENEN KADINLARIN PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ VE EVLİLİK
UYUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER**

Doktora Tezi

Büşra ASLAN

ANKARA

2018

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (KLİNİK PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**ERKEN EVLENEN KADINLARIN PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ VE EVLİLİK
UYUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER**

Doktora Tezi

Büşra ASLAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK

ANKARA

2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (KLİNİK PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

Büşra ASLAN

ERKEN EVLENEN KADINLARIN PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ VE EVLİLİK
UYUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Doktora Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şennur TUTAREL KİŞLAK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Şennur Tutarel Kışlak
Prof. Dr. Gülşen Erden
Prof. Dr. Elif Barışkın
Prof. Dr. Nilhan Sezgin
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Akabay Gülçat

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

30.11.2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(30/11/2018)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı Soyadı

Büşra ASLAN

.....

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim boyunca ne zaman ihtiyaç duysam desteğini esirgemeyen, her konuda beni dinleyen, sevinçlerime ve üzüntülerime ortak olup bana yol gösteren sevgili hocam Prof. Dr. Şennur Tutarel Kışlak’a hoşgörüsü, sabrı ve sonsuz desteği için çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemdeki değerli katkıları için Doç. Dr. Ayça Özen Çıplak, Prof. Dr. Gülsen Erden ve Prof. Dr. Elif Barışkın hocama en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Tez savunma sürecimde olmayı kabul ederek katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Nilhan Sezgin ve Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Akabay Gülçat hocama teşekkür ederim.

Doktora süreci çok keyif aldığım, çok şey öğrendiğim ama aynı zamanda farklı alanlarda büyük zorluklar yaşadığım bir süreç oldu. Bu sürece tanıklık eden, zorluklarını hafifleten, derslere keyifle katılmamı sağlayan sevgili grup arkadaşlarıma teşekkür ederim. Dinginliğiyle huzur veren ve her konuda keyifle sohbet edebildiğim Gülşen Kaynar’a, enerjisiyle yüzümü güldüren Burcu Kömürçü’ye, geçirdiğimiz güzel zamanlar için İpek Şenkal Ertürk ve Nağme Gör’e teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimiyle başlayan güzel dostluğumuzun doktora eğitimiyle devam ettiği, yaşadığım her sıkıntıda ve mutlulukta kendimi bir şekilde yanında bulduğum canım arkadaşım Serel Akdur Çiçek’e bu kadar güzel bir insan olduğu için, her koşulda yanımda olduğu için ve hayatıma kattığı farkındalıklar için sonsuz teşekkür ederim. Hep birlikte yaptığımız güzel tatiller, keyifli buluşmalar, evlerde toplanıp çalışmalarımız... Bu güzel ve mutlu anılar için her birinize tek tek ve tekrar teşekkür ediyorum.

Dil Tarih’in sadece iş yeri değil, okul olmasını ve her gün keyifle işe gelmemi sağlayan, orta bahçe sohbetlerimizin sonu gelmediği sevgili arkadaşlarım Burçak Sönmez, Bağdat Deniz Kaynak, Ceren Atakay ve Gözde Gökçe’ye teşekkür ederim. Tezimin istatistik analizle ilgili kısmında yardımcı olan İbrahim Yiğit’e, keyifli ve destek olan arkadaşlığı için Burak Büyükkuzukıran’a, tüm yoğunluğuna rağmen bana yardımcı olan, neyi nasıl yapmam gerektiği konusunda desteğini esirgemeyen ve bana yol gösteren Meryem Kaynak Malatyalı’ya sabrı, desteği ve öğrettikleri için sonsuz teşekkür ederim. Maharetli elleriyle tez jürime lezzet katan sevgili arkadaşlarım Serel, Gülşen, Burçak, Meryem, Ebru ve Gözde’ye teşekkür ederim.

Tezimin bu kadar kısa sürede ortaya çıkmasında büyük emeği olan, veri toplama sürecini kolaylaştıran, hayatımın her alanında olduğu gibi bu konuda da yardımını ve desteğini esirgemeyen canım kuzenim Evren Aslan’a ve sevgili öğrencilerine teşekkür ederim.

Öznel yaşantılarını paylaşarak bu tezin var olmasına olanak sağlayan tez katılımcılarıma da ayrıca çok teşekkür ediyorum.

Ankara'nın bana kattığı en güzel insanlardan olan, doğallığı ve içtenliği ile içimi ısıtan Gülen Say'a, ihtiyacım olan her an orada olduğu için çok teşekkür ederim. Psikoloji yolculuğumun her evresine tanıklık eden, birlikte kaygılandığımız, birlikte başardığımız ve birlikte sonsuz geyik yaptığımız canım arkadaşım ve tezimin nitel hakemi Seray Akça'ya çok teşekkür ederim. Bana benden çok inanan, her zaman benimle gurur duyan, mesafeler nedeniyle sık görüşemesek bile desteğini hep hissettiren, beni her zaman anlayan ve hayatımın neredeyse yarısına tanıklık eden değerli dostum Nagehan Kurt'a çok ama çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana inanan, güvenen ve beni destekleyen annem Hayriye Aslan ve babam İsmet Aslan'a teşekkür ederim. Ders çalışmam için gereken tüm kolaylığı sağlayan, beni ne kadar çok sevdiğini hep hissettiren canım ablam Nesrin Aslan'a teşekkür ederim. Bugün sahip olduğum her şeyde emeği olan, her daim beni destekleyen ve bana güç veren, konuşmasak bile beni anlayan ve varlıkları için kendimi çok şanslı gördüğüm ablalarım Kübra Aslan ve Leyla Kurnaz'a sonsuz teşekkür ederim. Siz olmasaydınız bu tez ve ben çok eksik kalırdık. Size ne kadar teşekkür etsem az. İyi ki varsınız!

Ayrıca doktor eğitimim süresince bana burs vererek bu tezin yazılmasına katkı sağlayan TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLOLAR.....	viii
ŞEKİLLER.....	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Erken Evlilik	3
1.1.1. Erken Evliliğin Nedenleri.....	7
1.1.2. Erken Evliliğin Yol Açtığı Fiziksel Sorunlar	8
1.1.3. Erken Evliliğin Yol Açtığı Şiddet Sorunu.....	9
1.1.4. Erken Evlilik ve Psikolojik Belirtiler	12
1.2. Evlilik Uyumu	16
1.2.1. Evlilik Uyumu ve Erken Evlilik.....	18
1.3. Kayınvalide ile Kurulan İlişkiler	20
1.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü.....	25
1.4.1. Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası İlişkiler	26
1.5. Kişilerarası Kabul Red Kuramı	28
1.5.1. Kişilerarası Kabul Red Kuramı ve Evlilik Uyumu	31
1.5.2. Kişilerarası Kabul Red Kuramı ve Psikolojik Belirtiler.....	32
1.6. Araştırmanın Amacı	32
1.6.1. Nicel Araştırmanın Amacı	32
1.6.2. Nitel araştırmanın amacı	33
1.7. Araştırmanın Önemi.....	33
1.8. Araştırmanın Hipotezleri	34
BÖLÜM II	35
NİCEL ÇALIŞMA.....	35
ERKEN EVLENEN KADINLARIN PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ VE EVLİLİK UYUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ	35
2.1.YÖNTEM	35
2.1.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	35
2.1.2.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	37

2.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu	37
2.1.2.2. Yakın İlişki Ölçeği (YİÖ)	37
2.1.2.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form (DDGÖ-16)	38
2.1.2.4. Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ).....	38
2.1.2.5. Kısa Semptom Envanteri (KSE)	40
2.1.2.6. Kayınvalide Kabul-Red Ölçeği (KKRÖ)	41
2.1.3. İŞLEM.....	42
2.2. BULGULAR	43
2.2.1. On Sekiz Yaşından Önce ve Sonra Evlenen Kadınların Araştırma Değişkenlerinden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılması.....	43
2.2.2. Çalışmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizleri	45
2.2.3. Evlilik Uyumu Puanlarının Evlilik Yaşı ve Evlenme Şekli Açısından İncelenmesi	47
2.2.4. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Psikolojik Belirtiler ve Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Rolü	49
2.2.4.1. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Düzenleyici Rolü	50
2.2.4.2. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Rolü	53
2.2.5. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Reddi ile Psikolojik Belirtiler ve Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Rolü	58
2.2.5.1. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul Red ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Aracı Rolü.....	59
2.2.5.2. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Reddi ile Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Rolü	60
2.3. TARTIŞMA	62
2.3.1. On Sekiz Yaşından Önce ve Sonra Evlenen Kadınların Araştırma Değişkenlerinden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma	63
2.3.2. Evlilik Uyumu Puanlarının Evlilik Yaşı ve Evlenme Şekli Açısından İncelenmesine İlişkin Tartışma	72
2.3.3. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Düzenleyici Rolüne İlişkin Tartışma.....	74
2.3.4. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Rolüne İlişkin Tartışma	76
2.3.5. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün, Eş Reddi ile Psikolojik Belirtiler ve Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Rolüne İlişkin Tartışma	79
2.4. KLİNİK ÇIKARIMLAR.....	82

BÖLÜM III	84
NİTEL ÇALIŞMA.....	84
ERKEN EVLİLİK DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN NİTEL BİR ÇALIŞMA	84
3.1.YÖNTEM	84
3.1.1. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	84
3.1.2.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	87
3.1.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	87
3.1.3.İŞLEM.....	89
3.2. BULGULAR	93
3.2.1.Eşle Yaşanan Olumsuz Deneyimler: “Neden beni savunmuyorsun, neden destek çıkmıyorsun?”	93
3.2.2. Kayınvalide ile Yaşanan Deneyimler: “Gelinlik Yapacaksın!”	96
3.2.3. Erken Yaşta Evlilikle İlgili Deneyimler: “Cahil değilmişim, çocukmuşum”	99
3.2.4. Evlilik Bilgisi: “Evliliği oyun gibi biliyordum”	103
3.3.TARTIŞMA.....	105
BÖLÜM IV.....	112
NİCEL VE NİTEL VERİLERİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	112
SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER	114
ÖZET	116
ABSTRACT	118
KAYNAKÇA.....	120
EKLER	141
EK 1. Etik Kurul Onayı.....	141
EK 2. Kişisel Bilgi Formu.....	143
EK 3. Yakın İlişki Ölçeği.....	148
EK 4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ-16)	149
EK 5. Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)	151
EK 6. Kısa Semptom Envanteri (KSE)	154
EK 7. Kayınvalide Kabul Red Ölçeği (KKRÖ)	157

KISALTMALAR

Duygu Düzenleme Güçlüğü �����.....	DDGÖ
Yakın İlişki �����.....	Y��
Kayınvalide Kabul Red �����.....	KKR�
Evlilikte Uyum �����.....	EU�
Kısa Semptom Envanteri.....	KSE
Interpretative Phenomenological Analysis.....	IPA

TABLÖLAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	36
Tablo 2. Evlilikte Uyum Ölçeğinin Puanlama Sistemi.....	40
Tablo 3. Evlilik Yaşına Göre Araştırma Değişkenlerinden Alınan Puanlar için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar.....	46
Tablo 5. Evlilik Yaşı(2) x Evlenme Şekli(2) Etkileşim Etkilerini Belirlemek Amacıyla Yapılan Tukey-Kramer Testi Sonuçları.....	48
Tablo 6. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Düzenleyici Etkisi.....	53
Tablo 7. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkide Düzenleyici Etkisi.....	57
Tablo 8. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul-Red ile Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi.....	61
Tablo 9. Görüşme Yapılan Kadınlara İlişkin Demografik Bilgiler.....	83
Tablo 10. Analiz bağlamında oluşturulan üst tema ve kodlar.....	92

ŞEKİLLER

Şekil 1. Araştırmanın Amacının Şekilsel Gösterimi.....	33
Şekil 2. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Düzenleyici Rolü.....	50
Şekil 3. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki Düzenleyici Roller.....	51
Şekil 4. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ve Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Roller.....	57
Şekil 5. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü.....	58
Şekil 6. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul-Red ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Aracı Etkisi.....	60
Şekil 7. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul-Red ile Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Etkisi.....	61

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yakın ilişkilerin en önemli evrelerinden biri olan evlilikte yaşanan doyum ya da ilişkinin niteliği psikolojik uyumu yordayan önemli faktörlerden biridir (Khaleque, 2004). Birbiri ile etkileşim kurabilen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir yaklaşımla çözeabilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin evlilik uyumları eşlerinin kendileri ile ilgili değerlendirmelerinden etkilenmekte, eşlerinin kendilerini olumlu değerlendirdiğini düşünen kadınların evlilik uyumunun, olumsuz değerlendirdiğini düşünen kadınlardan daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Swann, De La Ronde ve Hixon, 1994; Sacco ve Phares, 2001).

Farklı kültürlerde yapılan çalışmalar eşten algılanan kabul-reddin psikolojik belirtiler ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Melendez ve Kraimer-Rickaby, 2008; Varan, Rohner ve Eryüksel, 2008). Kişinin yakın ilişkide olduğu kişilerden algıladığı kabul red kavramı üzerine çalışmalar; Rohner'in (2008), kişinin hayatının herhangi bir bölümünde bir bağlanma figüründen red algılamasının anne babadan algıladığı red ile aynı etkilere yol açtığını belirtmesiyle başlamıştır. Partnerin fiziksel ya da sözel olarak ifade edebileceği sıcaklık, ilgi, sevgi ve destek olarak tanımlanan eş kabulü ve bunların eksikliğini kapsayan eş reddinin psikolojik sağlığın yanı sıra evlilik uyumu üzerinde de etkisi olacağı düşünülmektedir.

Evlilik yaşı da alanyazında evlilik uyumuyla ilişkili diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürümüzde özellikle çocuk yaşta evlenen kızların, eşine ve eşinin ailesine itaat etmesi beklenmekte (TBMM, 2010; UNICEF, 2001), bu beklentiyle kurulan aile sisteminde aile büyüklerinin etkisinin de güçlü olacağı düşünülmektedir. Eşin ailesiyle anlaşmazlık yaşamanın evlilik uyumu ile olumsuz yönde ilişkili olduğuna, çiftlerin

sosyal hayatında önemli rolleri olduğu düşünölen kayınvalide ve kayınpederin, çiftin ilişkisini etkilediğine ve bu durumun eşler arasında çatışmaya neden olabildiğine işaret edilmektedir (Bryant ve ark.,2001). Bu bağlamda, evlilik uyumunda özellikle kayınvalide ile kurulan ilişkinin önemi vurgulanmaktadır (Green, Broome ve Mirabella, 2006).

Alanyazında, on sekiz yaşından önce fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılardan evlenme ve çocuk sahibi olma sorumluluklarını taşımaya hazır olmadan gerçekleştirilen çocuk evliliklerinde, kadınların evliliğe ilişkin sıkıntıların yanı sıra, gerekli bilgi ve olgunluğa sahip olmadan eş, anne, gelin olmak gibi yetişkin rollerini üstlenmeye zorlandığı vurgulanmaktadır. Tüm bunlar kadınları duygusal zorlanmalara ve psikolojik strese yatkın hale getirmektedir (Kopelman, 2016; UNICEF, 2001; Warner, 2004).

Duyguları anlama ve düzenlemede sorun yaşamak, duygusal ve psikolojik sorunlara neden olmaktadır (Gratz ve Roemer 2004; Gross ve Jazaieri 2014; Werner ve Gross, 2010). Aile sistemi içinde yer alan farklı dinamikler karşısında erken yaşta evlenen kadınların duygularını nasıl düzenleyebildiği de bu bağlamda incelenmesi gereken önemli bir diğer değişken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu aktarılan bilgiler ışığında mevcut araştırmanın problemi, on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenen kadınların; eşlerinden algıladıkları kabul-red ile psikolojik belirtiler ve evlilik uyumları arasındaki ilişkilerin, duygu düzenleme güçlüklerinin rolü üzerinden test edilmesidir. Yanı sıra kadınların kayınvalidelerinden algıladıkları kabul-reddin evlilik uyumu ve psikolojik belirtileri üzerindeki düzenleyici rolü incelenecektir. Ayrıca, evlilik süresi, evlenme türü gibi sosyodemografik değişkenlerin araştırma değişkenleriyle ilişkisi ele alınırken, iki grup arasındaki farklar da sorgulanacaktır. Psikoloji alanyazınında on sekiz yaşından önce evlenen kadınlarla yapılan sınırlı sayıda araştırmada evlilik uyumları, psikolojik belirtileri ve fiziksel sağlıkları ele alınsa da, erken yaşta evlenen kadınların evlilik uyumlarını ve psikolojik

sağlıklarını etkileyen faktörler ve erken evlilik deneyimlerini yansıtan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle, mevcut çalışmanın alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aşağıdaki bölümde, tezin konu ve amacı doğrultusunda temel konuları oluşturan erken evlilik, eş ve kayınvalide kabul red, duygu düzenleme güçlüğü ve evlilik uyumu değişkenleri tek tek ele alınacak ve bu değişkenlere ilişkin kuramsal çerçeveye yer verilecektir.

1.1. Erken Evlilik

Toplumsal koşullar değişse de aile kurumu birey ve toplum için önemini korumaya devam etmektedir. Ailenin işlevlerini uygun bir şekilde yerine getirmesi için sağlıklı bir şekilde kurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, aile kurulurken bireylerin beklentileri ve psikososyal özellikleri sağlıklı bir ailenin kurulmasında etkili olan unsurlar olarak değerlendirilebilir (İçağasıoğlu-Çoban, 2009). Evlilikle birlikte bireylerin yaşamında pek çok değişiklik meydana gelmektedir. Evliliğe adım atan kişiler yeni bir aile kurmakta ya da geniş bir ailenin bir parçası olmaktadır (Jensen ve Thornton, 2003). Evlilik pek çok toplumda çocukluktan yetişkinliğe geçiş olarak kabul edilmekte, bu geçiş aynı zamanda toplumsal olarak kabul edilebilir cinselliğin ve doğurganlığın başlangıcı sayılmaktadır (Hossain, Mahumud ve Saw, 2016). Çocuk evliliği ya da erken evlilik ise; 18 yaşından önce fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılarından evlenme ve çocuk sahibi olma sorumluluklarını taşımaya hazır olmadan gerçekleşen evliliklerdir (UNFPA, 2007). Çocukların farkında olmadan yaptıkları ya da zorlandıkları evlilikler erken evlilik kapsamında değerlendirilmektedir (Çakır, 2013). Bu açıdan erken evlilik insan hakları ihlali olarak ele alınır çünkü 18 yaşın altındaki çocuklar evliliğe tam olarak rıza gösteremez; ya razı olurlar ya da evlenmeye zorlanırlar (Bunting, 2005).

Hukuki açıdan bakıldığında çocuk evliliği konusu ulusal ve uluslararası pek çok kanun ve anlaşmada ele alınmıştır. Türk Medeni Kanunu 11. Maddesi bir kişinin ergin olabilmesi için on sekiz yaşını doldurmuş olması gerektiğini ifade etmektedir. Aynı kanunun 124. Maddesi ise “Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” şeklinde düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanununun 103. Maddesi çocuğun cinsel istismarını on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış olarak tanımlamıştır. Çocuk Koruma Kanununa göre çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder. Diğer bir ifadeyle on sekiz yaşını doldurmamış kişiler çocuk olarak değerlendirilir. Özetle, Türk hukuk sisteminde kanunlar tek tek incelendiğinde çocuk tanımının net olmadığı ve çocuk evliliği kavramının ilgili kanuna göre değiştiği görülmektedir. Türk Medeni Kanununa göre 17 yaşını, Türk Ceza Kanununa göre 15 yaşını, Çocuk Koruma Kanununa göre ise 18 yaşını doldurmamış kişilerin evlilikleri çocuk evliliği sayılmaktadır.

Türkiye’nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 16. Maddesinde “çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil tüm önlemler alınacaktır” ifadesi ile çocukların evlendirilmesi kesin bir dille reddedilmektedir (Acar ve Arıner, 2009). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde bireylerin evlenmeleri için özgür ve tam irade haklarının olduğu belirtilmiş, ancak taraflardan birinin hayat arkadaşıyla ilgili bilinçli kararlar vermek için yeterince olgunlaşmadığı durumlarda iradenin özgür ve tam olamayacağı kabul edilmiştir (UNICEF, 2011). Yasal düzenlemeler ile ulusal ve

uluslararası örgütlerin çabalarına rağmen çocuk evliliklerinin dünyada ve Türkiye’de sık rastlanan bir olgu olarak var olmaya devam etmesi sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemeyeceğini göstermektedir. Çocuk evliliklerine onay veren ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının çoğu zaman yasalardan daha çok kabul gören toplumsal gerçekler olduğu görülmektedir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012).

Çocuk evlilikleri hem kız hem de erkek çocukları ilgilendiren bir sorundur. Ancak ülkemizde yapılan erken evliliklere bakıldığında kadınlarla erkekler arasında kadınların aleyhine önemli bir farkın olduğu görülmektedir. Toplumumuzda erkeklerin genellikle askerlik yaptıktan ve çalışmaya başladıktan sonra evlenmeleri beklenmekte ve bu durumun nispeten ileri yaşlarda gerçekleşmesinden dolayı erkek çocuklar kız çocuklara göre daha geç yaşlarda evlenmektedir (İçağasıoğlu-Çoban, 2009; Orçan, 2008). Erken evlilik, erken çocuk doğurma, ev içindeki konum ve güç dengesi gibi özellikler açısından kız çocuklarının aleyhine işlemekte ve kız çocukları için ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca, erkek çocukların erken yaşta evlendirilmeleri kız çocuklarında olduğu kadar yaygın değildir (Jensen ve Thornton, 2003; Özcebe ve Biçer, 2013).

Erken evlilikler genellikle kayıt altına alınmadığından, resmi kayıtlar ise 15 yaşın altındaki kişileri içermediği için kesin sayılara ulaşmak oldukça zordur (Muthengi, 2010). Erken evliliklerin en sık görüldüğü yerler gelişmekte olan ülkelerdir. Tüm dünyada 20-24 yaş grubunda olan kadınların %34’ü 18 yaşın altında evlenen kişilerden oluşmaktadır (UNICEF, 2014). 2000-2011 yıllarını kapsayan bir araştırmada, gelişmekte olan ülkelerdeki 20-49 yaş arasındaki kadınların üçte birinin 18 yaşından önce, dokuzda birinin ise 15 yaşından önce evlendiği ifade edilmektedir (Das Gupta ve ark., 2014). UNICEF’in 2005 ve 2012 yılları arasındaki zamanı kapsayan verilerine göre, erken evlilik en çok Güney Asya ve Afrika ülkelerinde yaygındır (UNICEF, 2014). 18 yaşından önce evlenmiş olan 15-24 yaş arası kadınların oranı Güney Asya’da %46, Sahra altı Afrika’da %39, Latin Amerika ve Karayiplerde %29 olarak belirtilmektedir. Amerika’da

evli kadınlarla yürütülen geniş çaplı bir çalışmada, çalışmaya katılan kadınların %12'sinin 18 yaşından önce evlendiği görülmüştür. 18 yaşından önce evlenen kadınların yarısının (%51.53) 16 yaş ve öncesinde, %12'sinin ise 14 yaşında evlendiği belirtilmektedir (Le Strat, Dubertret ve Foll, 2011).

UNICEF'in (2014) verilerine göre, Türkiye'de 18 yaş altında evlilik yapan kadınların oranı %14'tür (UNICEF 2014). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan araştırmalara bakıldığında; 2006 araştırmasında, 18 yaşın altında evlenen kız çocuklarının oranı %31,7 iken (TÜİK 2006), bu oran 2011 araştırmasında %29,2'dir (TÜİK 2011). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) (2008) verilerine göre ülkemizde 25-49 yaşlarındaki kadınların, %25'inin 18 yaşından önce, %5'inin de 15 yaşından önce evlenmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) verilerine göre Türkiye genelinde ilk evlenme yaşı 14 yaşın altında olanların oranı %3 iken, 15-17 yaş arasında olanların oranı ise %15'tir. 2006 yılında kadınların %31'inin ilk evlenme yaşı 18 yaşın altında iken, 2011 yılında ilk evlenme yaşı 14'ün altında olan kadınların oranı %4, ilk evlenme 15-17 olan kadınların oranı ise %24'tür. TNSA sonuçlarına bakıldığında, 25-49 yaşlarındaki kadınların % 41'inin 20 yaşından önce, %22'sinin 18 yaşından önce, %4'ünün de 15. yaş gününden önce evlendiklerini görülmektedir (TNSA, 2013). Diyarbakır'da yürütülen bir çalışmada, araştırma kapsamında incelenen 966 kadının %42,5'inin erken yaşta evlendiği belirtilmektedir (Acemoğlu, Ceylan, Günay ve Ertem, 2005). Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde ülkemizde yaklaşık her dört kadından birinin 18 yaşından önce evlendiği/evlendirildiği görülmektedir.

1.1.1. Erken Evliliğin Nedenleri

Nour (2009) erken evliliklerinin en önemli nedenlerinden birinin yoksulluk olduğuna dikkat çekmektedir. Erken evliliğin yoksul ülkelerin kırsal alanlarında çok yaygın olması tesadüf değildir. Bu tür bölgelerde eğitilmiş kadınlar için bile oldukça az iş olanakları bulunmaktadır. Bu durum ailelerin kız çocuklarının eğitime yatırım yapma olasılıklarını oldukça düşürmekte ve erken evliliği, kızlarını ekonomik olarak güvenceye almanın tek yolu olarak görmelerine neden olmaktadır (Muthengi, 2010). Bunun yanı sıra; aşırı yoksulluk, taciz ve cinsel şiddete yönelik tehditler genellikle kız çocuklarının okula gitmesine engel olmakta ve kız çocuklarını cinsel istismara karşı daha savunmasız bırakmaktadır. Ekonomik fırsatlardan yoksun olmaları ve kızlarını saldırı ve tecavüzden korumanın hiçbir etkili yolunun olmadığını düşündükleri için, ebeveynler ve genç kadınlar genellikle erken evliliği tercih etmektedir (Gottschalk, 2007). Gelişmekte olan ülkelerde başlık parası geleneği devam etmekte (Ooto-Oyortey, 2003; Nour, 2009), gelin ne kadar gençse başlık parası da o kadar yüksek olmaktadır (Warner, 2004). Bu nedenle, aileler kızlarını erken yaşta evlendirerek başlık parası adı altında gelir elde etmektedirler (ICRW 2005).

Kadınların bekaretini koruma ya da kontrol etme de, çocuk evliliğine neden olan önemli konulardan biridir (Warner, 2004). Kimball'a göre (2011), aile kızlarını ne kadar geç evlendirirse, olası taliplerin kızın bakire olduğuna inanmaları güçleşecektir. Genç kızın ergenlik çağına gelmesi, evlilik için yeterli olarak görülmektedir. Genç kız ergenliğe eriştiği halde evlenmemesi durumunda, kıza ya da aileye dair bir kusurun bulunduğu dair toplumsal bir baskı devreye girmektedir (Dagne, 1994). Kız çocuğunun erken evliliğini meşrulaştıran geleneksel uygulamalar arasında en belirgin olanı, kızın erkeklerle toplumsal onayı olmayan olası birlikteliklerinin önüne geçmektir (Burcu, Yıldırım, Sırma ve Sanıyaman, 2015). Kadınların bakire olmasının önemli olduğu

toplumlarda erken evlilik, genç kızları evlilik öncesi cinsel ilişki ve hamilelikten koruma yolu olarak görülmektedir (Dagne, 1994; Mathur, Green ve Malhotra, 2006). Burcu ve ark. (2015), kadınlara öğretilen toplumsal cinsiyet rollerinin erken evliliği sürdüren mekanizmalardan biri olduğunu belirtmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine göre kız çocuklarından evlenmeleri, anne olmaları ve çocuk bakmaları beklenmektedir. Eşine kadınlık yapmalı, erkeğin ailesinin de tüm ev içi hatta bazen ev dışı hizmetlerini yerine getirmelidir. Çocuk sahibi olmaya önem atfeden ataerkil toplumlarda kızlar çocuk yaşta evlendirilmekte, çünkü ne kadar erken yaşta olursa doğurganlıklarının da o kadar yüksek olacağı düşünülmektedir (Jensen ve Thornton, 2003). Küçük kızlar, önlerinde çocuk doğurabileceği ve ev işlerini yapabileceği uzun yıllar olduğu için daha fazla tercih edilmektedir (Belhorma, 2016). Ayrıca kızların çocuk yaşta evlendiğinde eşine ve eşinin ailesine itaat edeceği düşünülmektedir (TBMM, 2010; UNICEF, 2001).

Kız çocuklarının erken evlendirilmesinde ailelerin eğitim düzeyi önemli bir diğer faktördür (Aslan, 2018). Çocuklarını erken yaşta evlendiren ailelerin eğitim düzeyinin genellikle düşük olduğu, ailenin eğitim düzeyi arttıkça kızların erken yaşta evlendirilme olasılığının azaldığı ifade edilmektedir. Sadece okur-yazar olmak dahi erken yaşta evliliklerin azalmasında önemli rol oynamaktadır. Annesi okur-yazar olmayan kız çocuklarının %35'i 18 yaşından önce evlenmişken, annesi okur-yazar olanlarda bu oran %20'ye düşmektedir. Benzer şekilde babası okur-yazar olmayan kadınların erken yaşta evlenme riski daha fazladır (Ertem, Saka, Ceylan, Değer ve Çiftçi, 2008; Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012).

1.1.2. Erken Evliliğin Yol Açtığı Fiziksel Sorunlar

Erken evliliğin kız çocukları üzerindeki sonuçlarından biri fiziksel rahatsızlıklardır. Vücutları hamilelik ve doğum stresini kaldırarak kadar olgunlaşmamış olan kız çocukları için gebelik ve doğum hem anne hem de bebek için tehlike oluşturmaktadır (TBMM,

2010). Çocuk evliliklerinin HIV gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklar, rahim ağzı kanseri, sıtma, istenmeyen ve yüksek riskli gebelik, gebelikte anne ve/veya bebeğin ölümü ve doğum fistülü gibi çeşitli hastalıklar için risk faktörü olduğu ifade edilmektedir (Nour, 2006; Prakash, Singh, Pathak ve Parasuraman, 2011; Raj ve Boehmer, 2013). Ayrıca, erken yaşta evlilik kadınların daha fazla sayıda çocuk sahibi olmalarına neden olmaktadır (Wodon, 2016). Erken yaşta hamilelik fiziksel açıdan pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Bu yaş grubundaki kız çocukları hamilelikte 20-24 yaş grubundakilere göre %20 ile %200 arasında daha fazla ölüm riski taşımaktadır (UNICEF, 2001). Ölüm riskinin yanı sıra erken yaşta evlenen kadınların hamilelikte düşük yapma (Santhya ve ark., 2010), erken doğum ve anemi (Mahavarkar, Madhu ve Mule, 2008; Thato, Rachukul ve Sopajaree, 2007) riski yetişkin yaşta evlenen kadınlardan daha yüksektir. Erken evlilik kadınların yanı sıra onların bebeklerinin de çeşitli sağlık sorunları yaşamalarına zemin hazırlamaktadır. Erken evlilik, ölü doğum (Santhya ve ark., 2010; Prakash ve ark., 2011), düşük doğum ağırlığı (Thato ve ark., 2007; Mahavarkar ve ark., 2008; Santhya, 2011; Taner, Kırmızı, İriş ve Başoğlu, 2012), yetersiz beslenme ve bebek ölümü (Raj ve Boehmer, 2013) risklerini arttırmaktadır.

1.1.3. Erken Evliliğin Yol Açtığı Şiddet Sorunu

Genç kızların on sekiz yaşından önce evlendirilmeleri onları cinsel, fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddetin pek çok şekline karşı savunmasız bırakmaktadır (Belhorma, 2016). Şiddete maruz kalmak kadınların çeşitli psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

Erken evlilik nesiller boyunca yoksulluğun devam etmesine neden olmaktadır. Erken evlenen çocuklar ev ve çocuk bakmayla ilgili sorumluluklar yüklendiği için genellikle eğitimden mahrum kalırlar. Eğitimsiz ve ev işleri dışında bilgisi olmayan kadınların maddi olarak kazanç sağlayacak bir işe sahip olma ihtimalleri de daha düşüktür (UNICEF

2001; Vang ve Bogenschutz, 2013). Kadının eğitimsiz ve işsiz olması, iradesinin yok sayılmasına ve şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır (Orçan ve Kar, 2008). Çocuk yaştaki kızlarla evlenen erkeklerin de ekonomik bağımsızlıkları olduğu söylenemez. Erken evlenen kadınlarla yürütülen bir çalışmada, kadınların büyük bir kısmı eşlerinin ekonomik olarak ailesine bağlı olduğunu belirtmiştir (Erkan, 2017). Çeşitli çalışmalarda düşük sosyoekonomik durumun daha yüksek düzeyde evlilik istismarına neden olduğu belirtilmektedir (Fantuzzo, Fusco, Mohr ve Perry, 2007; Kessler, Molnar, Feurer ve Appelbaum, 2001). Erken yaşta evlenen kızların bu nedenle yoksulluk yaşama ve buna bağlı olarak evlilik istismarına maruz kalma ihtimalleri daha yüksektir.

Erken evlenen kadınlar, ekonomik sorunların yol açtığı şiddetin yanı sıra, cinsel şiddete de maruz kalmaktadır. Belhorma (2016) evlilik birliği içinde kadınların rızası olmadan gerçekleşen cinsel ilişkinin tecavüz ya da cinsel istismar olarak görülmediğini belirtmiştir. Oysaki, erken yaşta evlenen çocukların evlendiği ilk günün gecesinde hiç tanımadığı biri ile cinsel ilişkiye girmek durumunda kalması cinsel şiddettir. Erken evlilik ve eşler arasındaki yaş farkı, evlilikte kadınların tecavüze ve cinsel tacize uğramasına yol açan cinsiyet eşitsizliğini güçlendirmektedir (Belhorma, 2016). Bu eşit olmayan ilişkide daha yaşlı ve daha deneyimli olan erkek, cinsel ilişkinin ne zaman ve ne sıklıkta olacağı konusunda kontrol sahibidir (Otoo-Oyortey ve Pobi 2003). Ülkemizde yapılan bir çalışmada, çocuk evliliği yapan kadınların kontrol grubuna göre evliliğin ilk gecesi cinsel ilişkiye üç kat daha fazla zorlandığı belirtilmektedir (Güneş ve ark., 2016). Etiyopya’da yapılan başka bir çalışmada da çocuk evliliği yapan kadınların %32’sinin eşleri tarafından cinsel birleşmeye zorlandığı belirtilmiştir (Erulkar, 2013). Genç kadınların %80’i eşlerine cinsel ilişkiyi istemediklerini belirtse dahi, eşleri bu isteklerini görmezden gelmektedir (Ouattara, Sen ve Thomson, 1998). Birçok toplumda kadınlar çocuk doğurduktan birkaç gün sonra doğumla ilgili vajinal sorunlar yaşamış olsalar da cinsel ilişkiyi sürdürmek zorunda kalmaktadırlar (UNICEF, 2001). Mugweni, Pearson ve Omar (2012) evli

kadınlarla yaptıkları görüşmelerde, kadınları cinselliğe zorlamanın evlilikte normal olduğunu ve cinsel şiddeti kabul etmeleri gerektiğini aile büyüklerinden öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Çeşitli araştırmalarda çocuk yaşta evlenen kadınların son bir yılda cinsel şiddet bildirme olasılıklarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Kidman, 2016; UNICEF, 2005).

Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezinin (ICRW) (2005) yaptığı araştırmaya göre ise çocuk yaşta evlenen kız çocukları, diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete iki kat, cinsel şiddete ise üç kat daha fazla maruz kalmaktadırlar. Pek çok farklı ülkede yapılan çalışmalarda çocuk evliliğinin aile içi şiddete uğrama konusunda risk faktörü olduğuna dikkat çekilmektedir (Nasrullah, Zakar ve Zakar, 2014; Oshiro, Poudyal, Poudel, Jimba ve Hokama, 2011; Speizer ve Pearson 2011; Yount ve ark., 2016). Ülkemizde erken yaşta evlendirilmiş kız çocuklarını değerlendiren bir çalışmada, çalışmaya katılan evli çocukların %14,6'sı fiziksel şiddete, %27'si ise duygusal şiddete uğradığını belirtmiştir (Soylu ve Ayaz, 2013). Hindistan'da erken yaşta evlenen kadınların %32'sinin şiddet mağduru olduğu belirtilirken, 18 yaşından sonra evlenen kadınlarda bu oranın %17 olduğu görülmüştür (Santhya ve ark. 2010). Hindistan'da erken yaşta evlenen kadınların daha fazla fiziksel ve cinsel şiddete uğradığı çeşitli araştırmalarda gözlenen bir bulgudur (Jejeebhoy ve Cook, 1997; Joshi, Dhapola, Kurian ve Peltó, 2001). Etiyopya'da çocuk evliliklerini araştıran bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış, erken yaşta evlenen kızların aile içi şiddete uğrama olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Erulkar, 2013). Colombia, Kenya, Peru, Güney Amerika ve Zambiya gibi çeşitli ülkelerde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır (UNICEF, 2005). Erken yaşta evlenen çocukların maruz kaldıkları fiziksel şiddetten dolayı eşlerini haklı görme olasılıkları da daha yüksektir (ICRW, 2007; Santhya ve ark. 2010; UNICEF, 2005). Bu inanç onların şiddete uğrama riskini daha da arttırmaktadır (Kidman, 2016). Geleneksel cinsiyet rollerini ve şiddetin uygulanabilirliğini kabul etmenin şiddete uğrama

riskini arttırdığı belirtilmektedir (Kocacık ve Çağlayandereli, 2009). Bunun yanı sıra çocuk evlilikleri genellikle aileler tarafından ayarlanmaktadır ve kız çocuklarının eş seçimi, evliliğin zamanı ve evlenmeden önce evleneceği kişiyi tanıma konusunda söz hakkı bulunmamaktadır (Jensen ve Thornton, 2003). Çeşitli araştırmalarda evlenmeden önce müstakbel eşini tanımamanın daha fazla evlilik çatışması ve daha fazla şiddetle ilişkili olduğu gösterilmiştir (Erulkar, 2013; Santhya ve ark., 2010).

1.1.4. Erken Evlilik ve Psikolojik Belirtiler

Kız çocuklarının gelişimlerini tamamlamadan evlendirilmesi fiziksel sorunlarla birlikte psikolojik sıkıntılara da yol açmaktadır. Nour (2009) erken yaşta evlendirilen çocukların; aile, ev, çocuk bakımı gibi sorumluluklar verilerek akranlarından koparılmaları ve eğitim yaşamından alıkonulmalarının ruhsal sorunlara zemin hazırladığının altını çizmektedir. Erken evlilik; ergenliğin kaybı, cinsel ilişkiye zorlanma, kişisel gelişim ve özgürlüğün göz ardı edilmesi psikolojik olarak pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir (Mikhail, 2002). Çocukların kiminle evleneceği, ne zaman çocuk sahibi olacağı gibi konularda hayatını planlamasını engellemekte, aynı zamanda erken yaşta hamilelik ve aile içi şiddet gibi konularda çocukları savunmasız bırakmaktadır (Kopelman, 2016). Fiziksel ve psikolojik olarak henüz hazır olmayan çocuğun aniden yetişkin rolü üstlenmeye zorlanması ve gelecekleriyle ilgili kontrollerinin olmamasının 10-18 yaş arası çocuklar için travmatik bir deneyim olabilmektedir (Warner, 2004). Kız çocukları erken yaşta, eş ve anne rollerine hazır olmadan; onları yetişkin hayata hazırlayacak, aileye ve topluma katkı yapmalarını sağlayacak bir eğitime, aile kurabilmeleri ve çocuk yetiştirebilmeleri için gerekli bilgi ve olgunluğa sahip olmadan evlendirilmektedir. Erken yaşta bu kadar sorumluluk üstlenmek ve neyi nasıl yapacağını bilememek benlik saygısını düşürmekte ve dolayısıyla duygusal zorlanmaya ve psikolojik strese yol açarak

depresyona neden olabilmektedir (Bhutto, Shariff ve Zakaria, 2013; Kopelman, 2016; UNICEF, 2001; Warner, 2004; World Vision U.S, 2008).

Soylu ve Ayaz (2013) erken evlenen kız çocuklarıyla yürüttükleri çalışmalarında, erken evlenen çocukların %46'sında ruhsal bir bozukluk tanısı olduğu, en sık görülen tanıların ise majör depresif bozukluk ve uyum bozukluğu olduğunu, kız çocuklarının %29'unda intihar düşüncelerinin, %21'inde ise intihar girişiminin olduğunu ifade etmişlerdir. Etiyopya'da yapılan başka bir çalışmada da evli çocukların son üç ayda intihar düşüncesi ve intihar girişimi oranının %11,2 olduğu, ayrıca evli olan kız çocuklarının intihar düşüncelerinin nişanlı olanlara göre iki kat daha fazla olduğu ve cinsel şiddet kurbanı olanların intihar olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Gage, 2013). Çocuk yaşta evlenmenin pek çok psikiyatrik bozukluğa zemin hazırladığı belirtilmektedir (Le Strat ve ark., 2011). Çocuk yaşta evlenen kadınlarda en sık görülen rahatsızlıklar majör depresif bozukluk, distimi, nikotin bağımlılığı ve özgül fobidir (Le Strat ve ark., 2011).

Kadının eşi ile ilişkisinin niteliği, evlilik yaşı ve eşi ile arasındaki yaş farkından etkilenmektedir. Çocuk yaşta evlenen kız çocuklarının eşleri genellikle onlardan daha yaşlı ve daha eğitimli kişilerdir (UNICEF, 2005). Jensen ve Thornton (2003) çocuk yaşta evlenen kadınların, kendilerini savunmak ve evdeki konumlarını belirlemek konusunda yetersiz olduklarını ve bunun sonucunda kadınların güç, statü ve bağımsızlığının erkeklerden daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Zorla evlendirilen genç kızların eşleriyle olan ilişkilerinde daha az söz sahibi oldukları ve bu güç dengesizliğinin onları aile içi istismar, ihmal ve terk edilme riski ile karşı karşıya bıraktığı belirtilmektedir (McFarlane, Nava, Gilroy ve Maddoux, 2016). Blood ve Wolfe (1960) gücü kaynaklar üzerinden değerlendirerek, daha fazla değerli kaynağa sahip bireylerin daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında, eşlerine daha bağımlı olan bireyler daha güçsüz kabul edilmektedir. Baskın olmayan güçsüz bireyler olumsuz duyguları olumlu duygulardan daha fazla deneyimlemektedir (Blood ve Wolfe, 1960). Bu kişiler sık sık

öfke gibi tehdit edici duygular yaşasalar da, bu duygularını ifade edememektedirler. Güçsüz bireyler, eşlerinin öfke gibi tehdit edici duygularını olduğundan daha fazla algılamakta (Anderson ve Berdahl, 2002), ilişkilerinin eşit olmadığını düşünen bireyler ise daha fazla sıkıntı yaşamakta ve ilişkideki eşitsizlik arttıkça stres düzeyi de yükselmektedir (Sprecher, 1998). İlişkiden daha az fayda sağlayanlar daha fazla kızgınlık, depresyon ve öfke yaşamakta, romantik ilişkide güçsüz olmak kadınlar için daha fazla psikolojik belirti ile ilişkilendirilmektedir. Çeşitli çalışmalarda, güçsüz olmanın benlik saygısı ve depresyon ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Galliher, Rostosky, Welsh ve Kawaguchi, 1999; Neff ve Suizzo, 2006). Keltner, Gruenfeld ve Anderson (2003) güçsüz bireylerin daha fazla kısıtlandığını, daha fazla olumsuz duygu deneyimlediğini, dikkatlerini daha çok tehditlere ve diğerlerinin isteklerine odakladıklarını ve daha fazla engellenmiş davranış sergilediklerinin altını çizmiştir. Evliliklerinde düşük düzeyde kontrol algılayan kadınlar daha fazla öğrenilmiş çaresizlik ve daha fazla depresif belirtilere sahiptir (Halloran, 1998). Gücün öznel iyilik halini ve ilişki doyumunu etkilediği (Kifer, Heller, Perunovic ve Galinsky, 2013), tartışmalarda ve cinsel kararlarda söz sahibi olduğunu hisseden kadınların benlik saygılarının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Galliher ve ark., 1999).

Evlilikte fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete uğramak da pek çok psikolojik sorunla ilişkilendirilmektedir. Çeşitli çalışmalarda, erken yaşta evlenen kadınların rızası olmasa dahi cinsel ilişkiye zorlandıkları (Belhorma, 2016; Güneş ve ark., 2016; Erulkar, 2013; Otoo-Oyortey ve Pobi 2003) ve çocuk yaşta evlenen kadınların son bir yılda cinsel şiddet bildirme olasılıklarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Kidman, 2016; UNICEF, 2005). Kendler ve ark., (2000) çocukluk çağında cinsel istismara uğramanın kadınlarda pek çok psikolojik bozukluk için risk faktörü olduğunu belirtmektedir. Cinsel istismar çocuğun çevresinde olanlar ile ilgili kontrolü olmadığını hissetmesine ve bu durum sonucunda güçsüz hissetmesine, stres yaşamasına neden olmaktadır (Banyard, Williams

ve Siegel, 2004). Çeşitli araştırmalarda çocuklukta cinsel istismara uğramanın yetişkinlikte intihar girişimi (Dube ve ark., 2005), travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon (Paolucci, Genuis ve Violato, 2001), anksiyete ve akut stres bozukluğu (Spataro, Mullen, Burgess, Wells ve Moss, 2004), sınır kişilik bozukluğu ve somatizasyon bozukluğu (Putnam, 2003) için risk faktörü olduğu belirtilmektedir.

Erken yaşta evlenen kadınların diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete iki kat daha fazla maruz kaldığı (ICRW, 2005), çocuk evliliğinin aile içi şiddete uğrama konusunda risk faktörü olduğu (Nasrullah ve ark., 2014; Oshiro ve ark., 2011; Santhya ve ark. 2010; Speizer ve Pearson 2011; Yount ve ark., 2016) dikkat çekmektedir. Fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmış kadınlar, istismar yaşamamış kadınlara göre daha fazla psikosomatik ve depresif belirtilere sahiptir (Krahé, Bieneck ve Möller, 2005; Vahip ve Doğanavşargil, 2006). Aile içi şiddete maruz kalmış kadınların %81'inde travma sonrası stres bozukluğu olduğu saptanmıştır (Kemp, Green, Hovanitz ve Rawlings, 1995). Eşinden şiddet gören kadınların, psikosomatik ve depresif belirtiler ile TSSB'nin yanı sıra daha fazla fiziksel sağlık sorunu, depresyon, kaygı ve intihar düşünceleri bildirdikleri ifade edilmektedir (Golding, 1999; Hurwitz, Gupta, Liu, Silverman ve Raj, 2006).

Görüldüğü gibi çocuk yaşta yapılan evlilikler kadınların fiziksel ve cinsel şiddete uğrama riskini arttırmakta, kız çocuklarını savunmasız bırakarak pek çok psikolojik bozukluğa zemin hazırlamaktadır. Erken evlilik ve beraberinde getirdiği sorumluluklar henüz benliğini oluşturamamış çocuk için çok fazla yük oluşturmakta ve bu durum hem kişisel olarak hem de evlilik hayatlarında çeşitli fiziksel ve psikolojik sorunlar yaşamalarına, evlilikteki uyumlarının azalmasına neden olmaktadır.

1.2. Evlilik Uyumu

Evliliğin niteliğini araştıran çok sayıda araştırmada, evlilik uyumu pek çok farklı terimle ifade edilmiştir (Tulum, 2014). Evliliğin niteliği çeşitli çalışmalarda evlilik uyumu, evliliğin niteliği, evlilik başarısı, evlilik mutluluğu, evlilik doyumu gibi çeşitli terimler kullanılarak araştırılmıştır (Fincham ve Bradbury, 1987). Bu terimler evliliğin niteliğini ifade etmek için birbirinin yerine kullanılmaktadır (Tulum, 2014).

Birbiri ile etkileşim kurabilen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir yaklaşımla çözebilen çiftlerin evliliği, uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik yaşamlarındaki memnuniyeti ve mutluluğu da ifade etmektedir (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005). Dyer (1983), evlilik uyumunu eşlerin birbirlerinin ihtiyaç ve beklentilerini dengelemesini, evlilik ve aile hayatının değişen koşullarına uyum sağlamayı ve eşler arasındaki ilişkinin uyumu olarak tanımlamıştır. Spainer (1976), evlilikte uyum sürecini; eşler arasında sorun yaratan farklılıklar, kişilerarası gerilim ile kişilerdeki kaygı, çiftin doyumu, çiftin birlikteliği, çiftin işlevselliğinde önemli olabilecek konulardaki işbirliği gibi etkenler tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Bell (1971), başarılı evliliğin ölçütünün bireylerin evlilik rollerinde ve birbirleriyle etkileşimlerinde gösterdikleri uyum olduğunu belirtmiş ve evliliğin başarısını çiftler arasındaki etkileşimin belirlediğini öne sürmüştür.

Sosyal, bireysel ve demografik değişkenlerin, evlilikte mutluluk ve istikrar için önemli değişkenler olduğunu belirtilmektedir (Hicks ve Platt, 1970). Gelir, iş durumu, erkeğin eğitim seviyesi, cinsel tatmin, eşe duyulan saygı, arkadaşlık, evlilik yaşı, eşlerin sosyoekonomik durumlarının benzer olması gibi çeşitli değişkenler evlilikte mutluluk ve istikrar için önemlidir (Tuncay-Senlet, 2012). Locke (1946) evlenmeden önceki tanışıklık süresi bir yıldan daha az olan çiftlerin daha düşük düzeyde evlilik uyumuna sahip

olduklarını belirtmektedir. Benzer şekilde Demir ve Fıfıloğlu (1999) da evlilik uyumunun evlenmeden önceki tanışıklık süresiyle paralel olduğunu, evlenmeden önceki tanışıklık süresi arttıkça evlilik uyumunun da arttığını ifade etmişlerdir. Ülkemizde erken evlenen kadınların evlilik uyumlarının araştırıldığı bir çalışmada, anlaşarak evlenen kadınların evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Durğut ve Kısa, 2018). Görücü usulü evlenen kadınların evlenmeden önce müstakbel eşlerini tanıma fırsatları bulamadıkları, bu durumun da evlilik uyumlarını olumsuz etkilediği düşünölmektedir.

Twenge, Campbell ve Foster (2003) tarafından yapılan meta analiz çalışmasında, çocuğu olan çiftlerin evlilik doyumunun çocuksuz çiftlere göre daha düşük olduğu belirtilmektedir. Çocuk sayısının da evlilik doyumuyla olumsuz ilişkili olduğu, çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumunun azaldığı belirtilmektedir. Benzer şekilde Aydınli ve Tutarel- Kışlak (2009), çocuksuz ya da tek çocuklu çiftlerin, üç ya da daha fazla çocuğu olan çiftlerle kıyaslandığında evlilik uyumunun daha yüksek olduğu ifade etmiştir. Sanders, Nicholsan ve Floyd (1997) çocukların olumsuz etkisinin düşük geliri olan annelerde çalışan annelere göre daha fazla etkisini gösterdiğini belirtmiştir. Çiftler ekonomik zorluklar yaşadıklarında bu durum onların hem bireysel hem de çift olarak sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Conger ve Elder, 1994; Conger, Rueter, ve Elder, 1999). Ekonomik sorunlar çiftlerin psikolojik stres yaşamalarına neden olmakta ve bu durum da evlilik uyumlarını olumsuz etkilemektedir.

Evlilik uyumunun; cinsel doyum (Litzinger ve Gordon, 2005; Yeh, Lorenz, Wickrama, Conger ve Elder, 2006), etkili iletişim becerileri (Burleson ve Denton, 1997; Litzinger ve Gordon, 2005), düşük eğitim ve gelir seviyesi (Dökmen ve Tokgöz, 2002; Kurdek, 1993), akraba evliliği (Fıfıloğlu, 2001), eşler arasındaki yaş farkı, eşlerin eğitim düzeyi (Şener, 2002), depresyon (Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012), empati becerisi (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002), bağlanma stilleri (Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006), yalnızlık (Demir

ve Fişiloğlu, 1999) ve evlilik yaşı (Yizengaw, Kibret, Gebiresilus ve Sewasew, 2014) gibi pek çok değişkenle ilişkili olduğu, çeşitli araştırmalarda gözlenen bir bulgudur.

1.2.1. Evlilik Uyumu ve Erken Evlilik

Erken ve yetişkin yaşta yapılan evliliklerin evlilik uyumu ve psikolojik stres açısından önemli ölçüde farklılaştığı belirtilmektedir. Literatürde pek çok çalışma (Akhani, Rathi ve Mishra, 1999; Gage 2013; Godha, Hotchkiss ve Gage, 2013; Nasrullah ve ark., 2014) erken yaşta evliliğin kadınlar için ekonomik, sosyal ve psikolojik maliyetlerine vurgu yapmaktadır. Evliliğin zamanı ve istikrarı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, evlilikte yaşı büyük olmasının evlilik uyumunu ve doyumunu arttığı belirtilmekte (Karney ve Bradbury 1995), evlilik yaşının evlilik doyumunu etkileyen önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır (Yezingew ve ark., (2014). Erken ve ileri yaşta evlenen kadınların evlilik uyumu ve yaşam memnuniyetlerinin araştırıldığı bir çalışmada, kadının evlilik yaşının evlilik uyumu için önemli olduğu, genç yaşta evlenen kadınlarla kıyaslandığında, yetişkin yaşta evlenen kadınların evlilik uyumlarının daha yüksek olduğunu belirtilmektedir (Akhani ve ark., 1999; Shaud ve Asad, 2018). Şener (2002) eşler arası uyuma etki eden faktörleri araştırdığı çalışmasında, hem kadın hem de erkeklerde evlilik uyumu puanının en düşük olduğu grubun evlilik yaşı 15-19 olan kişiler olduğu belirtmektedir. Genel bir eğilim olarak 35 ve üzeri yaş grubuna kadar evlenme yaşı yükseldikçe gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puanları da yükselmektedir. Kadınlar arasında evliliğini 20 ve üzeri yaşlarda gerçekleştirenlerin evlilik uyum puanları, evliliğini 15-19 yaş grubunda gerçekleştirenlerden daha yüksektir.

Alemu (2008) 15 yaşından önce evlenmiş kadınlarla yürüttüğü çalışmasında, evli kadınların %55'inin anneleri babaları ya da aile büyükleri tarafından evliliğe zorlandıklarını belirtmiştir. Evliliklerin %85'inde kızların evlenecekleri erkeği anne babaları seçmiş, %60'ı evleneceklerine dair önceden bilgilerinin olmadığını ve %75'i de

evlenmeden önce damadı görmediklerini belirtmiştir (Alemu, 2008). Evlilik uyumunun evlenmeden önceki tanışıklık süresiyle paralel olduğunu, evlenmeden önceki tanışıklık süresi arttıkça evlilik uyumunun da arttığı (Demir ve Fıfıloğlu, 1999) düşünüldüğünde erken evlenen kadınların evlilik uyumlarının düşük olacağı söylenebilir.

Erken evlenen kadınlar ile eşlerin arasında genel olarak büyük yaş farklılıklarını olduğu belirtilmektedir. Eşler arasındaki yaş farkı ve evlilik uyumu birbiriyle ilişkilidir ve eşler arasında 5 yaş ya da daha fazla yaş farkı olması evlilik uyumunu düşürmektedir (Rahmani, Alahgholi ve Khuee, 2009; Zhang, Ho ve Yip, 2012). Erken evlenen kadınların %75'inin eşlerinin kendilerinden 10 yaş ve daha fazla büyük olduğu görülmektedir. Bu yaş farklılığı aynı zamanda iletişim, karşılıklı anlayış ve aile içi dengeyi etkilemektedir. Bu durumun erkeğin daha güçlü olmasına ve genç eşinin üzerinde daha fazla kontrole sahip olmasına neden olduğu ve erken yaşta evlenen kadınların eşlerini daha egemen ve kontrolcü algıladıkları belirtilmektedir (Alemu, 2008). Burleson ve Denton (1997) etkili iletişim becerilerinden yoksun olan çiftlerin evliliklerinden memnun olmadığını vurgularken, Litzinger ve Gordon (2005) paralel şekilde etkili iletişim becerilerine sahip olan çiftlerin ise evlilik doyumunun yüksek olduğunu altını çizmiştir.

Erken evliliklerde yaşanan cinsel ilişkilerin genellikle kız çocuklarının istekleri dışında gerçekleştiği (Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003; Kidman, 2016) ve çocuk evliliği yapan kadınların kontrol grubuna göre evliliğin ilk gecesi cinsel ilişkiye üç kat daha fazla zorlandığı belirtilmektedir (Güneş ve ark., 2016). Genç kadınların %80'i eşlerine cinsel ilişkiyi istemediklerini belirtse dahi, eşleri bu isteklerini görmezden gelmektedir (Ouattara ve ark., 1998). Güneş ve arkadaşları (2016) erken yaşta evlenen kadınların cinsel yaşamlarının kontrol grubuna kıyasla daha kötü olduğunu belirtmektedir. Cinsel doyum ve tatminin evlilik doyumuyla ilişkili olduğu düşünüldüğünde (Litzinger ve

Gordon, 2005; Yeh ve ark., 2006) erken evlenen kadınların evlilik uyumlarının yetişkin yaşta evlenen kadınlardan daha düşük olması beklenmektedir.

Çocuk evliliği aile içi şiddete uğrama konusunda risk faktörüdür (Nasrullah ve ark., 2014; Oshiro ve ark., 2011; Speizer ve Pearson 2011; Yount ve ark., 2016). Erken yaşta evlenen kadınların fiziksel şiddete uğrama riski, 18 yaşından sonra evlenen kadınlardan daha yüksektir (Santhya ve ark. 2010). Durğut ve Kısa (2008)'ın araştırma sonuçları fiziksel şiddet ve evlilik uyumunun ilişkili olduğunu, fiziksel şiddet gören erken evlenmiş kadınların evlilik uyumunun düşük olduğunu göstermektedir. Fiziksel şiddetin, evlilik uyumunu azalttığı pek çok araştırmada öne çıkan bir bulgudur (Schumacher ve Leonard, 2005; Simpson, Doss, Wheeler ve Christensen, 2007).

1.3.Kayınvalide ile Kurulan İlişkiler

Evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler üzerinde etkisi olduğu düşünülen bir diğer kavram bireylerin eşlerinin ailesi ile kurdukları ilişkilerdir. Eşin ailesi ile kurulan ilişki, kişilerarası ilişkiler içinde oldukça eşsiz bir yere sahiptir. Evlilik yoluyla aileye dahil olan kişiler bir taraftan ailenin bir üyesi olarak kabul edilirken, diğer taraftan da dahil olmasıyla aileyi değiştiren bir yabancı konumundadır (Prentice, 2009). Bu nedenle kişilerin evliliği ve geniş ailesi arasında uygun bağlar kurması, evlilikteki önemli görevlerinden biridir (Bryant, Conger ve Meehan, 2001). Bu görev başarıyla yerine getirilir ve eşin ailesi ile çatışma az olursa çiftin evliliğinin uyumlu olması beklenirken, çatışmalı bir ilişki içinde olmanın evliliği olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Byrant ve ark., 2001).

Eşin ailesi ile kurulan ilişkiler genelde karmaşık ve büyük oranda sorunlu olarak görülür ve bu ilişkinin evlilik ve ebeveyn-çocuk ilişkisinden daha önemsiz olduğu düşünülür (Serewicz, Hosmer, Ballard ve Griffin., 2008). Diğer kişisel ve ailesel konularla karşılaştırıldığında, eşin ailesi ile olan ilişkilere odaklanan çok az çalışma olduğu

görülmektedir (Serewicz, 2006; Yoshimura, 2006). Eşin ailesi ile ilişkiler söz konusu olduğunda üzerinde en çok durulan ilişki gelin kayınvalide ilişkisi olmuştur (Fischer, 1983; Marotz-Baden ve Cowan, 1987; Vera-Sanso, 1999). Kayınvalide ve gelinlerin genelde çalkantılı bir ilişkiye sahip oldukları yönünde ortak bir inanış vardır (Fischer, 1983). Hemen hemen tüm kültürlerde kayınvalideler baskıcı ve eşler arasında gerilime neden olan kişiler olarak tasvir edilmektedir (Yakali-Çamoğlu 2007; Shih ve Pyke, 2010). Kayınvalideler, kayınpederlere göre evli çocuklarının hayatına daha fazla dahil oldukları (Fingerman ve Hay, 2002; Fischer, 1983; Lee, Spitze ve Logan, 2003) ve yeni evli çift ile daha fazla ilişki kurdukları (Willson, Shuey ve Elder, 2003) için daha çok dikkat çekmekte ve en sorunlu aile üyesi olarak tasvir edilmektedir (Duvall, 1954). Kieren, Henton ve Marotz (1975) hem kadınların hem de erkeklerin erkeğin ailesinin kadının ailesine göre daha fazla çatışmaya sebep olduğu hakkında hemfikir olduklarını ifade etmektedir. Yakali-Çamoğlu (2007) kayınvalidesi ile iyi anlaşılan kadınların ilişkilerini “kayınvalidem gibi değildi” ya da “kendi annem gibiydi” şeklinde tanımladıklarını gözlemlemiş ve kayınvalidesi ile iyi anlaşılan kadınların dahi kayınvalideler ile ilgili önyargıları kabul ettiklerini ve kendi ilişkilerini istisna olarak tanımladıklarını ifade etmiştir. Silverstein (1990) kayınvalide kayınpeder çatışmasında cinsiyetin önemine dikkat çekerek, kadınların genellikle kayınvalideleriyle, erkeklerin ise kayınpederleri ile daha çatışmalı bir ilişkileri olduğunu ifade etmiştir.

Eşin ailesi ile kurulan ilişki her zaman olumsuz olmasa da bu ilişkiye önyargıyla yaklaşılmasının sebebi tarafların özgür iradesiyle kurulmamış olmasıdır (Rittenour ve Soliz, 2009). Eşin ailesi ile ilişki, yetişkinlikte kurulan ve gönüllü olmayan bir ilişkidir (Morr Serewicz, 2006; Morr Serewicz ve Hosmer, 2011). Bu ilişki arkadaşlık ya da diğer pek çok ilişkide olmayan bir ritüel ile, evlilikle kurulur (Fingerman, Gilligan, VanderDrift ve Pitzer, 2012). Her ne kadar eşin ailesi ile kurulan ilişki kişinin kök ailesi olan ilişkisine benzese de, eşin ailesine olan bağlar yetişkinlikte kurulmuştur ve ebeveyn ve çocuk

arasında kurulan bağ kadar uzun bir geçmişe sahip değildir (Fingerman ve ark., 2012). Eşin ailesiyle anlaşmazlık yaşamının evlilik uyumu ile olumsuz yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, çiftlerin sosyal hayatında önemli rolleri olduğu düşünülen kayınvalide ve kayınpederin, çiftin ilişkisini etkilediği ve bu durumun eşler arasında çatışma ve strese neden olabildiği belirtilmektedir (Bryant ve ark.,2001). Bu ilişkinin önemi, romantik ilişkinin niteliği (Bryant ve ark., 2001), büyükanne ve büyükbabanın torunlarla olan ilişkisi (Fingerman, 2004) gibi hayatın pek çok alanında stres veya destek kaynağı olarak kendini gösterir (Fischer, 1983; Morr Serewicz, 2006). Eşin ailesi ile olan çatışmanın her iki kişi için de evlilik tatminini azaltması (Bryant ve ark., 2001), kök aile ile olan ilişkiler ve evlilik arasındaki bağa dair kanıtları güçlendirmektedir. Yeni evlenen çiftlerle yapılan görüşmelerde, kayınvalide ve kayınpederle ilişki ve evlilikle ilgili sorular sorulmuş, çiftlerin evlilik doyumu ile kayınvalidesi ve kayınpederleriyle olan ilişkileri arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Morr, 2002). Kadınların kayınvalide olan anlaşmazlığı sadece kadının evlilik uyumunu değil, aynı zamanda erkeğin evlilik uyumunu da düşürmektedir (Bryant ve ark., 2001). Farklı çalışmalarda kayınvalide ile çatışma yaşamının evlilik uyumunu olumsuz etkilediği görülmüştür (Labi Ades, 2003; Timmer ve Veroff, 2000). Genç çiftin genelde geniş aileyle yaşamaya devam ettiğini hatta bazı durumlarda hayatı boyunca aile işinde çalıştığını bu nedenle kayınvalide ile iyi bir ilişki kurmanın evliliğin başarısı için önemli olduğunu ifade eden araştırmacılar vardır (Green ve ark., 2006).

Kayınvalidesi ile daha çok çatışma bildiren kadınların evlilik doyumlarının daha düşük olduğu görülmüştür (Wu ve ark., 2010). Çinli kadınlar kayınvalide ile yaşanan çatışmaların evlilikte en stres verici üçüncü durum olduğunu belirtmişlerdir (Zheng ve Lin, 1994). Chen (1999), Çin’de kadınların eşlerine, çocuklarına ve kayınvalide/kayınpederlerine bakmakla, ev işlerini yapmakla yükümlü olduklarını, evliliklerinin ilk yıllarında eşlerinden çok kayınvalideleriyle vakit geçirdiklerini

belirtmiştir. Pek çok Asya ülkesinde evli kadınlar, evle ilgili pek çok konudan sorumludur, kadının eşinin ailesiyle birlikte yaşaması ve onlarla ilgilenmesi beklenir. Bu kadınlara genellikle eşinin ailesi tarafından adaletsiz davranılır (Altman, Brown, Staples ve Werner, 1992). Güney Asyalı Amerikalı kadınlarla gerçekleştirilen bir araştırmada, kadınların %37'sinin kayınvalideleri tarafından psikolojik istismar, %23'ünün duygusal istismar, %8'inin ekonomik istismar, %3'ünün fiziksel istismara maruz kaldığı ifade edilmektedir (Wasım, 2005). Aile içi şiddet davalarını inceleyen Rabbani, Qureshi ve Rizvi (2008) kadınlara şiddet uygulayanlar arasında en fazla oranın %88 ile eşler, ardından %15 ile kayınvalideler olduğunu belirtmektedir. Amerika'da da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Bryant ve ark., 2001; Labi Ades, 2003). Kayınvalidenin evli çiftin hayatına müdahil olması Müslüman çiftlerin boşanmasına neden olan temel nedenlerden biridir (Rabho, 2015). Rabho (2015) kadınlarla birebir yaptığı görüşmelerde yirmi yıllık evliliklerde dahi kayınvalide baskısının azalmadığını, hatta evin dışında dahi devam ettiğini ifade etmiştir. Kayınvalide müdahalesinin pek çok Filistinli kadını boşanmaya götüren sebeplerden biri olduğunu belirtmiştir. Linn ve Breslerman (1996) kadınların %75'inin kayınvalideleri ile olan ilişkilerinden memnun olmadıklarını belirtmiştir. Kadınların kayınvalideleriyle ilgili en çok şikayet ettikleri durum kayınvalidelerin abartılı derecede müdahaleci olmalarıdır. Kadınların %45'i kayınvalideleri ile olan ilişkilerinin yıllar içinde iyileştiğini ifade ederken, %39'u aynı kaldığını, %16'sı ise ilişkilerinin zamanla bozulduğunu ifade etmiştir. Eşin ailesinden kabul ya da ailenin geçmişiyle ilgili paylaşımlar içeren konuşmaların kadının evlilik doyumuna olumlu etkisi olurken (Serewicz ve ark., 2008), kayınvalidenin gelinini eleştirmesi gibi paylaşımların kadının evlilik duyumunu olumsuz etkilediği (Norwood ve Webb, 2006) belirtilmektedir. Diğer bir deyişle kayınvalide/kayınpederin gelinleriyle iletişim kurarak paylaşım yapmaları, eşlerin aile içindeki statülerine dair fikir sahibi olmalarını sağlamakta ve bu durum kişilerin evlilik doyumunu etkilemektedir (Serewicz ve ark., 2008). Aileyle ilgili bilgiler

içeren paylaşımların çiftlerin ortak bir sosyal ağ oluşturmalarını sağladığı ve bunun da evlilik doyumu için olumlu sonuçlar doğurduğu söylenebilir (Julien ve Markman, 1991).

Ayrıca, kayınvalide ile yaşanan çatışmanın aile içi şiddet (Chan, Brownridge, Tiwari, Fong ve Leung, 2008) ve doğum sonrası depresyon (Green ve ark., 2006) açısından risk faktörü olduğu belirtilmektedir. Kayınvalidelerin kadınların ve torunlarının hayatında önemli bir etkisinin olduğu ve bu nedenle kayınvalide ile iyi bir ilişki kurmanın kadınların hayatında önemli yer tuttuğunu ve evliliğin başarısı için kayınvalide ile olan ilişkinin etkili olduğunu ifade edilmektedir (Green ve ark., 2006). Mısır'da da birçok kadın eşinin ailesiyle kalmaktadır ve bu durum evlilikte güveni ve evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Al-Attar ve El-Gibaly, 2014). Kadir, Fikree, Khan ve Sajjan (2003) Pakistan'da kayınvalidenin ev içi kararlara, çocuk sayısı, çocuk yapıp yapmama gibi konulara müdahale ettiklerini belirtmiştir.

Eşin ailesi ile anlaşmaya çalışmak bazen stres verici olsa da (Bryant ve ark., 2001), bu ilişki her zaman olumsuz olmak durumunda değildir (Rittenour ve Soliz, 2009). Eşin ailesinin özellikle de kayınvalidelerin sosyal destek sağladığını belirten (Hung, 2005; Kurdek, 1999) ve bu ilişkiden iki tarafın da memnun olduğunu ifade eden çalışmalar da vardır (Wallin, 1954). Ayrıca, işlevsel kayın ilişkileri kuran aile üyelerinin ilişkiden maddi ve manevi faydalar alması muhtemeldir. Kayınvalide ve kayınpeder, finansal konular ve çocuk bakımı konusunda özellikle evliliğin ilk yıllarında genç çifte yardımcı olmaktadır. Çiftin aileye desteği ise maddi desteğin yanı sıra hasta kayınvalide ya da kayınpedere bakım vermek için zamanından fedakarlık yapmak gibi dolaylı destekleri de içermektedir (Goetting, 1990). Evli çift ve çiftlerin ailesi arasında kurulan ilişkiler, hem kayınvalide kayınpeder için hem de evlilik ve aile ilişkileri için oldukça önemlidir (Serewicz ve ark., 2008). Eşinin annesi ile sık sık telefonda görüşen kadınların kayınvalideleriyle daha iyi ilişki kurduğunu (Jackson ve Berg-Cross, 1988) ve

kayınvalideleriyle daha iyi ilişki kuran kadınların eşlerinin daha sevgi dolu olduğu ifade edilmektedir (Burger ve Milardo, 1995). Kayınvalide ve kayınpeder ile yaşanan çatışmaların evlilik uyumunu olumsuz etkilediği (Bryant ve ark., 2001), kişinin eşinin ailesine hissettiği olumsuz duyguları eşine yansıttığı ifade edilmekle birlikte, bazı durumlarda eşin ailesi kişinin kendi ailesinden görmediği duygusal desteği sağlayabilmektedir (Silverstein, 1990).

Sonuç olarak gelin-kayınvalide ilişkilerinin kültürden kültüre değişebileceğine vurgu yapan araştırmacılar, batı kültüründe yapılan gelin-kayınvalide araştırmalarının, doğu kültürlerine uyarlanamayacağını belirterek doğudaki araştırmaların artırılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır (Azuma, 1984; Lee, Yip, Leung ve Chung, 2004). Alanyazında vurgulandığı gibi kayınvalide ve kayınpeder ile olan ilişkiler kişinin eşi ile olan ilişkisinde hem koruyucu hem de risk faktörü olarak yer alabilmektedir. Aile sistemi içinde yer alan farklı dinamikler karşısında erken yaşta evlenen kızların duygularını nasıl düzenleyebildiği de bu bağlamda incelenmesi gereken önemli bir diğer değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle aşağıda, çalışmanın araştırma değişkenlerinden bir diğeri olan duygu düzenleme güçlüğü kavramına yer verilecektir.

1.4.Duygu Düzenleme Güçlüğü

Duygu düzenleme, bireylerin hangi duygulara, ne zaman sahip olacakları ve bu duyguları nasıl deneyimleyip ifade edeceklerini etkileyen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Gross, 1998). Diğer bir deyişle duygu düzenleme “duyguların fark edilmesi, anlaşılması ve kabul edilmesi; olumsuz duygular yaşandığında dürtülerin kontrol edilebilmesi, hedefler doğrultusunda harekete geçilebilmesi ve duruma uygun duygu düzenleme stratejileri kullanılarak bireysel hedefleri ve durumsal talepleri karşılayacak şekilde duyguların düzenlenmesi becerileri” olarak tanımlanmaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü ise bunlardan herhangi birinin veya hepsinin eksik olması durumu olarak ifade edilmektedir

(Gratz ve Roemer, 2004). Etkili duygu düzenleme becerileri, bireylerin psikolojik iyilik hali üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Bridges, Denham ve Ganiban, 2004). Duyguları anlama ve düzenlemede sorun yaşamamanın, duygusal ve psikolojik sorunlara neden olabileceği ifade edilmektedir (Gratz ve Roemer 2004; Gross ve Jazaieri, 2014; Werner ve Gross, 2010). Duygu düzenlemede güçlükler yaşamamanın depresyon için risk faktörü olduğu (Hofmann, Sawyer, Fang ve Asnaani, 2012; Rude ve McCarty, 2003), duyguları başarılı bir şekilde düzenleyebilmenin depresif semptomların azalmasını sağladığı belirtilmektedir (Berking, Wirtz, Svaldi ve Hofmann, 2014). Benzer şekilde duygu düzenlemede güçlük yaşamamanın anksiyete bozuklukları ile de ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Mennin, Heimberg, Turk ve Fresco, 2005; Salters-Pedneault, Roemer, Tull, Rucker ve Mennin, 2006).

1.4.1. Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası İlişkiler

Zaki ve Williams (2013) sosyal süreçlerin duygu düzenlemeyi şekillendirdiğini ifade ederek, herhangi bir duygu yaşayan insanların bu duyguyu anlamak ve onunla baş etmek için diğerlerinin yardımına başvurduğunu belirtmişlerdir. Bireyler stresi azaltmak için başkalarının desteğinden yararlanmakta ve kişilerarası duygu düzenleme, psikolojik durumumuzun temel özelliğini oluşturmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984). İletişim kurulan kişinin destekleyici davranışlarının, kişinin hissettiği duyguyu tekrar değerlendirmesini sağlayan güvenli bir sinyal olabileceği belirtilmektedir (Zaki ve Williams, 2013). Böyle bir kaynağa sahip olmak stresli olayı daha az tehdit edici bir olaya dönüştürebilir (Lazarus ve Folkman, 1984). Bu noktada eşlerinden red algılayan, güvenli sinyaller alamayan kadınların stresi azaltmak için eşlerinin desteğine başvuramadıkları ve giderilemeyen bu ihtiyaç sonucu, duygu düzenleme güçlüğü yaşayabilecekleri düşünülmektedir.

Duygu düzenleme becerileri düşük olan bireylerin sosyal ilişkilerinde zorluk yaşamalarının sebebi, sosyal olaylar karşısında uygun duygusal tepkiler verememeleridir. Utanç, öfke, üzüntü gibi güçlü duygular yaşanan romantik ilişkilerde, bu duygular ve onların ifade edilme tarzları önemlidir. Bu duyguların doğru bir şekilde algılanması, partnerin sözel ve sözel olmayan duygusal ipuçlarının fark edilmesini sağlamaktadır (Simpson, Collins, Tran ve Haydon, 2007). Joshi ve Thingujam (2009) kendi duygularını düzenleyebilen bireylerin, çatışma yaşarken de duygulardan yararlanarak, kendilerinin ve eşlerinin iyi oluşlarına katkı sağladığını belirtmektedir. Ayrıca bireylerin duygularını düzenleyebilmesi ve dizginleyebilmesi tatmin edici uzun süreli ilişkiler kurulmasına yardımcı olmaktadır (Schutte ve ark., 2001). Rusbult, Bissonette, Arriaga ve Cox (1998), çatışma durumlarında mutlu eşlerin, mutsuz eşlere göre misilleme yapmak yerine uzlaşmayı tercih ettiklerini ifade ederek evlilikte duygu düzenlemenin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, etkili duygu düzenleme stratejileri kullanabilen çiftler, çatışma yaşadktan sonra hem ilişkilerini hem de partnerlerini daha olumlu değerlendirme eğilimindedir (Barnes, Brown, Krusemark, Campbell ve Rogge, 2007). Bloch, Haase ve Levenson (2014) duygu düzenleme becerilerinin evlilik doyumu üzerindeki etkisini araştırdıkları boyamsal çalışmalarında, kadınların olumsuz duygularını düzenleyerek, eşleriyle daha yapıcı iletişim kurabildikleri ve sonuç olarak hem kendilerinin hem de eşlerinin evlilik doyumlarının artmasını sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Çiftler, iletişim sorunları yaşadıklarında, anlaşmazlıkların nasıl çözüleceğinin planlanması ve çözülmesi, çatışmada aktif rol almak gibi konularda erkeklere kıyasla kadınların daha önemli olduğunu düşünmektedirler (Ball, Cowan ve Cowan, 1995). Gottman ve Levenson (1992) bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir: “Yıllar boyunca yüzlerce evlilik ilişkisine dair gözlemlerimiz, kadınların evlilikteki duygusal dengeyi düzenlemek için erkeklerin sorumluluğunu üstlenme olasılığının çok daha yüksek olduğunu varsaymamıza neden oldu.” Kadınların evlilikteki duygusal dengeyi

düzenlemede daha sorumlu ve daha yetkin oldukları (Gottman ve Levenson, 1992; Nolen-Hoeksema ve Jackson, 2001), evlilik doyumunun özellikle kadınların duygu düzenleme becerileriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Bloch, Haase ve Levenson, 2014). Bu bulgulara dayanarak, kadınların duygu düzenleme becerilerinin evlilik uyumu çalışmaları için özellikle önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Genel olarak sözü edilen araştırmalar, evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler üzerinde duygu düzenleme güçlüğü'nün rolü olduğuna işaret etmektedir. Ancak, evlilik uyumunda ilişkideki sorunların nasıl karşılandığı, duyguların nasıl kontrol edildiği; eşin sıcaklığı, ilgisi, onayı, olumlu değerlendirmeleri ile de yakından bağlantılı olarak gelişecektir. Bu amaçla mevcut çalışmada eşin kabul ve reddi temel bir araştırma değişkeni olarak ele alınmakta ve bu bağlamda kişilerarası kabul-red kuramına aşağıda yer verilmektedir.

1.5.Kişilerarası Kabul Red Kuramı

Kişilerarası Kabul-Red Kuramı Rohner (2008) tarafından Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR) 'ndan yola çıkılarak tanımlanmış bir kavramdır. Bu nedenle öncelikle EKAR kuramının aktarılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

EKAR çocuklukta algılanan ebeveyn kabul ve reddinin, bireylerin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyumlarını nasıl etkilediğini açıklayan bir kuramdır (Rohner 1986). Rohner (1986, 2004) kuramı, “başta ebeveyn kabul-reddi olmak üzere, kişilerarası kabul-reddin temel nedenlerini, sonuçlarını ve diğer ilişkili değişkenleri açıklamaya ve yordamaya çabalayan kanıt-temelli yaşam boyu gelişim ve sosyalizasyon kuramı” olarak tanımlamıştır. Kurama göre dünyadaki tüm bireylerin kültür, ırk, fiziksel görünüş, sosyal statü ve dil farklılıklarından bağımsız olarak kendileri için önemli olan kişilerden yakınlık hissetmeye ihtiyacı vardır (Rohner, 1975).

Her birey çocukluğu boyunca başta anne ve babası olmak üzere kendisine bakım verenler tarafından az ya da çok sıcaklık ve sevgi görmektedir. EKAR kuramına göre ebeveynlerden çocuğa gösterilen bu sıcaklık ve sevgi sıcaklık boyutu olarak adlandırılmıştır. Rohner'e göre (1975) ebeveynliğin sıcaklık boyutu, algılanan ebeveyn kabulü ve algılanan ebeveyn reddinin her ikisini birden içermektedir. Diğer bir deyişle ebeveynliğin sıcaklık boyutunun bir ucunda algılanan ebeveyn kabulü, diğer ucunda algılanan ebeveyn reddi yer almaktadır. Bu boyuta göre tüm insanlar çocukluklarında ebeveynleri ya da kendilerine bakım veren insanlardan gördükleri sevginin derecesine göre kendilerine uygun herhangi bir noktaya yerleştirilebilirler (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

Rohner (1986/2000) ebeveyn kabulünü ebeveynin çocuğa fiziksel ya da sözel olarak ifade edebileceği sıcaklık, ilgi ve sevgi olarak tanımlamıştır. Ebeveyn kabulünün fiziksel ifadeleri sarılma, okşama, kucaklama, onaylayıcı bakış, öpme, gülümseme gibi sevgi, onaylama ve destek işaretlerinden oluşurken; sözel ifadeleri ise övgü, iltifat etme, çocuğa kendisi hakkında güzel sözler söyleme, çocuğa şarkı söyleme ya da öykü okuma gibi davranışları içerir.

Ebeveyn reddi ise bu boyutun diğer ucunda yer alır ve ebeveynin çocuğa karşı sıcaklık, ilgi ve sevgiden yoksun davranması olarak tanımlanabilir. Rohner (1975, 1986, 2005; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012), ebeveyn reddinin 1) soğuk ve duygusuz, 2) düşmanca ve saldırgan, 3) kayıtsız ve ihmalcı, 4) ayrışmamış reddetme olmak üzere dört temel yolla ifade edilebileceğini ileri sürmüştür. **Soğuk ve duygusuz** reddetme, duygusal sıcaklığın davranışsal olarak yeterince ifade edilmemesidir. **Düşmanca ve saldırgan** reddetme ebeveynlerin çocuğa zarar verici kızgınlık, nefret, garez/kötü niyet veya kin gibi negatif duyguları barındırmasıdır. Ebeveynlerdeki bu duygular genellikle saldırganlık davranışını ortaya çıkarır. Saldırganlık fiziksel (vurma, ısırma, itme, sarsma, bir şey

fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el-kol hareketleri yapma vb.) ve sözel (alay etme, hor görme, suçlama, günah keçisi yapma, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirici şeyler söyleme vb.) yollarla ifade edilebilir.

Kayıtsız ve ihmalcı reddetme, çocuğa ilgi göstermemeyi ya da fiziksel, tıbbi ve eğitimsel ihtiyaçları, ilgi ve isteklerine karşı ilgisiz olmayı ifade eden bir durumdur. İhmalin en önemli işaretleri ebeveynlerin fiziksel ya da psikolojik olarak ulaşılmaz olmalarıdır.

Ayrışmamış reddetme görünürde ebeveyn reddini işaret eden bir davranış olmaksızın, çocukların anne babaları tarafından sevilmedikleri, istenmedikleri ve reddedilmiş olduklarına inanmaları olarak tanımlanmıştır (Rohner, 1986/2000).

Sonraki yıllarda Rohner (2008), kişinin hayatının herhangi bir bölümünde bir bağlanma figüründen red algılamasının anne babadan algıladığı red ile aynı etkilere sebep olduğunu belirtmiş ve buradan hareketle eş kabul red kavramını tanımlamıştır. Ebeveyn kabul red kuramcıları ebeveyn kabul reddinden kişilerarası kabul red çalışmalarına yönelmişler ve kişinin yakın ilişkide olduğu kişilerden algıladığı kabul red kavramını araştırmaya başlamışlardır (Rohner, 2008). Eş kabul reddinde ebeveyn kabul reddine benzer şekilde eşler arasındaki duygusal bağ sıcaklık olarak adlandırılmakta, bu boyutun bir ucunda algılanan eş kabulü, diğer ucunda ise eş reddi yer almaktadır. Diğer bir deyişle, eş tarafından kabul veya reddedilmenin her ikisi birden sıcaklık boyutunu oluşturmaktadır. Eş kabulü, partnerin fiziksel ya da sözel olarak ifade edebileceği sıcaklık, ilgi, sevgi ve destek olarak tanımlanmaktadır. Eş reddi ise ebeveyn reddine benzer şekilde eşin sıcaklık, ilgi ve sevgiden yoksun, düşmancıl ve saldırgan davranması olarak tanımlanabilir. Bazı durumlarda ise kişi eşinden ayrışmamış red algılayabilir. Ayrışmamış reddetme görünürde eş reddini işaret eden bir davranış olmaksızın, kişilerin eşleri tarafından sevilmedikleri, istenmedikleri ve reddedilmiş olduklarına inanmaları olarak tanımlanmıştır.

1.5.1.Kişilerarası Kabul Red Kuramı ve Evlilik Uyumu

Eşten algılanan kabul reddin evlilik uyumu üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Alan yazında, kişilerin evlilik uyumlarının eşlerinin kendileri ile ilgili değerlendirmelerinden etkilendiğini gösteren çalışmalar mevcuttur. İlişki doyumunun kişilerin eşlerinin değerlendirmesi ile ilişkili olduğu (Swann, De La Ronde ve Hixon, 1994), eşlerinin kendilerini olumlu değerlendirdiğini düşünen kadınların evlilik doyumunun, eşlerinin kendilerini olumsuz değerlendirdiğini düşünen kadınlardan daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Sacco ve Phares, 2001). Eşleri tarafından olumlu değerlendirildiğini düşünen bireylerin ilişki doyumlarının daha yüksek olduğu (Murray, Holmes ve Griffin, 1996), eşin ilgili ve anlayışlı olduğunu düşünmenin ise evlilik ve cinsel doyum ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Gadassi ve ark., 2016).

Kişinin ihtiyaç duyduğu anda sosyal destek alabilmesi; stresle etkili başa çıkma, fiziksel hastalıkların iyileşmesi, ilişki sürekliliği gibi pek çok olumlu sonuç ile ilişkilendirilmektedir (Katz, Monnier, Libet, Shaw ve Beach, 2000; Lindorff, 2000). Sarason, Sarason ve Pierce (1990) ise algılanan destek kavramından bahsetmişler ve algılanan desteği “kişinin sevildiğini, değer gördüğünü ve koşulsuz kabul edildiğini hissetmesi” olarak tanımlamışlar, duygusal ve fiziksel sağlığın sürdürülmesinde yakın ilişkilerin önemine değinmişlerdir. Algılanan destek, kişinin kabul edildiğine ve sevildiğine inanması ve duygusal desteğin ulaşılabilir olduğunu düşünmesi (Pierce, Baldwin ve Lydon, 1997), stresli bir durum yaşadığında desteğine başvurabileceği kaynaklara ulaşabileceğini (Holahan, Moors ve Bonin, 1997) düşünmesidir. Algılanan destek, diğerleri tarafından kabul edildiğini hissetmek gibi pek çok olumlu kişilerarası şemanın göstergesi olabilir. Bu tür bir kabul duygusu stresli durumlarla başa çıkmada kişiye yeterli hissi verebilir (Sarason ve ark., 1990).

Söz konusu bulgulardan hareketle, kişilerarası ilişkiler içinde önemli yer tutan, yakın ve mahrem olarak da nitelenen evlilik ilişkisinde kişinin eşinden algıladığı kabul-reddin evlilik uyumu üzerinde ciddi etkilerinin olabileceği, eşi tarafından kabul edildiğini hisseden kişilerin evlilik uyumunun daha yüksek olacağı söylenebilir.

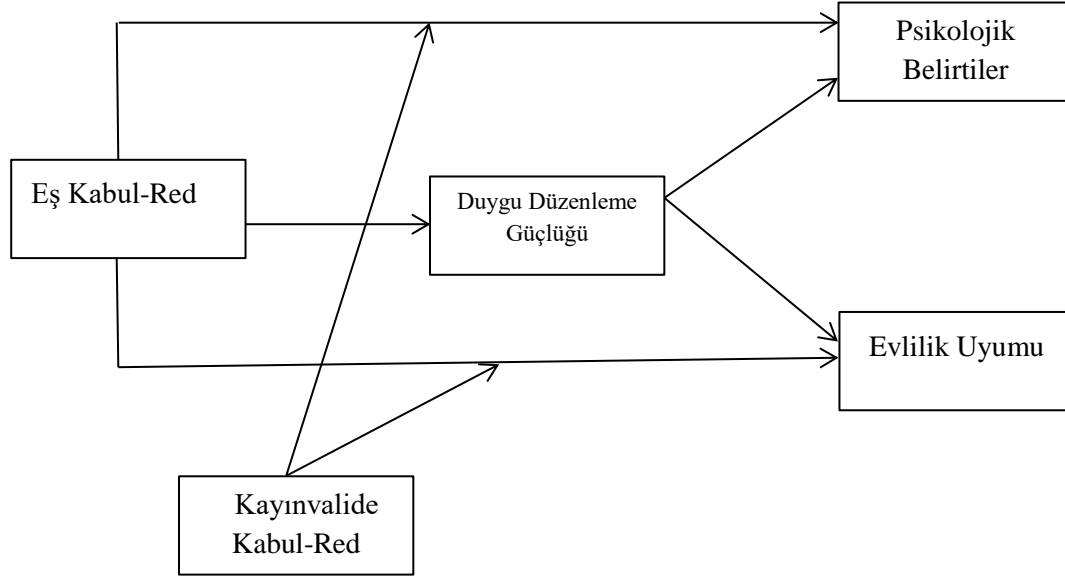
1.5.2. Kişilerarası Kabul Red Kuramı ve Psikolojik Belirtiler

EKAR kuramına göre insanlar evrimsel olarak kendileri için önemli olan kişilerden ilgi, bakım, destek gibi olumlu ifadelerine ihtiyaç duyarlar (Rohner, 1975, 1986). Bu olumlu tepki ihtiyaçları eşleri tarafından karşılanmadığında ise ebeveyn kabul reddinde olduğu gibi birtakım davranışsal, duygusal ve bilişsel sorunlar yaşarlar. Alanyazında kişinin eşinden algıladığı kabul veya reddin psikolojik uyumu ile ilişkili olduğuna dair çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Kuveyt, Kolombiya, Porto Riko ve Amerika gibi pek çok ülkede yapılan çalışmalarda, eşinden red algılayan kadın ve erkeklerin psikolojik uyumunun, eşinden kabul algılayan kadın ve erkeklerin psikolojik uyumundan düşük olduğu ifade edilmiştir (Parmar ve Rohner, 2005; Parmar, Ibrahim ve Rohner, 2008; Ripoll-Nunez ve Alvarez, 2008; Rohner, Melendez ve Kraimer-Rickaby, 2008). Ülkemizde yapılan benzer çalışmalarda da eş kabul reddinin psikolojik uyumla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Eryavuz, 2006; Varan, Rohner ve Eryüksel, 2008).

1.6. Araştırmanın Amacı

1.6.1. Nicel Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenen iki ayrı kadın grubunun eşlerinden algıladıkları kabul-red ile psikolojik belirtileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkileri incelemek ve bu ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü ile kayınvalide reddinin düzenleyici rolünü ortaya koymak amacıyla bir model önerilmektedir.

Şekil 1. Araştırmanın Amacının Şekilsel Gösterimi

Bu tez çalışmasının amacı önerilen modelin sınanmasıyla çocuk evliliği yapmış kadınları, yetişkin yaşta evlenmiş kadınlarla karşılaştırarak yaşadıkları psikolojik sorunlar ve evlilik uyumlarına dair açıklayıcı bilgilere ulaşmak ve bu bağlamda klinik çıkarımlarda bulunarak alana katkıda bulunmaktır.

1.6.2. Nitel araştırmanın amacı

Araştırmanın nitel aşamasında ise on sekiz yaşından önce evlenmiş altı kadın ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak ve kadınların erken evliliği nasıl deneyimledikleri, bu deneyimi nasıl algıladıkları anlamaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, erken evlilikle ilgili daha ayrıntılı bilgilerin ortaya konması ve nicel çalışmayı desteklemesi hedeflenmektedir.

1.7. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemli yönlerinden biri, erken yaşta evlenen kadınlarda eş kabul-red, kayınvalide kabul-red, duygu düzenleme güçlüğü, psikolojik belirtiler ve evlilik uyumu arasındaki ilişkileri görgül bir biçimde test etmeye olanak sağlamasıdır. Bu araştırma ile erken yaşta evliliğin kadınlar için yol açtığı sorunların, on sekiz yaşından sonra evlenen

kadınlarla karşılaştırılarak değerlendirilmesine de olanak sağlanacaktır. Böylece, on sekiz yaşından önce ve sonra evlenmiş kadınların yaşadıkları psikolojik sorunlar için etkili müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlanabilecek, çift ve aile terapistleri için benzeri sorunların ele alınışında bir model oluşturabilecektir. Bu çalışma, alan yazında erken yaşta evlenen kadınların psikolojik özelliklerini kapsamlı bir şekilde inceleyecek ilk çalışma olması bakımından da önem taşımaktadır. Son olarak, araştırma kapsamında elde edilen bilgilerin erken yaşta evliliklerle mücadele çalışmalarına katkı sağlaması, konuya ilişkin bilinç ve farkındalığı artırması beklenmektedir.

1.8.Araştırmanın Hipotezleri

1. On sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenen kadınların eş kabul red, duygu düzenleme güçlüğü, kayıvalide kabul red, evlilik uyumu ve psikolojik belirti puanlarının anlamlı olarak farklı olması beklenmektedir.

2. On sekiz yaşından önce ve sonra evlenen kadınların evlilik uyumlarının evlenme şekline göre farklılaşması beklenmektedir.

3. Kadınların eşlerinden algıladıkları reddin evlilik uyumlarını negatif (olumsuz) yönde anlamlı olarak yordaması beklenmektedir.

4. Kadınların eşlerinden algıladıkları reddin psikolojik belirtilerini pozitif (olumlu) yönde anlamlı olarak yordaması beklenmektedir.

5. Kadınların eşlerinden algıladıkları red ile psikolojik belirtileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkide kayıvalide reddi ve evlilik yaşının düzenleyici rolü olması beklenmektedir.

6. Kadınların eşlerinden algıladıkları red ile psikolojik belirtileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin anlamlı aracı rolü olması beklenmektedir.

BÖLÜM II

NİCEL ÇALIŞMA

ERKEN EVLENEN KADINLARIN PSİKOLOJİK BELİRTİLERİ VE EVLİLİK UYUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

2.1.YÖNTEM

Bu bölümde ilgili kuramsal çerçevede tasarlanan çalışma amaçlarının yöntemi ele alınacaktır. Bu bağlamda araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve işlemi hakkında bilgilere yer verilecektir.

2.1.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örnekleme, on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yaklaşık 600 kişiden veri toplanmış, ancak çok sayıda soruya yanıt vermeyen ve demografik formda sorulan "Psikiyatrik tanı aldınız mı?" ve "Psikiyatrik bir ilaç kullanıyor musunuz?" sorularına "evet" cevabını verenler araştırma kapsamına alınmamıştır. Ölçeklerden uç puanlar alan kişilerin de elenmesi sonucu toplamda 419 katılımcının verdiği yanıtlar ile analizler gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların 207'si on sekiz yaşından önce (%49.4), 212'si on sekiz yaşından sonra (%50.6) evlenmiştir. Katılımcıların yaşları 19-62 arasında değişmektedir ($\bar{X} = 32.61$, ss = 8.25). Evlilik yılı açısından bakıldığında katılımcıların evlilik yıllarının 2-48 yıl arasında değiştiği görülmektedir ($\bar{X} = 12.28$, ss = 9.83).

Katılımcılara ilişkin sosyo-demografik özellikler Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

	18 yaşından önce evlendirilen kadınlar		18 yaşından sonra evlenen kadınlar	
	N=207		N=212	
	N	Yüzde %	N	Yüzde %
Eğitim Düzeyi				
İlkokul	98	47.3	14	6.6
Ortaokul-Lise	91	44.0	48	22.6
Üniversite ve Üstü	18	8.7	150	70.8
Eşin Eğitim Düzeyi				
İlkokul	60	29.0	11	5.2
Ortaokul-Lise	119	57.5	71	33.5
Üniversite ve Üstü	28	13.5	130	61.3
Eş Şiddeti				
Evet	86	41.5	39	18.4
Hayır	120	58.0	173	81.6
Evlenme Şekli				
Görücü Usulü	133	64.3	31	14.6
Kendi Tanışarak	74	35.7	181	85.4
Evlilik Yılı				
2-10 Yıllık Evli	63	30.4	168	79.2
10-20 Yıllık Evli	65	31.4	33	15.6
20-30 Yıllık Evli	53	25.6	11	5.2
30-50 Yıllık Evli	26	12.6	-	-
Ailenin Aylık Geliri				
1500 TL'den az	67	32.4	2	0.9
1500 TL-3000 TL arası	86	41.5	63	29.7
3000 TL ve Üstü	52	25.1	147	69.3
Kayınvalide Şiddeti				
Evet	27	13.0	9	4.2
Hayır	180	87.0	203	95.8

2.1.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın verileri, her bir evli kadına bireysel olarak uygulanan ölçek bataryasından elde edilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu ile Yakın İlişki Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Kısa Form, Kısa Semptom Envanteri, Evlilikte Uyum Ölçeği ve Kayınvalide Kabul Red Ölçeği kullanılmıştır.

2.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Her bir katılımcıya, yaş, eğitim düzeyi, mesleği, gelir düzeyi, psikiyatrik tanı ve tedavi alıp almadığı, evlilik süresi, evlenme türü gibi sosyodemografik bilgilerin alınmasını amaçlayan kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

2.1.2.2. Yakın İlişki Ölçeği (YİÖ)

Rohner tarafından 2001 yılında geliştirilmiş olan Eş Kabul-Red Ölçeği (EŞKRÖ) kişinin eşi ile ilişkisinde algıladığı kabul veya reddi ölçmeyi amaçlamaktadır. Yakın ilişki ölçeğinde Sıcaklık/Şefkat, Düşmanlık/Saldırganlık, İhmal/Kayıtsızlık ve Ayrışmamış Red alt ölçeklerinin toplanması ile elde edilen "toplam EŞKRÖ puanı", bireyin eşi veya sevgilisi ile ilişkisinde algıladığı kabul-reddin genel bir ölçümünü vermektedir. Ölçek 1 (hiçbir zaman doğru değil) ve 4 (hemen hemen her zaman doğru) şeklinde 4'lü Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçekten alınan yüksek puanlar redde işaret etmektedir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı .97, alt ölçekleri arası korelasyonlar ise .49 ile .79 arasında olduğu bildirilmektedir (Rohner, 2001).

Ölçeğin 60 maddeden oluşan uzun formunun Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Varan (2003) tarafından yapılmıştır. Elde edilen bulgular ölçeğin ülkemizdeki yetişkinlerin evlilik veya romantik ilişkilerinde algıladıkları kabul ve reddi güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin 24 maddeden oluşan kısa formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Akün (2018) tarafından yapılmaktadır. Ölçeğin kısa formunun toplam puanına ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada ise ölçeğin toplam puanına ilişkin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .95 olarak hesaplanmıştır.

2.1.2.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form (DDGÖ-16)

Bireylerin duygu düzenleme güçlüklerini belirlemek ve ölçmek amacıyla, Gratz ve Roemer (2004) tarafından geliştirilmiş 36 maddeli bir öz bildirim ölçeğidir. Her madde “Hemen hemen hiç” ile “Hemen hemen her zaman” arasında derecelendirilen 5’li Likert tipi ölçekte değerlendirilmektedir. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği, “farkındalık”, “açıklık”, “kabul etmeme”, “dürtü” ve “amaçlar” ve “stratejiler” olmak üzere 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar duygu düzenleme güçlüğüne işaret etmektedir.

Ölçeğin 16 maddeden oluşan kısa formunun Türkçe’ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Yiğit ve Guzey-Yiğit (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kısa formu “Açıklık”, “Amaçlar”, “Dürtü”, “Stratejiler” ve “Kabul Etmeme” olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı .92 olarak hesaplanmış, alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının ise .78 ile .87 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu çalışmada, ölçeğin toplam puanı kullanılmakla birlikte, bu puan için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

2.1.2.4. Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)

Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ), evlilik ilişkisinden alınan doyum ve evlilik uyumunu ölçmeyi amaçlamayan ölçeğin seçenek sayıları farklı 15 maddeden oluşmaktadır.

Tutarel-Kışlak (1996) tarafından Türkçe'ye uyarlanıp geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan ölçeğin iç tutarlık katsayısı, iki yarım test güvenirliği, test-tekrar test güvenirliği ve tüm denekler için madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .80, iki yarı güvenirlik katsayısı da .67 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

Ölçekte her madde, seçenek sayısına göre farklılaşan 0 ile 6 arasında bir puan almaktadır. Buna göre; 1. madde 0–6 puan, 2.–9. maddeler 0–5 puan, 10. ve 14. maddeler 0–2 puan, 11. ve 13. maddeler 0–3 puan arasında değerlendirilmektedir. 12. madde eşlerden biri için evde oturmak diğeri için dışarıda bir şeyler yapmak seçeneği işaretlenmişse 0 puan, eşlerin her biri için dışarıda bir şeyler yapmak seçeneği işaretlenmişse 1 puan, eşlerin her biri için evde oturmak seçeneği işaretlenmişse 1 puan ve 15. madde 0–2 puan arasında değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan toplam puan 0–58 arasında değişmektedir. 43.5 puanın üzerinde alanlar evlilik ilişkileri açısından uyumlu, altında alanlar ise uyumsuz olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin değerlendirilmesi Tablo 2'de belirtildiği gibi yapılmaktadır.

Tablo 2. Evlilikte Uyum Ölçeğinin Puanlama Sistemi

Madde	Puanlama
1	0, 1, 2, 3, 4, 5, 6
2 ile 9	5, 4, 3, 2, 1, 0
10	0, 0, 1
11	3, 2, 1, 0
12	Anlaşmazlık:0 Dışarıda bir şeyler yapmak:1 Evde oturmak:1
13	0, 1, 2, 3
14	2, 1, 0
15	0, 1, 2, 2
Toplam puan	58

2.1.2.5. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Orijinal adı “Brief Symptom Inventory” olan Kısa Semptom Envanteri, Derogatis (1992) tarafından, çeşitli psikolojik belirtileri taramak amacıyla; 90 maddelik Semptom Belirleme Listesi’nin (SCL-90) ayırt ediciliği en yüksek 53 maddesi seçilerek oluşturulmuştur. Özbildirime dayanan KSE, “Hiç” (0), “Biraz” (1), “Orta Derecede” (2), “Epey” (3), “Çok Fazla” (4) şeklinde yanıtlanan 53 maddeden oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir. Puan ranjı 0-212’dir.

Ölçeğin Türkiye’ye uyarlaması Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmış ve yüksek güvenirlik ve geçerlik değerleri elde edilmiştir. Araştırmacılar, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları için Kısa Semptom Envanteri’nin kullanıldığı üç farklı araştırmanın verilerini kullanmışlardır. Yapılan faktör analizi sonuçları, ölçeğin “Anksiyete” (12, 13, 28, 31, 32, 36, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 49), “Depresyon” (9, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 35, 37, 39), “Olumsuz Benlik” (15, 21, 22, 24, 26, 34, 44, 48, 50, 51, 52, 53), “Somatizasyon” (2, 5,

7, 8, 11, 23, 29, 30, 33) ve “Hostilite” (1, 3, 4, 6, 10, 40, 41) olmak beş faktörlü bir yapıda olduğuna işaret etmiştir. Kısa Semptom Envanteri’nin yetişkin örnekleminde elde edilen iç tutarlık katsayılarının .75 ile .87 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puanlar, psikolojik belirtilerin sıklığına işaret etmektedir.

Bu çalışmada, ölçeğin toplam puanının Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı anksiyete alt boyutu için .90, depresyon alt boyutu için .92, olumsuz benlik alt boyutu için .90, somatizasyon alt boyutu için .85 ve hostilite alt boyutu için .79 olarak hesaplanmıştır.

2.1.2.6. Kayınvalide Kabul-Red Ölçeği (KKRÖ)

Rohner (2010) tarafından geliştirilmiş olan Kayınvalide Kayınpeder Kabul-Red Ölçeği (KKRÖ) kişinin eşinin ailesi ile ilişkisinde algıladığı kabul veya reddi ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek 1 (hiçbir zaman doğru değil) ve 4 (hemen hemen her zaman doğru) şeklinde 4’lü Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek redde işaret etmektedir. Bu çalışmada sadece kayınvalide kabul red ölçeği kullanılmıştır.

Ölçeğin kısa formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Aslan (2018) tarafından yapılmaktadır. Ölçeğin kısa formunun toplam puanına ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin toplam puanı kullanılmakla birlikte, bu puan için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .95 olarak bulunmuştur.

2.1.3. İŞLEM

Tez önerisi ile Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığına yapılan başvuru ve 19.02.2018 tarihinde alınan 56786525-050.04.04/13432 nolu onay ile araştırmanın etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir. Etik kurul onayının alınması ile Ankara, İzmir ve Batman illerinde kolay örneklem yolu ile gönüllü katılımcılara ulaşılmış ve bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Ölçek uygulamaları her katılımcı için yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür. Bununla birlikte ölçek uygulamaları zaman aldığı için veri toplama araçları gönüllü katılımcılara ulaştırılmış ve kendilerine uygun olan bir zamanda araştırmacıya teslim edilmiştir. Katılımcılar tarafından eksik doldurulduğu tespit edilen ölçekler araştırmaya dahil edilmemiştir.

2.2. BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda toplanan verilere uygulanan istatistiksel analiz bulgularına yer verilmektedir. Analiz aşamasına geçilmeden önce, veri seti frekans ve boş veri kontrolü, uç değer temizliği gibi işlemler yoluyla istatistiksel analize uygun hâle getirilmiştir. Bu bölümde ilk olarak on sekiz yaşından önce ve sonra evlenen kadınlar, araştırma değişkenlerinden aldıkları puanlar açısından karşılaştırılacaktır. Daha sonra, evlilik uyumu puanlarının demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yürütülen analizlerin sonuçlarına yer verilecek, ardından araştırmada ele alınan değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerine dair bulgular aktarılacaktır. Son olarak psikolojik belirtiler ve evlilik uyumu ile ilgili önerilen modellerin sınanmasına ilişkin analiz bulguları paylaşılacaktır. Aktarılan analizler SPSS 20.00 paket programı ve <http://afhayes.com/spss-sas-and-mplus-macros-and-code.html> adresinden indirilen eklenti aracılığıyla SPSS kullanılarak (Hayes ve Preacher, 2012) gerçekleştirilmiştir.

2.2.1. On Sekiz Yaşından Önce ve Sonra Evlenen Kadınların Araştırma

Değişkenlerinden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılması

Çalışmanın bu aşamasında, araştırma değişkenlerinden alınan puanların evlilik yaşına (on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenenler) göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Sonuçlara göre, evlilik yaşının araştırma değişkenleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır (Wilks' $\lambda = .74$, $F(1, 418) = 15.88$; $p < .001$, $\eta^2 = .26$).

Tablo 3. Evlilik Yaşına Göre Araştırma Değişkenlerinden Alınan Puanlar için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	18 yaşından önce evlenen kadınlar		18 yaşından sonra evlenen kadınlar		F
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
DDGÖ Toplam P.	40.43	14.84	34.42	12.91	19.56***
YİÖ	46.57	18.15	39.91	15.15	16.71***
KKRÖ Toplam P.	51.27	19.40	44.45	17.24	14.47***
EUÖ	27.58	11.27	37.99	11.82	85.05***
KSE					
Anksiyete	13.75	11.22	10.21	9.81	11.80**
Depresyon	17.72	12.47	14.46	10.98	8.14**
Olumsuz Benlik	14.37	10.99	11.80	10.62	5.90*
Somatizasyon	10.37	7.66	5.71	6.12	47.42***
Hostilite	9.60	6.08	8.24	5.95	5.33*

DDGÖ=Duygu Düzenleme Güçlüğü, YİÖ=Yakın İlişki Ölçeği, KKRÖ=Kayınvalide Kabul Red Ölçeği, KSE=Kısa Semptom Envanteri, EUÖ=Evlilik Uyumu Ölçeği, *p<.05, **p<.01, ***p<.001

Tablo 3 incelendiğinde duygu düzenleme güçlüğü, eş reddi, kayınvalide reddi, evlilik uyumu ve kısa semptom envanteri alt ölçekleri üzerinde evlilik yaşının temel etkisi olduğu görülmektedir.

Duygu düzenleme güçlüğü toplam puanında on sekiz yaşından önce evlenen kadınlar, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde daha fazla puan almışlardır [$F_{1-417}=19.56, p<.001, \eta^2=.04$]. Eş kabul red toplam puanı açısından da gruplar arasındaki fark anlamlı görünmektedir. On sekiz yaşından önce evlenen kadınlar, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlara göre anlamlı düzeyde daha fazla puan almışlardır [$F_{1-417}=16.71, p<.001, \eta^2=.04$].

Kayınvalide kabul red toplam puanı açısından da on sekiz yaşından önce evlenen kadınların, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir [$F_{1-417} = 1.47$, $p < .001$, $\eta^2 = .03$]. Evlilik uyumu puanları açısından da gruplar arasındaki fark anlamlı görünmektedir. Analiz sonuçlarına göre on sekiz yaşından önce evlenen kadınların evlilik uyumu puanlarının, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmektedir [$F_{1-417} = 85.05$, $p < .001$, $\eta^2 = .17$].

Kısa Semptom Envanteri “Anksiyete” alt boyutundan on sekiz yaşından önce evlenen kadınların, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir [$F_{1-417} = 11.80$, $p < .01$, $\eta^2 = .03$]. “Depresyon” alt boyutunda on sekiz yaşından önce evlenen kadınlar on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır [$F_{1-417} = 8.14$, $p < .01$, $\eta^2 = .02$]. “Olumsuz Benlik” alt boyutunda on sekiz yaşından önce evlenen kadınların on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir [$F_{1-417} = 5.90$, $p < .05$, $\eta^2 = .01$]. “Somatizasyon” alt boyutunda on sekiz yaşından önce evlenen kadınlar on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır [$F_{1-417} = 47.42$, $p < .001$, $\eta^2 = .10$]. “Hostilite” alt boyutunda, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir [$F_{1-417} = 5.33$, $p < .05$, $\eta^2 = .01$].

2.2.2. Çalışmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizleri

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Evlilik Yaşı	-.26**	-.22**	-.21**	-.22**	.44**
Evlilik Yılı	.00	.11*	.17**	-.01	-.31**
DDGÖ Toplam Puan	1	.36**	.26**	.69**	-.32**
YİÖ Toplam Puan	.36**	1	.42**	.51**	-.56**
KKRÖ Toplam Puan	.26**	.42**	1	.36**	-.29**
KSE Toplam Puan	.69**	.51**	.36**	1	-.36**
EUÖ Toplam Puan	-.32**	-.56**	-.29**	-.36**	1

(1)DDGÖ=Duygu Düzenleme Güçlüğü, (2)YİÖ=Yakın İlişki Ölçeği, (3)KKRÖ=Kayınvalide Kabul Red Ölçeği, (4)KSE=Kısa Semptom Envanteri, (5)EUÖ=Evlilik Uyumlu Ölçeği

**p<.01

Tablo 4'den yapılan pearson korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, evlilik yaşının, duygu düzenleme güçlüğü ($r=-.26$, $p<.01$), eş kabul red ($r=-.22$, $p<.01$), kayınvalide kabul red ($r=-.21$, $p<.01$) ve psikolojik belirtiler ($r=-.22$, $p<.01$) ile negatif yönde ve anlamlı ilişkijken, evlilik uyumu ile ($r=.44$, $p<.01$) pozitif yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Duygu düzenleme güçlüğü puanlarının, eş kabul red ($r=.36$, $p<.01$), kayınvalide kabul red ($r=.26$, $p<.01$) ve psikolojik belirtiler ($r=.69$, $p<.01$) ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkijken, evlilik uyumu ile ($r=-.32$, $p<.01$) negatif yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Kayınvalide kabul red puanlarının, duygu düzenleme güçlüğü ($r=.26$, $p<.01$), eş kabul red ($r=.42$, $p<.01$) ve psikolojik belirtiler ($r=.36$, $p<.01$) ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkijken, evlilik uyumu ile ($r=-.29$, $p<.01$) negatif yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Psikolojik belirtiler puanlarının, duygu düzenleme güçlüğü ($r=.69$, $p<.01$), eş kabul red ($r=.51$, $p<.01$) ve kayınvalide kabul red ($r=.36$, $p<.01$) ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkijken, evlilik uyumu ile ($r=-.36$, $p<.01$) negatif

yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Evlilik uyumu puanlarının, duygu düzenleme güçlüğü ($r=-.32$, $p<.01$), eş kabul red ($r=-.56$, $p<.01$), kayınvalide kabul red ($r=-.29$, $p<.01$) ve psikolojik belirtiler ($r=-.36$, $p<.01$) ile negatif yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir.

2.2.3. Evlilik Uyumu Puanlarının Evlilik Yaşı ve Evlenme Şekli Açısından

İncelenmesi

Çalışmanın bu aşamasında, Evlilik Uyumu Ölçeği'nden alınan puanların evlilik yaşı (on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenenler) ve evlenme şekline göre (görücü usulü ve kendisi tanışarak) farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda, evlenme yaşı (2) x evlenme şekli (2) olmak üzere iki değişkenli varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Gruplar arası farklılıkları saptayabilmek için öncelikle denk grupların oluşturulması hedeflenmiştir. Buna göre, on sekiz yaşından sonra görücü usulü evlenen kadınların sayısı 31'dir. On sekiz yaşından önce görücü usulü evlenen kadınların sayısının ($N=132$) on sekiz yaşından sonra görücü usulü evlenen kadınların sayısından oldukça fazla olması sebebiyle, görece denk gruplar yaratılması için temsil edici bir alt grup oluşturulması hedeflenmiştir. Böylelikle, 33 kişi (%25) seçkisiz atanarak on sekiz yaşından önce görücü usulü evlenen grubu oluşturmuşlardır. Seçkisiz atama işlemi birkaç kez tekrarlanarak bulguların tesadüfi olmadığından emin olunmuştur. Aşağıda bu seçkisiz atamalardan birinde elde edilen istatistiksel değerler verilmektedir.

Evlilik uyumu ölçeği için yapılan varyans analizi sonucunda, evlilik yaşının ($F_{1-315}=8.07$, $p<.01$) ve evlenme şeklinin ($F_{1-319}=10.24$, $p<.01$) evlilik uyumu ölçeğinden alınan puanlar üzerinde temel etkisi olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre erken evlenen kadınların ($X=29.34$, $ss=11.91$) evlilik uyumu, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlara ($X=37.99$, $ss=11.82$) oranla daha düşüktür. Evlenme şekli açısından

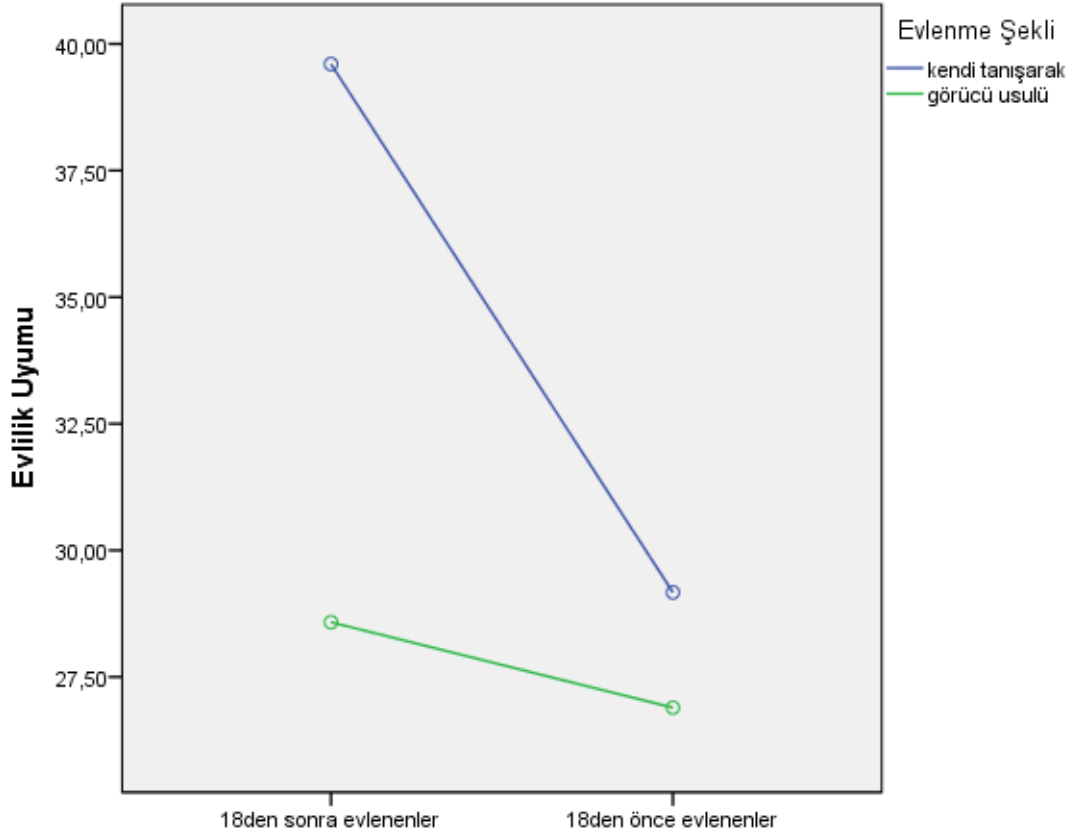
değerlendirildiğinde, görücü usulü evlenen kadınların ($X=29.17$, $ss=10.02$) evlilik uyumlarının kendileri tanışarak evlenen kadınların evlilik uyumlarına ($X=36.57$, $s=12.65$) oranla daha düşük olduğu görülmektedir.

Evlilik uyumu ölçeği için yapılan varyans analizi sonucunda evlilik yaşı ve evlenme şeklinin ortak etkisinin ($F_{1-318} = 12.53$, $p < .001$) olduğu saptanmıştır. Bu etkilerin hangi gruplar arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tukey-Kramer testi yapılmıştır. Yapılan Tukey-Kramer testi sonuçları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5 ve Grafik 1’de görüldüğü gibi, on sekiz yaşından önce kendisi tanışarak evlenen kadınların evlilik uyumu puanları, on sekiz yaşından sonra kendisi tanışarak evlenen kadınların evlilik uyumu puanlarından anlamlı olarak daha düşüktür.

Tablo 5. Evlilik Yaşı(2) x Evlenme Şekli(2) Etkileşim Etkilerini Belirlemek Amacıyla Yapılan Tukey-Kramer Testi Sonuçları

Evlilik Uyumu		
18 yaşından önce eşiyle kendisi tanışarak evlenen < 18 yaşından sonra eşiyle kendisi tanışarak evlenen		q=14.5
$\bar{X} = 29.16$	$\bar{X} = 39.60$	p<.05
ss=13.18	ss=11.13	
n=74	n=181	

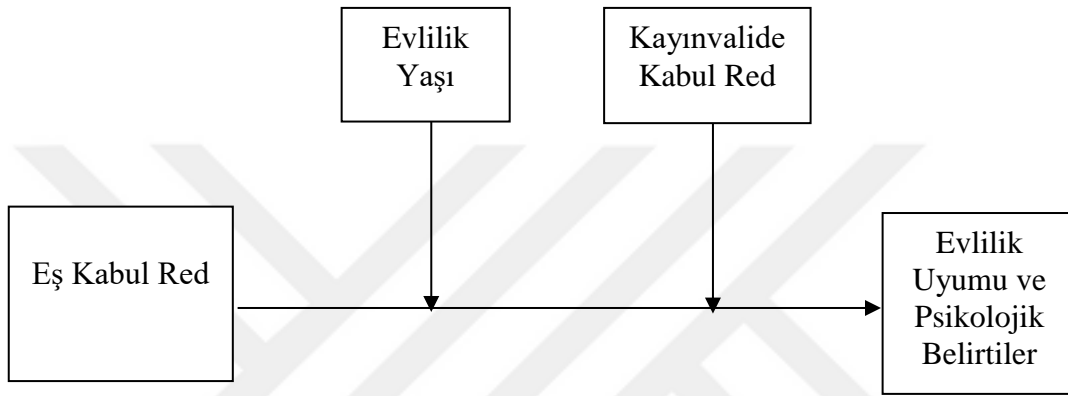

Grafik 1. Evlilik Uyumu Puanlarının Evlilik Yaşı ve Evlenme Şekli Açısından İncelenmesi

2.2.4. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Psikolojik Belirtiler ve Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Rolü

Katılımcı kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red düzeyinin, evlilik uyumu ve psikolojik belirtilerinin yordamasında, kadınların evlilik yaşlarının (on sekiz yaşından önce, on sekiz yaşından sonra) ve kayınvalidelerinden algıladıkları kabul reddin düzenleyici etkisi olup olmadığını belirlemek amacıyla Hayes (2013) tarafından geliştirilen PROCESS macrosu kullanılmıştır. Buna göre PROCESS modellerinden Model 2 kullanılarak, evliliğin on sekiz yaşından önce ya da on sekiz yaşından sonra olmasının ve kayınvalideden kabul ya da red algılamasının eşten algılanan kabul red ile evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki üzerinde düzenleyici etkisi araştırılmıştır (bkz. Şekil 2). Analizler, 5000 yeniden örnekleme kullanılarak ve güven

aralıkları (bias corrected and accelerated confidence intervals) ile nokta tahminleri (b değerleri) hesaplanarak yürütülmüştür (Hayes, 2013; Preacher ve Hayes, 2008). Buna göre, güven aralıkları arasında sıfır sayısının olmaması, bu modellerdeki aracılığın anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Düzenleyici model analizlerinin tümünde, kadınların evlilik yılı kontrol değişkeni olarak analize dâhil edilmiştir.

Şekil 2. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Düzenleyici Rolü

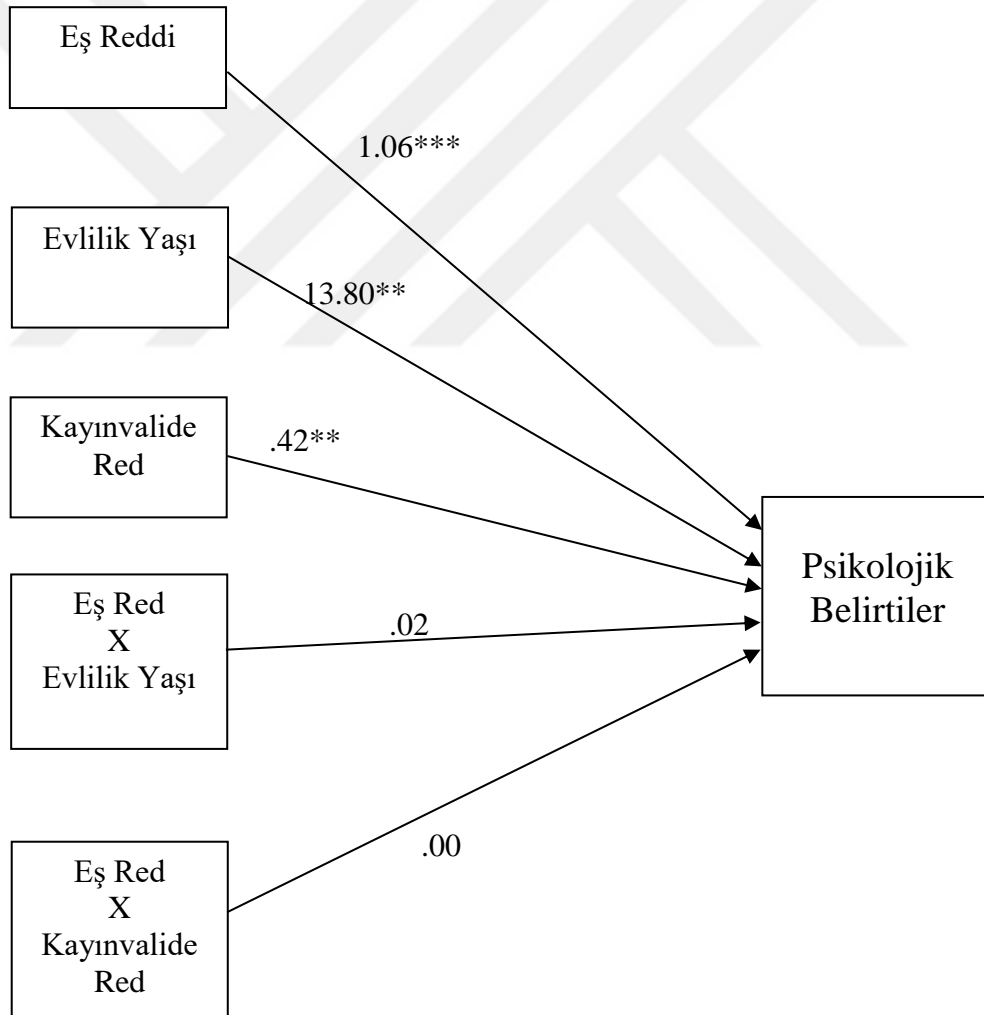
2.2.4.1. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Kabul Reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Düzenleyici Rolü

İlk olarak, katılımcı kadınların eşlerinden algıladıkları red düzeyinin psikolojik belirtilerini yordamasında, kadınların evlilik yaşlarının (on sekiz yaşından önce, on sekiz yaşından sonra) ve kayınvalidelerinden algıladıkları reddin düzenleyici etkisi olup olmadığı etkisi test edilmiştir. Doğrudan etkiler incelendiğinde, eşten algılanan red psikolojik belirtileri anlamlı olarak yordamaktadır ($B=1.06, p<.01$). Evlilik yaşı (on sekiz yaşından önce, on sekiz yaşından sonra) ($B=13.80, p<.01$) ve kayınvalideden algılanan red ($B=.42, p<.01$) psikolojik belirtileri anlamlı olarak yordamaktadır.

Düzenleyici etkiler incelendiğinde, eş reddi ve evlilik yaşının (Eş red X Evlilik yaşı) psikolojik belirtiler üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($B=.02,$

$p > .05$). Diğer bir deyişle, eş reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki kadınların on sekiz yaşından önce ya da sonra evlenmelerine göre değişmemektedir. Bir diğer düzenleyici değişken olan kayınvalide reddinin etkisi incelendiğinde, eş reddi ve kayınvalide reddinin (eş red X kayınvalide red) psikolojik belirtiler üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($B = .00$, $p > .05$). Eş reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin kayınvalideden algılanan redde göre değişmediği görülmektedir.

Çoklu düzenleyici analiz sonucuna göre tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{(6,411)} = 31.29$) ve psikolojik belirtilerdeki varyansın %31'ini açıkladığı görülmektedir.

Şekil 3. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki Düzenleyici Roller. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir.

* $p < .05$, *** $p < .001$.

Tablo 6. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven			
	Aralığı		Düşük	Yüksek
	B	SH		
Eş Kabul Red	1.06	.17	.7219	1.388
Evlilik Yaşı	13.80	4.15	5.633	21.96
Kayınvalide KRed	.42	.10	.2114	.6220
Eş KRed X Evlilik Yaşı	.02	.21	-.4038	.4400
Eş KRed X Kayınvalide KRed	.00	.01	-.0115	.0086

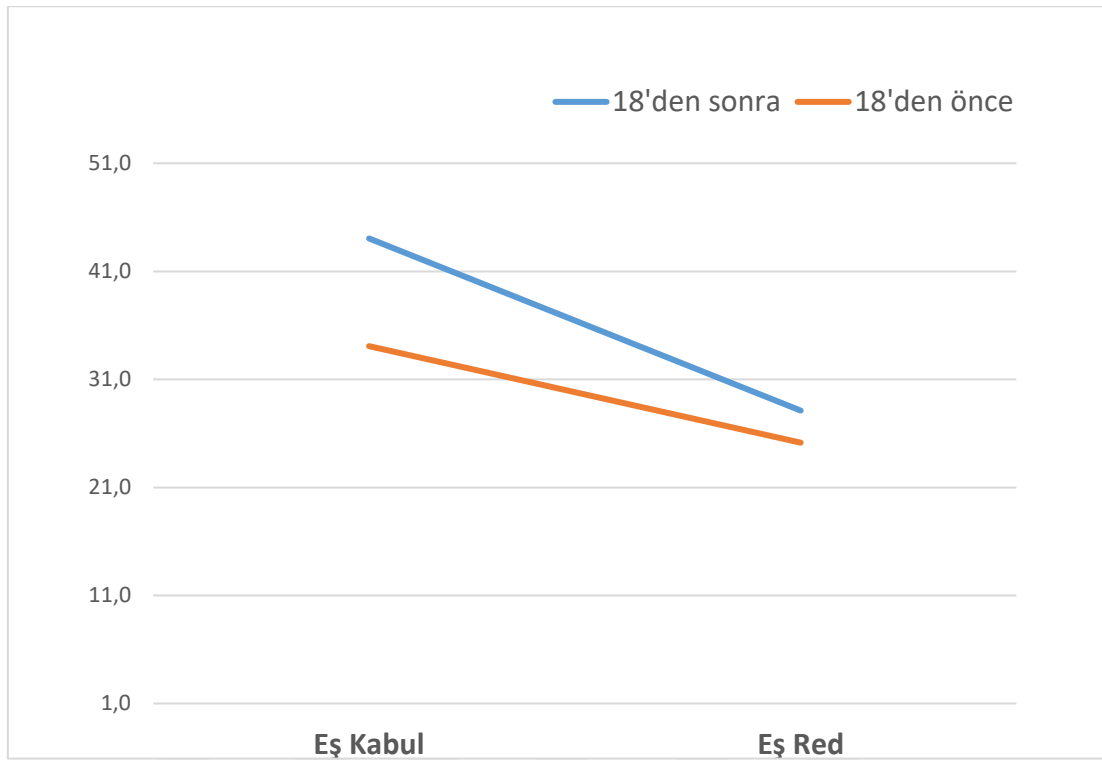

2.2.4.2. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Reddi ile Evlilik

Uyumu Arasındaki Düzenleyici Rolü

İkinci olarak, katılımcı kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red düzeyinin evlilik uyumlarını yordamasında, kadınların evlilik yaşlarının (on sekiz yaşından önce, on sekiz yaşından sonra) ve kayınvalidelerinden algıladıkları kabul reddin düzenleyici etkisi olup olmadığı etkisi test edilmiştir. Doğrudan etkiler incelendiğinde, eşten algılanan red evlilik uyumunu anlamlı olarak yordamaktadır ($B=-.47$, $p<.01$). Evlilik yaşı da (on sekiz yaşından önce, on sekiz yaşından sonra) evlilik uyumunu anlamlı olarak yordamaktadır ($B=-6.47$, $p<.001$). Kayınvalideden algılanan red ile evlilik uyumu arasında ise anlamlı ilişki yoktur ($B=.00$, $p>.05$).

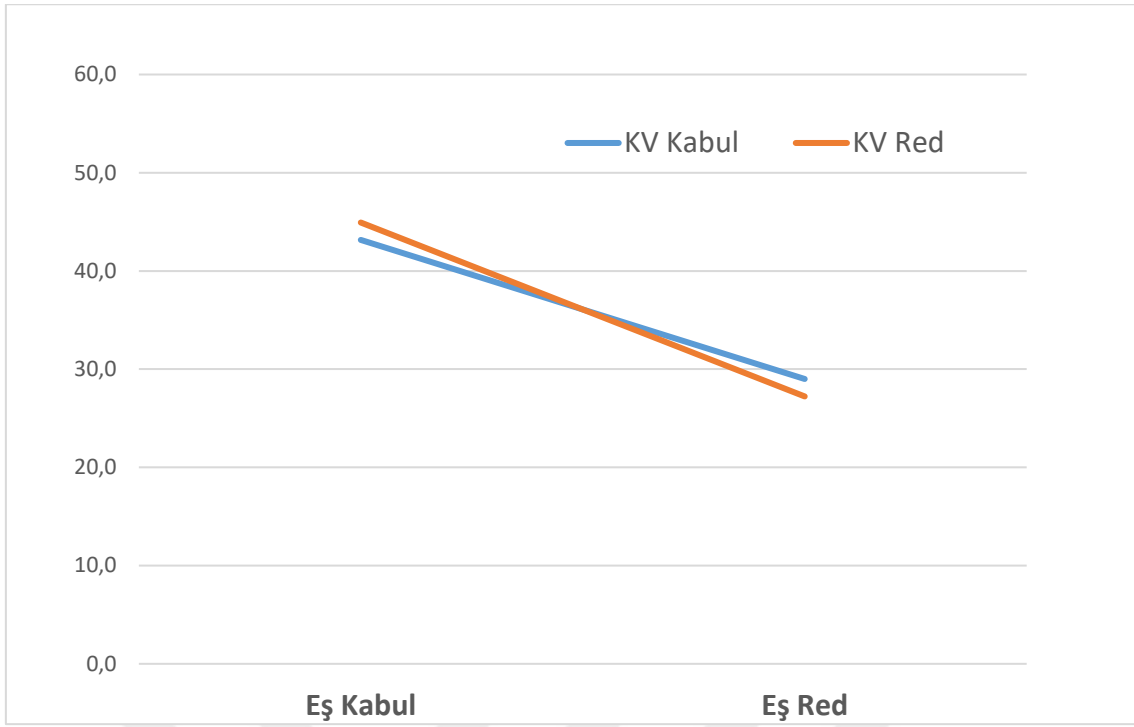
Düzenleyici etkiler incelendiğinde, ilk olarak, eş reddi ve evlilik yaşının (Eş reddi X Evlilik yaşı) evlilik uyumu üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($B=.21$, $p<.01$). Etkileşim etkisini incelemek amacıyla, eş reddi ile evlilik uyumu arasındaki ilişki on sekiz yaşından önce evlenen kadınlarda ve on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda test edilmiştir. Sonuçlar, hem on sekiz yaşından önce evlenen kadınlarda ($B=-.21$, $p<.001$) hem de on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda ($B=-.41$, $p<.001$), eş reddi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu, ancak bu ilişkinin on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda daha kuvvetli olduğunu göstermiştir. Düzenleyici etkinin grafiksel olarak gösterimi Grafik 2’de sunulmaktadır.

Grafik 2. Evlilik yaşının eş kabul reddi ile evlilik uyumu arasındaki düzenleyici rolü

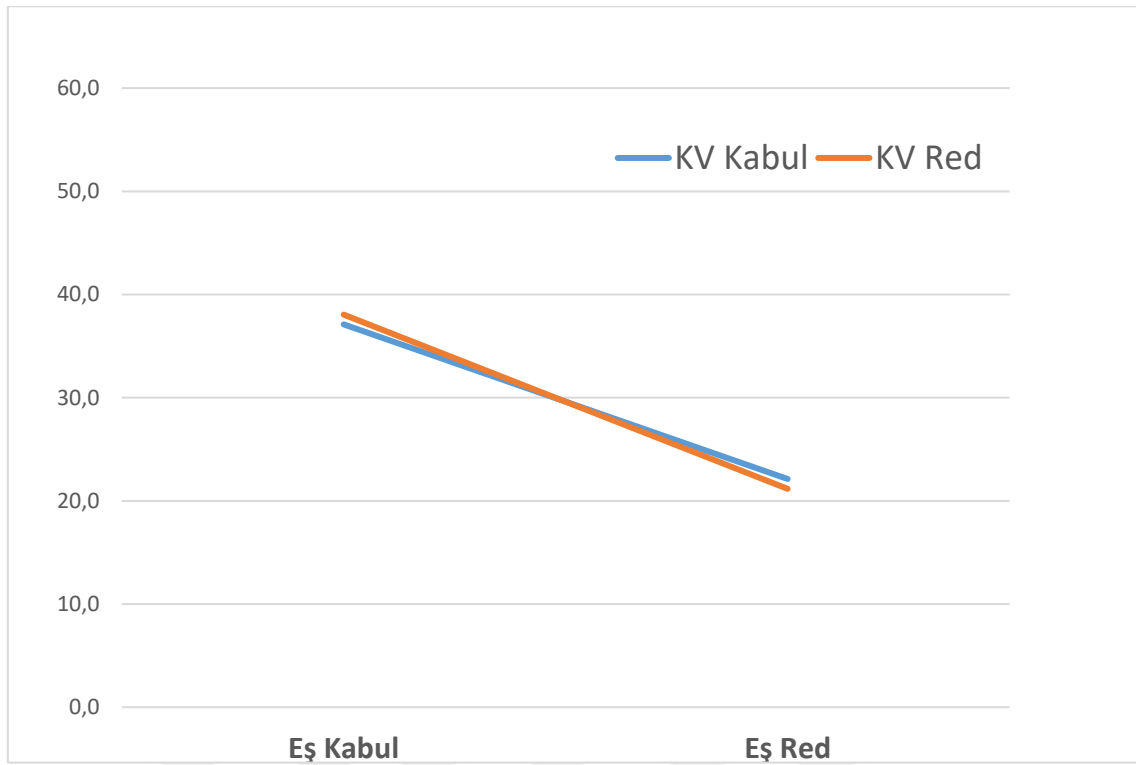
Diğer bir ifadeyle, eş reddinin evlilik uyumunu on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda daha fazla düşürme eğiliminde olduğu anlaşılmıştır. Sonuçlara göre; eş reddi X evlilik yaşı etkileşim etkisi, evlilik uyumundaki değişimin % 1.7'sini (R^2 değişimi=.0172) açıklamaktadır ($F_{1,412}=12.72$, $p=.000$).

İkinci olarak, eş reddi ve kayınvalide reddinin (eş red X kayınvalide red) evlilik uyumu üzerindeki etkileşim etkisinin de anlamlı olduğu görülmüştür ($B=-.00$, $p<.01$). Sonrasında bu etkileşim etkisini incelemek amacıyla eş reddiyle evlilik uyumu arasındaki ilişki, düşük kayınvalide reddinde (-1 SS) ve yüksek kayınvalide reddinde (+1 SS) incelenmiştir. Sonuçlar, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda kayınvalide reddi hem yüksek olduğunda ($B=-.52$, $p<.001$) hem de düşük olduğunda ($B=-.41$, $p<.001$) eş reddinin düşük evlilik uyumuyla ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin yüksek kayınvalide reddinde daha kuvvetli olduğunu göstermiştir. Düzenleyici etkinin grafiksel olarak gösterimi Grafik 2'de sunulmaktadır.

Grafik 3. On sekiz yaşından sonra evlenen kadınların kayınvalide kabul red düzeylerinin eş kabul red ve evlilik uyumları arasındaki düzenleyici rolü (KV=Kayınvalide)

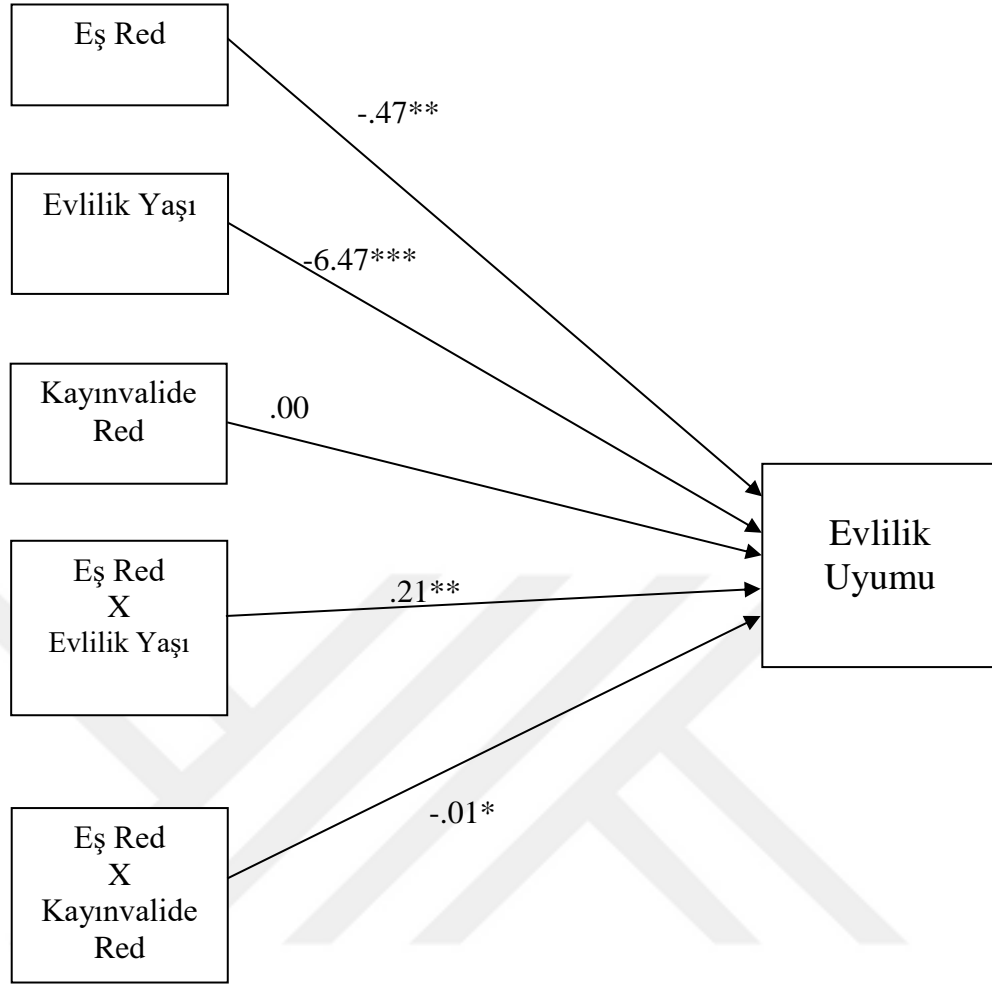
On sekiz yaşından önce evlenen kadınlar açısından değerlendirildiğinde de, benzer şekilde kayınvalide reddi hem yüksek olduğunda ($B=-.53$, $p<.001$) hem de düşük olduğunda ($B=-.21$, $p<.001$) eş reddinin düşük evlilik uyumuyla ilişkili olduğu ve bu ilişkinin yüksek kayınvalide reddinde daha kuvvetli olduğu görülmektedir. Düzenleyici etkinin grafiksel olarak gösterimi Grafik 4’de sunulmaktadır.

Grafik 4. Erken yaşta evlenen kadınların kayınvalide kabul red düzeylerinin eş kabul red ve evlilik uyumları arasındaki düzenleyici rolü (KV=Kayınvalide)

Diğer bir deyişle, eş reddi ve kayınvalide reddi yüksek olduğunda evlilik uyumunun daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Sonuçlara göre, eş red X kayınvalide red etkileşim etkisi evlilik uyumundaki değişimin %1'ini (R^2 değişimi=.0057) açıklamaktadır ($F_{1,412}=12.72$, $p=.040$).

Çoklu düzenleyici analiz sonucuna göre tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{(6,412)} = 54.34$) ve evlilik uyumundaki varyansın %44'ünü açıkladığı görülmektedir.

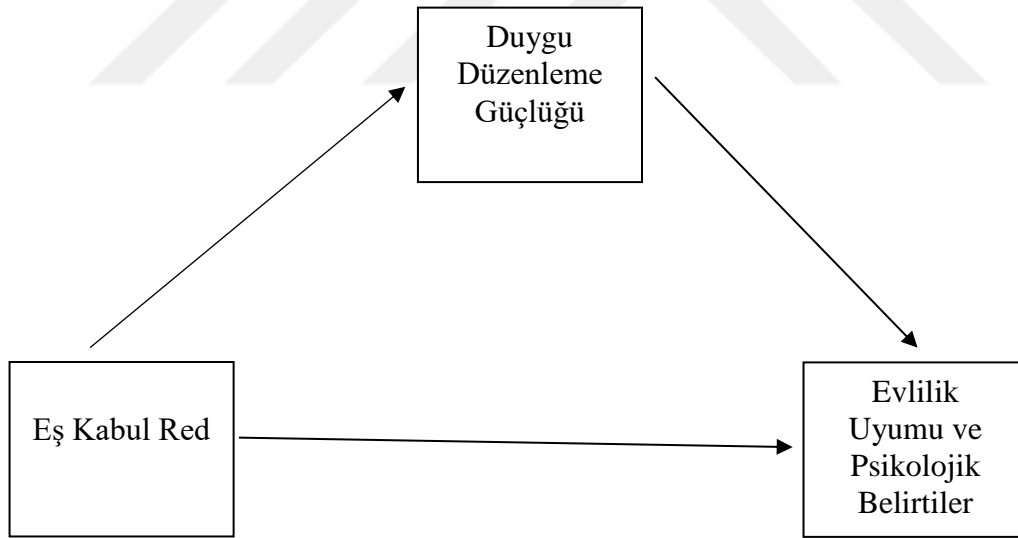
Şekil 4. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ve Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Roller. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir.
 $*p < .05$, $***p < .001$.

Tablo 7. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Reddinin Eş Reddi ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkide Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven			
	Aralığı		Düşük	Yüksek
	B	SH		
Eş Kabul Red	-.47	.05	-.5579	-.3787
Evlilik Yaşı	-6.47	1.112	-8.665	-4.272
Kayınvalide KRed	-.00	.03	-.0552	.0551
Eş KRed X Evlilik Yaşı	.21	.06	.0923	.3191
Eş KRed X Kayınvalide KRed	.00	.00	-.0055	-.0001

2.2.5. Duygu Düzenleme G  l   n n E  Reddi ile Psikolojik Belirtiler ve Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Rolü

Katılımcı kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red düzeyinin, duygu düzenleme g  l  klerini etkileyerek evlilik uyumu ve psikolojik belirtilerinin yordamasında, kadınların evlilik ya larının (on sekiz yaşından önce, on sekiz yaşından sonra) düzenleyici etkisi olup olmadığını belirlemek amacıyla Hayes (2013) tarafından geliştirilen PROCESS macrosu model 4 kullanılmıştır (bkz. Şekil 5). Analizler, 5000 yeniden örnekleme kullanılarak ve güven aralıkları (bias corrected and accelerated confidence intervals) ile nokta tahminleri (b değerleri) hesaplanarak yürütülmüştür (Hayes, 2013; Preacher ve Hayes, 2008). Buna göre, güven aralıkları arasında sıfır sayısının olmaması, bu modellerdeki aracılı ın anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Aracı model analizlerinin tümünde, kadınların evlilik ya ı kontrol değişkeni olarak analize dâhil edilmiştir.

Şekil 5. Duygu Düzenleme G  l   n n Aracı Rolü

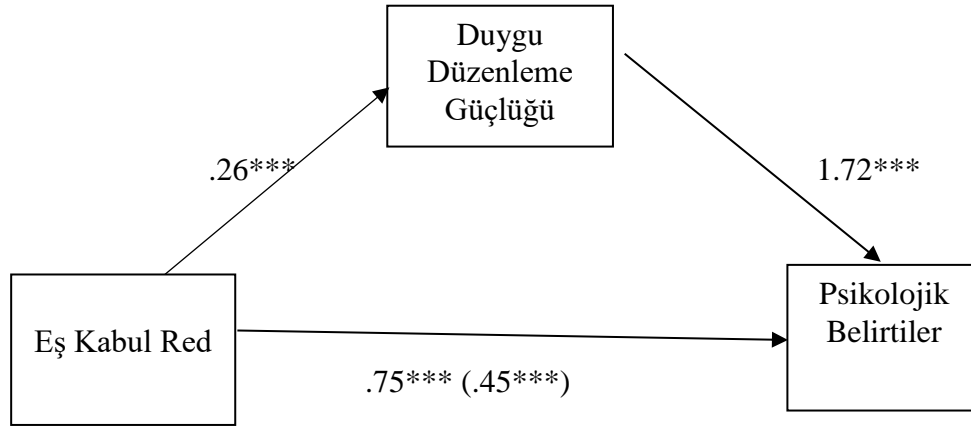
2.2.5.1. Duygu Düzenleme G  l   n n E  Kabul Red ile Psikolojik Belirtiler

Arasındaki Aracı Rolü

 lk olarak, katılımcı kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red düzeyinin, duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla psikolojik belirtileri uyumlarını yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Doğrudan etkiler incelendiğinde, e ten algılanan kabul red, duygu düzenleme g  l   lerini anlamlı olarak yordamaktadır ($B = .26, p < .001$). Duygu düzenleme güçlüğü de psikolojik belirtileri anlamlı olarak yordamaktadır ($B = 1.72, p < .001$). E ten algılanan kabul red ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($B = .75, p < .001$).

Aracı etkiler incelendiğinde, e ten algılanan kabul red ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme g  l   n n aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur [$b = .45, GA = .3017, .6071$]. Diğer bir deyişle, kadınların eşlerinden algıladıkları reddin duygu düzenleme güçlüğü yoluyla psikolojik belirtilerini arttırdığı görülmektedir. Kontrol değişkeni olarak analize eklenen evlilik ya ının ise, kadınların duygu düzenleme g  l   n  ($B = -.60, p < .001$) anlamlı olarak yordarken, psikolojik belirtilerini ($B = -.02, p > .05$) anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir. Tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{(3,414)} = 30.69$) ve psikolojik belirtilerdeki varyansın %55'ini açıkladığı görülmektedir. Aracı modele ilişkin değerler,  ekil 6'de verilmektedir.

Şekil 6. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul-Red ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Aracı Etkisi

Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir.

* $p < .05$, $p < .01$ *** $p < .001$.

2.2.5.2. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Reddi ile Evlilik Uyumu Arasındaki

Aracı Rolü

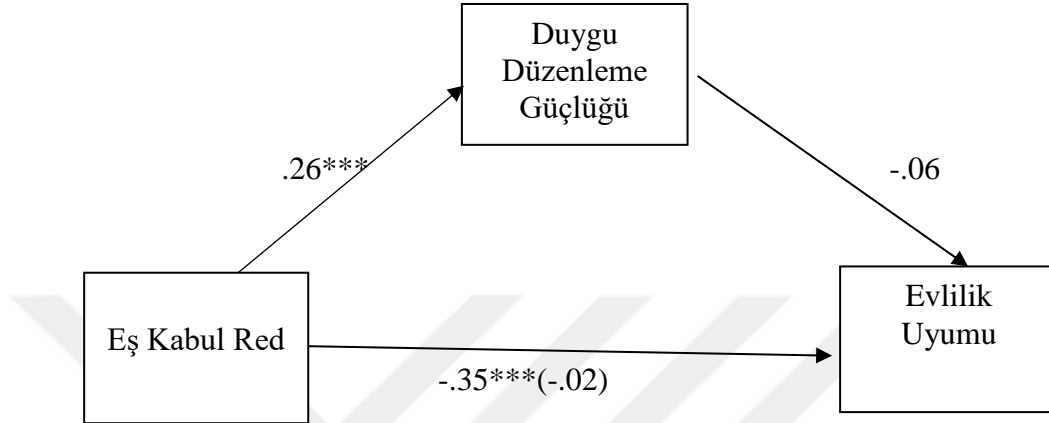
İlk olarak, katılımcı kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red düzeyinin, duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla evlilik uyumlarını yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Doğrudan etkiler incelendiğinde, eşten algılanan kabul red, duygu düzenleme güçlüğü anlamlı olarak yordamaktadır ($B = .26$, $p < .001$). Duygu düzenleme güçlüğü ile evlilik uyumu arasında ise anlamlı ilişki yoktur ($B = -.06$, $p > .05$). Eşten algılanan kabul red ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($B = -.35$, $p < .001$).

Aracı etki incelendiğinde, eşten algılanan kabul red ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür [$b = -.02$, $GA = -.0378$, $.0024$]. Kontrol değişkeni olarak analize eklenen evlilik yaşının ise, kadınların evlilik uyumlarını ($B = .88$, $p < .01$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($B = -.60$, $p < .05$) anlamlı olarak yordadığı görülmektedir.

Tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{(3,415)} = 101,73$) ve evlilik uyumundaki varyansın %42'sini açıkladığı görülmektedir. Aracı modele ilişkin değerler, Şekil 6'da verilmektedir.

Şekil 7. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul-Red ile Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Etkisi

Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir.

* $p < .05$, $p < .01$ *** $p < .001$.

Tablo 8. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Eş Kabul-Red ile Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven			
	Aralığı		Düşük	Yüksek
	B	SH		
EKR → DDG → EU	-.02	.01	-.0378	.0024
EKR → DDG → PB	.45	.08	.3017	.6071

2.3. TARTIŞMA

Bu çalışmada öncelikle on sekiz yaşından önce ve sonra evlenen kadınların duygu düzenleme güçlüğü, eş ve kayınvalide kabul reddi, evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak grup karşılaştırmalarına ilişkin bulguların tartışılmasına yer verilecektir.

Çalışmada ikinci amaç olarak, kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red düzeyleri ile psikolojik belirti düzeyleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkilerin kadınların hem on sekiz yaşından önce ya da sonra evlenmelerine, hem de kayınvalidelerinden algıladıkları kabul redde göre değişip değişmediği incelendiğinden, söz konusu ilişkilerde kadınların evlilik yaşının ve kayınvalidelerinden algıladıkları kabul reddin düzenleyici etkisine ilişkin bulguların tartışılmasına yer verilecektir. Son olarak, kadınların eşlerinden algıladıkları kabul-red düzeylerinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla psikolojik belirti düzeyleri ve evlilik uyumlarını yordayıp yordamamasına ilişkin bulguların tartışılmasına değinilecektir. Son bölümde ise, araştırmanın önemine, sınırlılıklarına ve gelecekteki çalışmalar için önerilere ilişkin bilgiler aktarılacaktır.

2.3.1. On Sekiz Yaşından Önce ve Sonra Evlenen Kadınların Araştırma Değişkenlerinden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Çalışmanın temel hipotezleri çerçevesinde ilk olarak, on sekiz yaşından önce ve sonra evlenen kadınların araştırma değişkenlerinden aldıkları puanlar açısından anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre on sekiz yaşından önce evlenen kadınların duygu düzenleme güçlüğü puanları, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı olarak daha yüksektir. Alanyazında doğrudan erken evlilik ve duygu düzenleme güçlüklerini araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, evlenen kadınların, henüz çocuk yaşta anne babalarından ayrıldığı, genellikle görücü usulü ile evlendirildiği ve yeni evlerinde çoğunlukla fiziksel ve cinsel istismarı da içeren kötü muameleye maruz kaldığı göz önüne alındığında (Vang ve Bogenschutz, 2013; Güneş ve ark., 2016) bu kadınların daha fazla duygu düzenleme güçlüğüne yaşaması beklendik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği gibi, bireyin duygusal tepkilerini anlamasını ve düzenlemesini içeren duygu düzenleme becerisi (Rellini, Vujanovic ve Zvolensky, 2012); çocukluk çağı aile içi etkileşimleriyle şekillenmekte (Hourigan, Goodman, Southam-Gerow, 2011) ve anne baba ile çocuklar arasında kurulan duygusal bağlar yoluyla öğrenilmektedir (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007). Aile ilişkileri duygu düzenlemenin gelişimi için oldukça önemli olup, anne babaların, çocuklarının ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde duygusal başa çıkmayı desteklemede önemli bir rolü olduğu (Ackard, Neumark-Sztainer, Story ve Perry, 2006) açıktır. Oysa erken evlenen kız çocukları, henüz çocuk yaşta anne babalarından ayrılmak zorunda kalır ve anne babalarından duygusal olarak başa çıkmayı öğrenecek zamana sahip olmazlar. Yanı sıra, erken evlenen kadınların, yetişkin yaşta evlenen kadınlara göre fiziksel (Vang ve Bogenschutz, 2013) ve cinsel şiddete (Belhorma, 2016; Güneş ve ark., 2016) uğrama riski daha yüksektir.

Çocukluk çağı istismarının yetişkinlikte duygu düzenleme güçlüklerini de içeren kalıcı etkileri olduğu (Burns, Jackson ve Harding, 2010), kötü muameleye maruz kalmış çocukların duygu düzenleme güçlüğü yaşama risklerinin arttığı bilinmektedir (Maughan ve Cicchetti, 2002; Rellini, Vujanovic ve Zvolensky, 2012). Özetle, istismar veya ihmal içeren bir ortamda çocukların rahatsız edici duygularıyla baş etmelerini sağlayacak uygun baş etme yöntemlerini öğrenememelerinin duygu düzenleme güçlüğü'nün gelişmesi için bir risk faktörü (Linehan, 1993) oluşturduğu belirtilmekte ve araştırmada elde edilen bulgu da bu görüşleri desteklemektedir.

Analizler, on sekiz yaşından önce ve sonra evlenen kadınların eş kabul reddi puanlarının da anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Eş kabulü, eşin fiziksel ya da sözel olarak ifade edebileceği sıcaklık, ilgi ve sevgi olarak tanımlanmıştır. On sekiz yaşından önce evlenen kadınların on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlara göre, eşlerinden daha az kabul algıladıkları görülmüştür. Diğer bir deyişle, erken yaşta evlenen kadınlar eşlerinden ilgi ve sevgi görmediklerini, eşlerinin ilgi ve ihtiyaçlarına karşı ilgisiz olduğunu, eşlerinin fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılmaz olduğunu düşünmektedir. Ülkemizde yapılan bir araştırma erken yaşta evlenen kadınların yaklaşık %70'nin görücü usulü evlendirildiği, %55,3'ünün ailelerinin damadın ailesinden başlık parası aldığı ve %39'unun eşinden şiddet gördüğü belirtilmektedir (Durğut ve Kısa, 2018). Çocuk evlilikleri genellikle aileler tarafından planlanmaktadır ve kız çocuklarının eş seçimi, evliliğin zamanı ve evlenmeden önce evleneceği kişiyi tanıma konusunda söz hakkı bulunmamaktadır (Jensen ve Thornton, 2003). Mikhail (2002), çocuğun evlendirilmesinin eşine ve topluma kadının fikrinin önemsiz olduğunu düşündürdüğünün altını çizmektedir. Kendi rızası olmadan, ailesinin baskısıyla, müstakbel eşini tanımadan evlenen kişilerin, eşiyle yakınlık kurmasının daha zor olabileceği söylenebilir. Küçük yaştaki kızlarla evlenen erkeklerin de genellikle geleneksel erkek egemen ideolojiyi benimseyen kişiler olduğu (Santana ve ark., 2006) göz önüne alındığında, bu erkeklerin

eşlerinin ihtiyaçlarına karşı ihmalkar davranmasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülebilir. Evlenmeden önce fikirleri sorulmayan kadınlar, evlendikten sonra da benzer durumla karşılaşmakta ve kendilerini ilgilendiren konularda dahi karar verme gücüne sahip olamamaktadır. Erken yaşta evlenen kadınların ailelerini ziyareti, sağlıklı ilgili kararlar, ev için yapılacak harcamalar, çocuk sahibi olmak, istenilen çocuk sayısı ya da doğum kontrol yöntemi kullanmak gibi konularda dikkate alınmadığı ve bu konularda son sözü genellikle eşlerinin söylediği (Santhya ve ark., 2010) düşünüldüğünde; kadınların eşleri tarafından ihmal edildiklerini, ihtiyaçlarına karşı eşlerinin ilgisiz kaldığını düşünmeleri anlaşılır görünmektedir.

Eş reddi eşin sıcaklık, ilgi ve sevgiden yoksun davranması dışında eşin bireye zarar verici kızgınlık, nefret, garez/kötü niyet veya kin gibi negatif duyguları barındırmasını da içermektedir. Eşteki bu duygular genellikle saldırganlık davranışını ortaya çıkarmakta ve bu saldırganlık fiziksel ve sözel yollarla ifade edilebilmektedir (Rohner, 2008). Çocuk yaşta evlendirilen kadınların kendilerini güçlü hissedecek yeterince kaynağı bulunmamaktadır. Blood ve Wolfe (1960) gücü kaynaklar üzerinden değerlendirmiş ve daha fazla değerli kaynağa sahip bireylerin daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Bu pencereden bakıldığında eşlerine daha bağımlı olan bireyler daha güçsüz kabul edilmektedir. Baskın olmayan güçsüz bireyler olumsuz duyguları olumlu duygulardan daha fazla deneyimlemektedir (Blood ve Wolfe, 1960). Güçsüz bireyler hem kendi duygularını ifade edememekte, hem de eşlerinin öfke gibi tehdit edici duygularını olduğundan daha fazla algılamaktadır (Anderson ve Berdahl, 2002). Erken evlenen kadınlar yeterince kaynağa (maddi olanaklar, eğitim, otonomi gibi) sahip olmadıkları için güçsüz oldukları ve bu nedenle eşlerinin öfke ve kızgınlık duygularını daha fazla algıladıkları söylenebilir. Ayrıca, var olan bulguyla tutarlı olarak, alan yazında genç kızların on sekiz yaşından önce evlendirilmelerinin onları cinsel, fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete karşı savunmasız bıraktığı belirtilmekte (Belhorma, 2016), erken

evlenen ve giderek güçsüzleşen kadınların yetişkin yaşta evlenen kadınlara göre daha fazla şiddete maruz kaldığı pek çok çalışmada ifade edilmektedir (Erulkar, 2013; Fantuzzo ve ark., 2007; Kessler ve ark., 2001; Otoo-Oyortey ve Pobi 2003; Ouattara ve ark., 1998).

Araştırmada on sekiz yaşından önce ve sonra evlenen kadınlar kayınvalidelerinden algıladıkları kabul red açısından değerlendirildiğinde, erken evlenen kadınların kayınvalidelerinden anlamlı olarak daha yüksek red algıladığı görülmüştür. Evlilik yoluyla aileye dahil olan kişiler, ailenin bir üyesi olarak kabul edilmekle birlikte, dahil olmasıyla aileyi değiştiren bir yabancı konumundadır (Prentice, 2009). Yeni evlenen kişilerin, evliliği ve geniş ailesi arasında uygun bağlar kurması, evlilikteki önemli görevlerinden biridir (Bryant ve ark., 2001). Ancak, henüz çocuk yaşta evliliğin getirdiği sorumluluklara ve çocuk yetiştirebilmeleri için gerekli bilgi ve olgunluğa sahip olmadan evlendirilen kızların (Bhutto ve ark., 2013) eşlerinin annesiyle uygun bağlar kurmakta zorlanmalarının şaşırtıcı olmadığı düşünülmekte ve aralarında çatışmalar yaşanması beklenmektedir.

Diğer taraftan, kız çocukları erken yaşta evlendirildiğinde eşine ve eşinin ailesine itaat edeceği düşünülmekte, bu nedenle erkek aileleri kendilerine uyumu daha kolay olsun diye küçük yaşta gelin almak istemektedirler (TBMM, 2010). Buradan hareketle, kayınvalidelerin kız çocuklarından daha fazla itaat beklediği ve bu beklentileri karşılanmadığında daha sert tepkiler verdikleri düşünülebilir. Kadınlara şiddet uygulayanlar arasında en fazla oranın %88 ile eşler, ardından %15 ile kayınvalideler olduğunu belirtilmektedir (Rabbani ve ark., 2008). Mevcut araştırmada, erken yaşta evlenen kadınların %13'ünün kayınvalidelerinden şiddet gördüğü, yetişkin yaşta evlenen kadınlarda ise bu oranın %4 olduğu görülmektedir. Kayınvalidelerinden daha fazla şiddet gören kadınların onlardan daha fazla red algılaması anlaşılır görünmektedir.

Genç çiftin genelde geniş aileyle yaşamaya devam etmesi, hatta erkeğin bazı durumlarda hayatı boyunca aile işinde çalışması nedeniyle kayınvalide ile iyi bir ilişki kurmanın önemli olduğu belirtilmektedir (Green ve ark., 2006). Mevcut araştırmada, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların %73,4'ü evlendiklerinde eşlerinin ailesiyle birlikte yaşadığını belirtmişken, bu oran on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda %17,5'tir. Eşlerinin ailesiyle birlikte yaşayan kadınların evliliğin ilk yıllarında eşlerinden çok kayınvalideleriyle vakit geçirdikleri, evle ilgili pek çok konudan sorumlu oldukları (Chen, 1999) ve bu kadınlara genellikle eşlerinin ailesi tarafından adaletsiz davranıldığı belirtilmektedir (Altman ve ark., 1992). Yapılan bir araştırmada, kadınların %75'inin kayınvalideleri ile olan ilişkilerinden memnun olmadığı, kayınvalideleriyle ilgili en çok şikayet ettikleri durumun kayınvalidelerin abartılı derecede müdahaleci davranmaları olduğu belirtilmektedir (Breslerman, 1996). Kayınvalidelerin müdahale ettikleri konuların arasında ev içi kararlar, çocuk sayısı, çocuk yapıp yapmama gibi çeşitli durumlar yer almaktadır (Kadir ve ark., 2003). Çocuk yaşta evlerinden koparılarak büyük sorumluluklar üstlenmek zorunda kalan ve neyi nasıl yapacağını bilemeyen çocukların, kayınvalidelerinin müdahaleci tavrına daha fazla maruz kaldığı düşünülebilir. Ayrıca, çocuk yaştaki kızlarla evlenen erkeklerin de genellikle ekonomik bağımsızlıkları olmaması ve ekonomik olarak ailelerine bağlı olmaları nedeniyle (Erkan, 2017) erken yaşta evlenen kadınların, yetişkin yaşta evlenen kadınlara göre daha fazla kayınvalide baskısıyla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir.

Mevcut çalışmada on sekiz yaşından önce evlenen kadınların evlilik uyumlarının, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınların evlilik uyumundan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle, erken evlenen kadınların evlilikteki memnuniyeti ve mutluluğunun daha az olduğu görülmüştür. Alanyazına bakıldığında, mevcut çalışmanın bulgusuyla tutarlı olarak, evlilikte yaşı büyük olmasının evlilik uyumunu ve doyumunu arttığı belirtilmekte (Karney ve Bradbury 1995), evlilik yaşının evlilik doyumunu

etkileyen önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır (Akhani ve ark., 1999; Shaud ve Asad, 2018; Yezingew ve ark., 2014). Ülkemizde yürütülen bir araştırmada evlenme yaşı yükseldikçe hem kadın hem de erkeklerin evlilik uyumlarının yükseldiği, hem kadın hem de erkeklerde evlilik uyumunun en düşük olduğu grubun evlilik yaşı 15-19 olan kişiler olduğu belirtilmektedir (Şener, 2002).

Yanı sıra, eşler arasındaki yaş farkı da evlilik uyumu ile ilişkilidir ve eşler arasındaki yaş farkının fazla olması evlilik uyumunu olumsuz etkilemektedir (Rahmani ve ark., 2009; Zhang ve ark., 2012). Erken evlenen kadınların yarısından fazlasının eşlerinden 10 yaş ve daha fazla küçük olduğu, bu yaş farkının iletişim, karşılıklı anlayış ve aile içi dengeyi etkilediği, erkeğin daha güçlü olmasına ve genç eşinin üzerinde daha fazla kontrole sahip olmasına neden olduğu belirtilmektedir. Bu durumun erken yaşta evlenen kadınların eşlerini daha egemen ve kontrolcü algılamasına neden olduğu (Alemu, 2008) göz önüne alındığında, erken yaşta evlenen kadınların kontrolcü ve baskıcı olduklarını düşündükleri eşleriyle etkili bir iletişim kurabilme şanslarının düşük olduğu ve bu nedenle de evlilik uyumlarının düşük olduğu düşünülebilir. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi on sekiz yaşından önce evlenen kadınların eşlerinden fiziksel ve cinsel şiddet görme riski, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlara göre daha yüksektir. Erken yaşta evlenen kadınlar evliliğin ilk gecesi eşleri tarafından cinsel ilişkiye üç kat daha fazla zorlanmakta (Güneş ve ark., 2016), cinsel ilişkiyi istemediklerini belirtseler de bu isteklerini görmezden gelinmektedir (Ouattara ve ark., 1998). Cinsel doyum ve tatminin evlilik doyumuyla ilişkili olduğu (Litzinger ve Gordon, 2005; Yeh ve ark., 2006) ve çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalmanın yetişkinlikte düşük ilişki doyumuyla ilişkili olduğu pek çok çalışmada ifade edilmektedir (Davis ve Petretic-Jackson, 2000; DiLillo ve Long, 1999; DiLillo, 2001). Erken evlenen kadınları cinsel istismara maruz bırakan kişinin eşleri olduğu göz önüne alındığında, bu etkinin daha ciddi olabileceği söylenebilir. Erken yaşta evlenen kadınların cinsel şiddetin yanı sıra, fiziksel şiddete de uğrama riski, on sekiz

yaşından sonra evlenen kadınlardan daha yüksektir (Santhya ve ark. 2010). Erken evlenen kadınlarla yürütülen bir çalışmada fiziksel şiddet ve evlilik uyumunun ilişkili olduğunu, fiziksel şiddet gören erken evlenmiş kadınların evlilik uyum düzeyinin düşük olduğu ifade edilmektedir (Durğut ve Kısa, 2008). Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, erken evlenen kadınların evlilik uyumunun daha az olması anlamlı görünmektedir.

Mevcut araştırma sonuçlarına göre on sekiz yaşından önce evlenen kadınların anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilete alt boyutlarını içeren psikolojik belirti puanlarının, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde erken evlilik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar sınırlı sayıda olsa da, var olan çalışmalar erken evliliğin çeşitli psikopatolojiler için risk faktörü olduğuna işaret etmektedir.

Çocuk evlilikleri, bireylerin psikolojik ve bedensel gelişimini olumsuz etkileyen, eğitimlerinin aksamasına neden olan, mesleki ve sosyal işlevselliği bozan travmatik bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Güneş ve ark. 2016). Erken yaşta evlendirilen çocukların, erken evlilik nedeniyle kendileri için gerekli olan bilgilere sahip olmadıkları, bu durumun ilişkide kendilerine güvenmelerine ve sağlıklı ilişki kurmalarına engel olduğu, onları fiziksel ve psikolojik risklere karşı savunmasız bıraktığı ifade edilmektedir (Rajeswari ve Maheswari, 2018). Genç kızların ev içindeki rollerine ve dış dünyayla olan iletişimlerine büyük oranda eşi ve eşinin ailesi karar verir. Evliliği boyunca devam eden bu durum, genç kızların evdeki durumlar üzerinde kontrolünün olmamasına, zamanının kısıtlanmasına, fiziksel ve ruhsal sağlığının kötüleşmesine ve kendine güveninin azalmasına neden olmaktadır (Parsons ve ark., 2015).

On sekiz yaşından önce yapılan evlilikler, çocukların ev, aile ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar üstlenmelerine, yaşlılarından farklı olarak eğitim ve sosyal ihtiyaçlarından mahrum kalmalarına neden olmaktadır (Eyüboğlu ve Eyüboğlu, 2018). Erken yaşta

evliliğin çocukları ilişki sorunları, hamilelik ve çocuk doğurma, çocuk bakımı gibi yaş düzeylerine uygun olmayan çeşitli problemlerle karşı karşıya bırakması nedeniyle çocuklar ruhsal bozuklara karşı savunmasız hale gelmektedir (Taner, Çetin, İşeri ve Işık, 2016).

Öte yandan, erken yaşta çeşitli sorumluluklar üstlenmek ve neyi nasıl yapacağını bilememek benlik saygısını düşürmekte ve dolayısıyla duygusal zorlanmaya ve psikolojik strese yol açarak depresyona neden olabilmektedir (Bhutto ve ark., 2013; Kopelman, 2016; UNICEF, 2001; Warner, 2004; World Vision U.S, 2008). Ayrıca, Soylu ve Ayaz (2013) erken evlenen kız çocuklarıyla yürüttükleri çalışmalarında, erken evlenen çocukların %46'sında ruhsal bir bozukluk tanısı olduğu, en sık görülen tanıların ise majör depresif bozukluk ve uyum bozukluğu olduğunu, kız çocuklarının %29'unda intihar düşüncelerinin, %21'inde ise intihar girişiminin olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuk yaşta evlenmenin pek çok psikiyatrik bozukluğa zemin hazırladığı, çocuk yaşta evlenen kadınlarda en sık görülen rahatsızlıkların majör depresif bozukluk, distimi, nikotin bağımlılığı ve özgül fobi olduğu belirtilmektedir (Le Strat ve ark., 2011). Ülkemizde erken evlenen kadınlarla yürütülen başka bir çalışmada, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların somatik yakınmalarının on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan daha yüksek olduğu görülmüştür (Bulut ve ark., 2016). Benzer şekilde, ülkemizde çocuk psikiyatrisi bölümüne "evlenmeye ruhi ve bedeni olarak hazır olup olmadığı" konusunda adli rapor düzenlenmesi amacıyla getirilen 58 çocukla yürütülen araştırmada, 19 çocuğa psikiyatrik tanı teşhisi konulmuş, tanı alan çocuklarda en sık görülen bozuklukların ise majör depresyon, uyum bozukluğu ve anksiyete bozukluğu olduğu görülmüştür. Araştırmacılar psikiyatrik bozukluk oranlarının bu çocuklarda genel ergen popülasyonuna göre daha yüksek olduğuna dikkat çekmişlerdir (Eyüboğlu ve Eyüboğlu, 2018). Erken evlenen dört çocuğun anlatıldığı bir olgu sunumunda, görüşülen iki çocuğun depresyon tanısı aldığı, bir çocuğun intihar girişiminin, bir çocuğun ise intihar

düşüncelerinin olduğu belirtilmiştir (Taner ve ark., 2016). Erken yaşta evlenen kadınların psikolojik sağlıklarının yetişkin yaşta evlenen kadınlardan daha kötü olduğunun altı çizilmektedir (Rajeswari ve Maheswari, 2018). Erken evlenen kadınlarla yürütülen bir araştırmada, araştırmaya katılan kadınların yaklaşık yarısının kendisiyle ilgili olumsuz değerlendirmelerde bulunduğu, ayrıca kadınların üçte birinin psikolojik belirtilerinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Rajeswari ve Maheswari, 2018).

On sekiz yaşından önce evlenen kadınların genç, yoksul ve eğitim düzeylerinin düşük olması onları karar almak süreçlerinde güçsüz bırakmaktadır. Erken evlilik nedeniyle eşinin ve eşinin ailesinin kontrolünde olma durumu onları kendi planlarını ve isteklerini dile getirme fırsatından mahrum bırakmaktadır (Parsons ve ark., 2015). Evliliklerinde düşük düzeyde kontrol algılayan kadınlar daha fazla öğrenilmiş çaresizlik ve daha fazla depresif belirtilere sahiptir (Halloran, 1998). Gücün öznel iyilik halini olumlu etkilediğini (Kifer ve ark., 2013), tartışmalarda ve cinsel kararlarda söz sahibi olduğunu hisseden kadınların benlik saygılarının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Galliher ve ark., 1999).

On sekiz yaşından önce evlenen kadınların eşlerinden şiddet görme riskinin on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan daha yüksek olduğu çeşitli araştırmalarda belirtilmektedir (Bulut ve ark., 2016; Koski, 2016). Şiddete maruz kalmak genç kızların psikolojik durumlarını etkileyerek depresyon, anksiyete ve TSSB'ye neden olmaktadır (Carbone-Lopez, Kruttschnitt ve Macmillan 2006). Eşinden şiddet gören kadınların, psikosomatik ve depresif belirtiler ile TSSB'nin yanı sıra daha fazla fiziksel sağlık sorunu, depresyon, kaygı ve intihar düşünceleri bildirdikleri ifade edilmektedir (Golding, 1999; Hurwitz ve ark., 2006). Fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmış kadınlar, istismar yaşamamış kadınlara göre daha fazla psikosomatik ve depresif belirtilere sahiptir (Krahé ve ark., 2005; Vahip ve Doğanavşargil, 2006).

Analiz sonuçlarına göre, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların duygu düzenleme güçlüklerinin, eş ve kayınvalidelerinden algıladıkları reddin ve psikolojik belirtilerinin on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan daha yüksek olduğu, evlilik uyum düzeylerinin ise on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan daha düşük olduğu görülmüştür.

2.3.2. Evlilik Uyumu Puanlarının Evlilik Yaşı ve Evlenme Şekli Açısından

İncelenmesine İlişkin Tartışma

Evlilik Uyumu Ölçeği'nden alınan puanların evlilik yaşı (on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenenler) ve evlenme şekline göre (görücü usulü ve kendisi tanışarak) farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların evlilik uyumu puanlarının, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlara oranla daha düşük olduğu ve görücü usulü evlenen kadınların evlilik uyumlarının kendileri tanışarak evlenen kadınların evlilik uyumlarına oranla daha düşük olduğu görülmüştür.

Evlilikte eşlerin nasıl seçildiğinin evlilik uyumunu etkileyen faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir (Yeşiltepe ve Çelik, 2014). Görücü usulü evliliklerde, gelinle damat evlenmeden önce birlikte fazla zaman geçirmezler. Ancak bireyler eşlerini kendileri seçtiklerinde, evlenmeden önce birlikte zaman geçirir, duygusal yakınlık ve kişisel uyumlarına göre karar verirler. Evlenmeden önce birlikte geçirilen süre ve kişiler arası uyuma sahip olma dikkate alındığında, önceden tanışan çiftlerin evlilik uyumlarının, görücü usulü evlenen çiftlere göre daha yüksek olması beklenmektedir (Allendorf ve Ghimire, 2013). Kadınların eşlerini kendilerinin seçmesinin, evlilikte daha fazla yakınlık ve daha az uyumsuzluk ile ilişkili olduğu (Pimentel, 2000), eşlerini kendileri seçen kadınların, görücü usulü evlenen kadınlara göre evlilik doyumunun daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Demir ve Fışiloğlu, 1999; Xiaohe ve Whyte, 1990). Ülkemizde görücü usulü ve tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin evlilik uyum düzeylerini karşılaştıran pek

çok çalışmada, anlaşarak evlenen bireylerin evlilik uyum düzeylerinin anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür (Cingisiz, 2010; Çimen, 2007; Yeşiltepe ve Çelik, 2014). Bu bilgilerden hareketle, erken yaşta evlenen kadınların büyük çoğunluğunun görücü usulü evlenmeleri, diğer bir deyişle evlenmeden önce eşlerini hiç görmemeleri ya da çok kısa sürelerde görüşmeleri nedeniyle evlilik uyumlarının yetişkin yaşta eşleriyle tanışıp anlaşarak evlenen kadınlardan daha az olduğu vurgulanabilir.

Ayrıca, on sekiz yaşından önce kendisi tanışarak evlenen kadınların evlilik uyumu puanları, on sekiz yaşından sonra kendisi tanışarak evlenen kadınların evlilik uyumu puanlarından daha düşüktür. Diğer bir deyişle, on sekiz yaşından önce yapılan evliliklerde, çocuk evlenmeye razı edilmiş olsa dahi, evlilik uyumu yetişkin yaşta kendi rızasıyla evlenen kadınlardan daha düşük olmaktadır.

Günümüzde evliliklerin sürdürülmesi, sadece yasal onay için gerekli olan karar verme kapasitesini değil, aynı zamanda gençlerin ancak yirmili yaşlarına kadar edinemeyecekleri çeşitli psikososyal becerileri de gerekli kılmaktadır. Yasal bir sözleşme olan evlilik için bireylerin, bilişsel ve karar verme becerisi konusunda yetkin olması, evliliğin doğasını ve sorumluluklarını anlayabilmesi ve tüm bunları gönüllü olarak üstlenmesi, “evlenme sözleşmesi sırasında evliliğin haklarını, görevlerini ve sorumluluklarını anlamaları” gerekmektedir (Hamilton, 2012). Gençlerin, uzun vadeli kararların etkilerini daha az anladıkları ve bu kararları almaları için gereken tam özerklik, bağımsızlık ya da zihinsel ve duygusal olgunluğa sahip olmadıkları belirtilmektedir. Bu nedenle, erken evlilikler çocuğun resmî rızasıyla gerçekleştiğinde bile çocuğun temel haklarını ihlal etmektedir, çünkü yasal tanım gereği çocuklar rıza gösteremez (Jensen ve Thorton, 2003), ya razı olurlar ya da evlenmeye zorlanırlar (Bunting, 2005). On sekiz yaşının altındaki çocuklar zihinsel olgunluğa erişemedikleri için evlilik konusunda bilinçli bir karar veremezler (Şen, 2014). Diğer bir deyişle, on sekiz yaşından önce çocuk, evlilik

kararını vermesini sağlayacak gerekli duygusal olgunluk, yaşam deneyimi ve eğitime sahip değildir. Tüm bu nedenler, çocuğun rızasının evlilik için yeterli olmadığını göstermektedir. Çocuk rızasıyla evlense dahi, evliliğin gerekliliklerini yerine getirmeye hazır olmaması, evlilik uyumunun yetişkin yaşta gerekli olgunluğa sahip olarak evlenen kişilerden daha az olmasına neden olabilmektedir.

Yanı sıra, ergenlerin karar verme becerilerinin yetişkinlerden daha hassas olduğu, çevresindekilerden kolayca etkilendiği belirtilmektedir (Gardner ve Steinberg, 2005). Başka bir deyişle, ergenler duygusal olarak yoğun veya baskı altındaki durumlarda kötü kararlar verme eğilimindedirler ve istenmeyen davranışlara yol açan dürtülerini kontrol etmekte zorluk yaşamaktadırlar (Reyna ve Farley, 2006). Tüm bunlar, on sekiz yaşından önce evlenen kişilerin, ailelerinin ya da genellikle kendilerinden büyük olan partnerlerinin baskısıyla evlilik kararı verebileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle, çocuğun aslında yaşadığı baskı nedeniyle evliliğe karar verdiği ve evlilik uyumunun yetişkin yaşta kendi rızasıyla evlenen kişilere göre daha az olduğu söylenebilir.

2.3.3. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Psikolojik

Belirtiler Arasındaki Düzenleyici Rolüne İlişkin Tartışma

Bu çalışmanın bir diğer amacı doğrultusunda, evli kadınların eşlerinden algıladıkları red ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide katılımcıların evlilik yaşı ve kayınvalidelerinden algıladıkları reddin düzenleyici etkisinin olup olmadığını incelenmiştir. Buna göre, katılımcıların eşlerinden ve kayınvalidelerinden algıladıkları reddin psikolojik belirtileriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Rohner'in (2008) kişilerarası kabul red kuramında belirttiği gibi, bireylerin kendileri için önemli olan kişilerden sıcaklık ve sevgi algılaması psikolojik uyumlarını olumlu etkilerken, bu kişilerin sıcaklık, ilgi ve sevgiden yoksun davranması ise psikolojik uyumlarını olumsuz etkilemektedir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada da, araştırma bulgusuyla tutarlı olarak,

kadın katılımcıların eşlerinden algıladıkları reddin psikolojik uyumlarıyla anlamlı derecede ilişkili olduğu belirtilmektedir (Karpas, 2010). Yine Türk örnekleminde yapılan diğer bir çalışmada Aracı İyiyaydın (2018), katılımcıların eşlerinden algıladıkları kabul-red ile psikolojik uyum düzeylerinin anlamlı ilişkili olduğunu, eşten kabul algılamının psikolojik uyumu olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Mevcut araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise kayınvalidelerinden red algılayan kadınların psikolojik belirti düzeylerinin yüksek olmasıdır. Alan yazında eşin ailesi ile olan ilişkilere odaklanan çok az çalışma olmakla birlikte (Serewicz, 2006), var olan çalışmalar genellikle evlilik uyumuna odaklanmıştır. Kayınvalide ile kurulan ilişkinin bireylerin psikolojik belirtilerine olan etkisi ise sınırlı sayıda araştırmada ele alınmıştır. Kore’de yürütölen bir çalışmada, kayınvalide ile çatışma yaşamının psikolojik uyumu etkilediğı, kayınvalidesi ile yoğun tartışma yaşayan kadınların psikolojik uyumlarının düşük olduğu belirtilmiştir (Chung, 1992). Kim ve Nam (1978) Kore’de yürüttükleri çalışmalarında, psikiyatri hastası olan kadınların %34’ünde kayınvalide ile yaşanan çatışmanın tetikleyici bir unsur olduğu belirtmişlerdir (akt. Chung, 1992). Kayınvalidenin kadınların ve çocuklarının hayatının pek çok aşamasında önemli bir etkisinin olduğunu, kayınvalide ile iyi bir ilişki kurmanın kadınlar için önemli olduğunu, bu nedenle ilişkinin kötü olmasının kadınlarda depresyona neden olabileceğı belirtilmektedir (Green ve ark., 2016). Kadınların kayınvalideleriyle ilgili en çok şikâyet ettikleri durum kayınvalidelerin abartılı derecede müdahaleci davranmalarıdır (Breslerman, 1996). Bu durumun da kadınların psikolojik uyumunu olumsuz etkilediğı söylenebilir. Öte yandan, alan yazında kayınvalide ile kurulan ilişki ve psikopatoloji arasındaki ilişki genellikle doğum sonrası depresyon açısından ele alınmıştır. Kadınlar yeni doğum yaptıklarında kayınvalideleri genellikle onlarla birlikte yaşadığından, kayınvalidenin tavrı yeni doğum yapan anne için oldukça önem kazanmakta, kayınvalidenin stres ya da destek kaynağı olarak önem kazanmasına neden olmaktadır (Abiodun, 2006). Kayınvalidenin doğum sonrası

depresyon için risk faktörü olduğu, kayınvalidesi ile ilişkisi kötü olan kadınların doğum sonrası depresyon puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Green ve ark., 2016). Ülkemizde yürütülen bir çalışmada, kayınvalide ve kayınpeder ile ilişkinin kötü olmasının doğum sonrası depresyon riskini arttırdığı belirtilmektedir (Danacı, Dinç, Deveci, Şen ve İçelli, 2002).

Düzenleyici etkiler incelendiğinde, katılımcıların eşlerinden algıladıkları kabul red ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide, evlilik yaşı ve kayınvalide kabul reddinin düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle, eş reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki kadınların on sekiz yaşından önce ya da sonra evlenmelerine ya da kayınvalidelerinden kabul veya red algılamalarına göre değişmemektedir. Bu durumda, evlilik yaşından ve kayınvalide etkisinden bağımsız olarak tüm kadınların eşlerinden ilgi ve sevgi görmeye ihtiyaç duyduğu, bu ihtiyaçları karşılanmadığında ise psikolojik sorunlar yaşadıkları söylenebilir. Rohner (2008) kişilerarası kabul red kuramında bireyin hayatındaki önemli kişilerden sıcaklık ve sevgi algılamasının, psikolojik sağlık ile olan bağlantısını vurgulamıştır. Kültürümüzdeki evliliklerde kayınvalidenin rolü önemlidir ve yukarıda bu ilişkinin psikopatoloji üzerindeki etkilerinden de söz edilmiştir. Ancak görülüyor ki, aile sisteminde eşler arası ilişkinin kalitesi erken evlilik ya da kayınvalideyle ilişkilerden etkilenmemekte, eşin kabulü diğer dezavantajlı durumların üstesinden gelmeye yetmektedir. Kadınların eşlerinden red algılaması durumunda ise on sekiz yaş sonrası evlenmiş olma ya da kayınvalidenin kabul ediciliğinin yeterli olmadığı söylenebilir.

2.3.4. Evlilik Yaşı ve Kayınvalide Kabul Reddinin Eş Kabul Red ile Evlilik Uyumu Arasındaki Düzenleyici Rolüne İlişkin Tartışma

Bu çalışmada, evli kadınların eşlerinden algıladıkları red ile evlilik uyumları arasındaki ilişkide katılımcıların evlilik yaşı ve kayınvalidelerinden algıladıkları reddin düzenleyici

bir rol oynayıp oynamadığı araştırılmıştır. Buna göre, eşten algılanan red katılımcıların evlilik uyum düzeyiyle anlamlı düzeyde ilişkilidir. Düzenleyici etkiler incelendiğinde, eş reddi ve evlilik yaşının evlilik uyumu üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları, hem on sekiz yaşından önce evlenen kadınlarda, hem de on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda eş reddi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu, ancak bu ilişkinin on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda daha kuvvetli olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle, eş reddinin evlilik uyum düzeyini, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda daha fazla düşürme eğiliminde olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma bulguları ilk olarak eşten algılanan reddin, her iki grupta da (on sekiz yaşından önce evlenenleri, on sekiz yaşından sonra evlenenler) evlilik uyum düzeyini düşürdüğünü göstermektedir. Alanyazında bu bulguyla tutarlı olarak, kişilerin ilişki doyumlarının, eşlerinin kendilerini nasıl değerlendirdiği ile ilişkili olduğu (Swann ve ark., 1994), eşlerinden red algılayan kadınların evlilik uyumlarının düşük olduğu belirtilmektedir (Aracı İyiyaydın, 2018; Öztürk, 2013). Eşleri tarafından reddedildiğini düşünen bireylerin evlilik uyumlarının düşük olduğu (Bozkuş, 2014), eşleri tarafından olumlu değerlendirildiğini düşünen bireylerin ise ilişki doyumlarının daha yüksek olduğu (Murray ve ark., 1996), eşin ilgili ve anlayışlı olduğunu düşünenin ise evlilik ve cinsel doyum ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Gadassi ve ark., 2016).

Araştırma bulguları on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda, eş reddinin evlilik uyum düzeyini on sekiz yaşından önce evlenen kadınlara göre daha fazla düşürme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınların, on sekiz yaşından önce evlenen kadınlara göre reddedilmeye karşı daha duyarlı olduğu, eşlerinden red algıladıklarında evlilik uyumlarının daha fazla düştüğü gözlenmiştir. Mevcut araştırmada, on sekiz yaşından sonra evlenen kadınların % 85,4'ünün eşleriyle kendileri tanışarak evlendiği görülmüştür. Yetişkin yaşta evlenen kadınların büyük

çoğunluğu, eşleriyle birbirlerini tanıdıktan ve sevdikten sonra, flört ederek evlenmiş ve eşlerini kendileri seçmişler, karşısındaki kişinin kendisi için ideal eş olacağını düşünmüşlerdir. Bu nedenle, yetişkin yaşta evlenen kadınların eşlerinden red algıladıklarında bu durumdan daha fazla etkilendikleri, beklentileriyle bağlantılı olarak daha fazla hayal kırıklığı yaşadıkları ve evlilik uyum düzeylerinin de daha fazla düştüğü söylenebilir. Erken evlenen kadınların %64,3'ünün görücü usulü evlendiği göz önüne alındığında evliliğe ve eşlerine dair beklentilerinin düşük olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan, kadınlara öğretilen toplumsal cinsiyet rollerinin erken evliliği sürdüren mekanizmalardan biri olduğu belirtilmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine göre kız çocuklarından evlenmeleri, anne olmaları, çocuk bakmaları ve eşlerine kadınlık yapmaları beklenmektedir (Burcu ve ark, 2015). Erken yaşta evlenen kadınların da genellikle bu düşünceleri benimsediği (Jensen ve Thornton, 2003; UNICEF, 2005; Santhya ve ark. 2010) göz önüne alındığında, eşlerinden algıladıkları reddi evlilikte uyumsuzluk yaratacak bir durum olarak görmedikleri ve bu durumun kabul edilebilir olduğunu düşündükleri söylenebilir. Genç kızların on sekiz yaşından önce evlendirilmelerinin onları şiddetin her türüsüne karşı savunmasız bıraktığı da bilinmektedir (Belhorma, 2016). Bu nedenle, psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilecek eş reddinin erken evlenen kadınlarca kabul edildiği, hatta şiddet olarak görülmediği ve evlilik uyum düzeyini yetişkin evlilere göre daha az etkilediği düşünülmektedir.

Araştırma bulguları, eş reddi ve kayınvalide reddinin evlilik uyumu üzerindeki etkileşim etkisinin anlamlı olduğu göstermektedir. Buna göre, on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarda kayınvalide reddi, hem yüksek, hem de düşük olduğunda, eş reddinin düşük evlilik uyumuyla ilişkili olduğu ve bu ilişkinin yüksek kayınvalide reddinde daha kuvvetli olduğu görülmektedir. Rohner'e göre (1975) tüm bireylerin kendileri için önemli olan kişilerden yakınlık hissetmeye ihtiyacı vardır.

Kişinin hayatının herhangi bir bölümünde bir bağlanma figüründen red algılamasının, anne babadan algıladığı red ile aynı etkilere sebep olduğu belirtilmektedir (Rohner, 2008). Çocukluktaki bağlanma figürleri genellikle temel bakım verenler olarak görülürken (Bowlby, 1973), yetişkinliğe gelindiğinde bağlanma figürü çoğu zaman romantik ilişkilerdeki eşler olmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Kayınvalidelerin ise çiftin hayatında önemli bir rolü olduğu ve eşler arasındaki çatışmayı etkilediği belirtilmektedir (Bryant ve ark., 2001). Bu nedenle, kadınların hayatında önemli yer tutan iki kişi olan eşinden ve kayınvalidesinden red algılamasının evlilik uyum düzeyini düşürmesinin anlaşılır olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde Öztürk (2013) kayınvalidelerinden red algılayan kadınların daha fazla evlilik çatışması yaşadığını belirtmiştir. Evlilikte daha fazla çatışma yaşamak daha düşük evlilik uyumuyla ilişkilendirilmektedir. Diğer taraftan, erken yaşta evlenen kızların, ailelerinden erkenden ayrıldığı ve zamanlarının çoğunu kayınvalideleri ile geçirdiği düşünüldüğünde, yeni bir ebeveyn sıfatı taşıyan kayınvalideden, yani yeni bir bağlanma figüründen red algılamasının evlilik uyum düzeyini düşürmesinin anlamlı olduğu düşünülmektedir.

2.3.5. Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün, Eş Reddi ile Psikolojik Belirtiler ve Evlilik Uyumu Arasındaki Aracı Rolüne İlişkin Tartışma

Bu çalışmada, evli kadınların eşlerinden algıladıkları kabul red ile evlilik uyumları ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide katılımcıların duygu düzenleme güçlüklerinin aracı bir rol oynayıp oynamadığı araştırılmıştır. Aracı model analizlerinde, kadınların evlilik yaşları kontrol edilmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, kadınların eşlerinden algıladıkları red ile evlilik uyumları arasında, duygu düzenleme güçlüğü'nün anlamlı aracı etkisinin olmadığı, ancak eş reddi ile psikolojik belirtiler arasında duygu düzenleme güçlüğü'nün anlamlı aracı etkisi olduğu görülmektedir.

Alanyazında sosyal süreçlerin duygu düzenlemeyi şekillendirdiği, herhangi bir duygu yaşayan insanların bu duyguyu anlamak ve onunla baş etmek için diğerlerinin yardımına

başvurduğu (Zaki ve Williams, 2013) ve stresi azaltmak için başkalarının desteğinden yararlandığı belirtilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984). Zaki ve Williams, (2013) iletişim kurulan kişinin destekleyici davranışlarının, kişinin hissettiği duyguyu tekrar değerlendirmesini sağlayan güvenli bir sinyal olabileceğini belirtmişlerdir. Böyle bir kaynağa sahip olmak stresli olayı daha az tehdit edici bir olaya dönüştürebilir (Lazarus ve Folkman, 1984). Bu bilgilerden hareketle, eşlerinden red algılayan, sıcaklık ilgi ve sevgi gördüğünü hissetmeyen kadınların, stresli bir durum yaşadıklarında eşlerinin desteğine başvuramadıkları, başvursalar dahi destekleyici bir davranış görmedikleri ve giderilemeyen bu ihtiyaç sonucu duygu düzenleme güçlüğü yaşadıkları söylenebilir.

Yanı sıra, duyguları etkili bir şekilde düzenleyebilme becerisinin, bireylerin psikolojik iyilik hali üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu (Bridges ve ark., 2004), duyguları anlama ve düzenlemede sorun yaşamamanın ise duygusal ve psikolojik sorunlara neden olabileceği belirtilmektedir (Gratz ve Roemer 2004; Gross ve Jazaieri, 2014; Werner ve Gross, 2010). Duygu düzenlemede güçlükler yaşamamanın anksiyete (Mennin ve ark., 2005; Salters-Pedneault ve ark., 2006) ve depresyon için risk faktörü olduğu (Hofmann ve ark., 2012; Rude ve McCarty, 2003) belirtilmektedir. Bu bilgiler ışığında, eşlerinden red algılayan kadınların duygularını düzenlemekte güçlük yaşadığı ve bu nedenle de psikolojik belirtilerinin yüksek olduğu düşünülebilir. Diğer bir deyişle, kadınların eşlerinden algıladıkları reddin, duygu düzenleme güçlüğü yoluyla psikolojik belirtilerini arttırdığı, psikolojik sağlıklarını etkilediği görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, kadınların eşlerinden algıladıkları red ile evlilik uyumları arasındaki ilişkide, kadınların duygu düzenleme güçlüklerinin anlamlı aracı etkisinin olmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, kadınların eşlerinden algıladıkları red duygu düzenleme güçlüğü yoluyla evlilik uyumunu etkilememektedir. Bu bulgunun anlamlı çıkmamasının duygu düzenleme güçlüğü ölçeği ile evlilikte uyum ölçeği arasındaki farklılıktan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Evlilikte uyum

ölçeğinde yer alan maddelerin eşler arasındaki davranışsal uyuma odaklanırken duygusal uyumu kapsamadığı düşünülmektedir. Ölçekteki maddelerin bir kısmında aile bütçesini idare etme, eşin akrabalarıyla anlaşma, boş zaman etkinlikleri ve arkadaş ilişkileri gibi konularda eşler arasındaki anlaşma ya da anlaşmazlık derecesi sorulmaktadır. Bu noktada, kadınların duygu düzenleme güçlüklerinin eşler arasındaki davranışsal anlaşma ya da anlaşmazlıkla ilişkili olmadığı söylenebilir. Duygu düzenleme güçlüğü'nün psikopatolojiyle ilişkiliyken, ilişkinin kalitesini etkilemediği, ilişkinin niteliğini değiştirmedeği söylenebilir.

2.4. KLİNİK ÇIKARIMLAR

Erken evlenen evlenen kadınlar ile yapılan araştırmalar genellikle kadınların ve çocuklarının karşı karşıya kaldığı sağlık sorunlarına odaklansa da, erken evlenen kadınların psikolojik olarak yaşadıkları zorluklara odaklanan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Dolayısıyla, erken evlenen kadınların psikolojik sağlıklarının incelenmesi ve sorun yaşadıkları alanlara dair edinilen bilgiler alanyazına önemli bir katkı sağlamanın yanı sıra, ruh sağlığı müdahalelerinde kullanılabilir.

Çeşitli araştırmalarda erken evliliğin yaygınlığı vurgulanmak, ülkemizin de içinde olduğu pek çok ülkede oldukça sık rastlandığının altı çizilmektedir. Bu önemli soruna dair kapsamlı bilgi edinilmesi çocuk evliliğinin yaygınlığının azaltılması ve bu evliliklerin erken yaşta evlenen kız çocuklarını hayat boyu etkileyen önemli sorunlara neden olduğunun vurgulanmasının, bu soruna dikkat çekeceği ve olası müdahale programları için temel oluşturacağı düşünülmektedir. Böylece erken evliliklerin yaygınlığının azaltılması için çalışmalar yürütülebilir.

Ayrıca, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların somatizasyon, depresyon, anksiyete gibi psikopatolojilerinin tedavi sürecine, edinilen bilgiler ışığında bazı müdahaleler eklenerek tedavinin etkisi artırılabilir, iyileşme süreci hızlandırılabilir. Evlilikte yaşadığı sorunlarla kliniğe başvuran kadınlara uygulanacak müdahalelerin evlilik yaşı, evlenme şekli, eşi ve başta kayınvalidesi olmak üzere eşinin ailesiyle kurduğu ilişkiye dair bilgileri de kapsayacak şekilde yapılandırılması müdahale etkisini arttırabilir.

Evlilik terapisi için kliniğe başvuran ve psikopatolojik belirtiler gösteren kadınların ilişki kalitesini artırmanın, eşlerin birbirlerine sıcaklık ve ilgi göstermelerini sağlamanın, empati, iletişim becerilerini geliştirmenin önemli olduğu açıktır. Psikolojik belirtilerle başvuran evli kadınlar evlilik ilişkileri açısından sorgulanabilir ve gerekirse çift tedavisine yönlendirilebilirler.

Özetle, bu çalışmanın klinik uygulamalar için sunduğu en önemli katkı, çalışma bulgularının erken evlenen kadınların yaşadıkları sorunlara başlı başına çocuk yaşta evlenmenin yanı sıra, eşinin ve eşinin ailesinin önemli bir katkısının olduğunun ortaya koyulmasıdır. Kadınların eşlerinden algıladığı reddin duygu düzenleme güçlüğü aracılığı ile psikolojik belirtilerini yordadığı düşünüldüğünde, yapılan müdahalelerde kadınları duygu düzenleme açısından güçlendirecek çalışmaların kadınların psikolojik iyilik hali üzerinde önemli bir etkisinin olacağı çıkarımı yapılabilir.

BÖLÜM III

NİTEL ÇALIŞMA

ERKEN EVLİLİK DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN NİTEL BİR ÇALIŞMA

İkinci çalışmada, ilk çalışmada önerilen ilişkilerin kadınların evlilik uyumuna ve psikolojik belirtilerine katkısını nitel yollarla inceleyerek, nicel verilerle tutarlılığını desteklemek amaçlanmaktadır.

3.1.YÖNTEM

3.1.1. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Erken yaşta evlenen kadınların, erken evlilik deneyimlerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen görüşmeler yaşları 30 ile 41 arasında değişen ve psikiyatrik tanı almamış altı kadın ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 9. Görüşme Yapılan Kadınlara İlişkin Demografik Bilgiler

	Yaş	Evlilik Yaşı	Eğitim Durumu	Evlenme Şekli	Fiziksel Şiddet	Geniş aileyle birlikte yaşama
Ferda	34	15	İlkokul	Görücü usulü ve kendi rızasıyla	Hayır	-
Sema	33	16	İlkokul	Kendisi tanışarak ve aile onayıyla	Evet	2 Yıl
Fusun	37	17	Ortaokul	Görücü usulü ve rızası olmadan	Hayır	8 Yıl
Elif	36	16	Okur-yazar	Görücü usulü ve rızası olmadan	Evet	10 Yıl
Hayriye	41	17	İlkokul	Görücü usulü ve kendi rızasıyla	Evet	3 yıl
Hatice	30	15	İlkokul	Görücü usulü ve rızası olmadan	Evet	2 Yıl

Hatice 30 yaşında bir ev hanımıdır. Beş çocuğu bulunan Hatice Hanım, 15 yaşında babasının zoruyla kendisinden on yaş büyük bir adamla evlenmiştir. Evlendikten sonra eşinin ne olduğunu tam olarak bilemediği bir psikolojik rahatsızlığı olduğunu öğrenmiştir. Normal bir karıkoca ilişkileri olmadığını, eşine çocuk gibi bakmak zorunda kaldığını belirten Hatice Hanım, evliliği süresince fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmıştır. Eşinden ve eşinin ailesinden şiddet görmesi sonucu iki kez evden kaçarak sığınma evine yerleşmiş, iki ay boyunca orada kalmıştır. Normalde Batman’da yaşayan Hatice Hanım, eşi ve eşinin ailesinden şiddet gördükten sonra çocuklarını bırakmak zorunda kalmış ve kaçıp Ankara’ya gelerek boşanma davası açtığını belirtmiştir. Görüşme boyunca yaşadıklarını anlatırken sık sık ağladığı görülmüştür.

Füsun 41 yaşında ev hanımıdır. 15 yaşında annesinin ısrarıyla halasının oğlu ile evlenmiştir. Evlendiği ilk yıllarda eşinin ailesiyle birlikte yaşayan Füsun Hanım, ailesinden ayrılmanın kendisine çok zor geldiğini, evlendiğini anlayamadığını ve bir süre sonra kendi evine döneceğini sandığını anlatmıştır. Üç çocuğu bulunan Füsun Hanım, genel olarak eşinin soğuk ve ilgisiz olduğundan şikayet etmekle birlikte eşinin mülayim ve iyi bir insan olduğunu belirtmektedir.

Ferda 34 yaşında üç çocuklu bir ev hanımıdır. 16 yaşındayken kendi istediği ile sevdiği adam ile evlendiğini, eşinin kendisine hem baba hem de eş olduğunu ve ilişkilerinin çok iyi olduğunu belirtmiştir. İlk evlendiğinde 8 yıl eşinin ailesi ile birlikte yaşayan Ferda Hanım, kayınvalidesi ve kayınpederinin çok iyi insanlar olduğunu, onu kendi kızı gibi gördüklerini ve her konuda kendisine yardımcı olduklarını söylemiştir.

Elif 34 yaşında dört çocuklu bir ev hanımıdır. Normalde tekstil fabrikasında çalıştığını ancak görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğunu söylemiştir. 15 yaşındayken abilerinden birinin kız kaçırdığını, bu nedenle kendisinin de evlenmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Evlenmek istememiş ancak babası karşı tarafın ailesinden birini öldürebileceğini

söyledikten sonra korkmuş ve kimseye zarar gelmesin diye evlenmeyi kabul etmiştir. Evlendiğinde eşinin askerde olduğunu, eşi askerden gelince tanıştıklarını ve ilk zamanlarda eşinin kendisini istemediğini belirtmiştir. Eşinin ailesiyle yaşadığı senelerde kayınvalidesinden fiziksel ve psikolojik şiddet gördüğünü, kendisine çok eziyet ettiklerini söylemiştir. Eşi ve çocuklarıyla birlikte kayınvalidesinin yanından ayrılıp ve İzmir'e taşındıktan sonra maddi olarak çok zorlansalar bile daha rahat olduğunu ama o dönemde çektiklerini asla unutamadığını belirtmiştir.

Hayriye 41 yaşında bir kızı olan bir ev hanımıdır. 15 yaşında halasının oğluyla evlenen Hayriye Hanım evlenmek istemediğini ancak ailesine de karşı çıkmadığını belirtmiştir. Eşinin eve bağlı olmadığını, kızına ve kendisine karşı soğuk ve mesafeli durduğunu söylemiştir. Eşinin çocuk istemediğini ve kızları olduktan sonra onunla hiç ilgilenmediğini ve kızı on yaşına gelene kadar çocukla ilişki kurmadığını söylemiştir. Eşinin çocukla ilgilenmemesinin kendisini çok üzdüğünü anlatmış ve bu durumdan bahsederken ağlamaya başlamıştır. Kayınvalidesiyle çok sorun yaşadığını, kayınvalidesinin sebep olduğu tartışmalar nedeniyle iki kez intihara kalkıştığını belirtmiştir.

Sema 33 yaşında üç çocuklu bir kadındır. Mahallesinde küçük bir dükkanda çalışmaktadır. 16 yaşında kendi isteğiyle evlenmiştir. Ailesinin yaşı küçük olduğu için evlenmesini istemediğini ancak kendisinin çok ısrar ettiğini belirtmiştir. İlk sevgilisinin eşi olduğunu, o zamanki düşüncesiyle onsuz yapamayacağını düşündüğünü ancak şimdi çok pişman olduğunu belirtmiştir. Evliliklerinin ilk iki yılında eşinin ailesiyle birlikte yaşamış ve özellikle o zamanlar evlendiği için çok pişman olduğunu belirtmiştir. Kayınvalidesinin Türkçe bilmediğini, bu nedenle iletişim kuramadıklarını söylemiştir. Eşiyle ilişkisinden memnun olduğunu, eşinin iyi huylu biri olduğunu söylemiştir.

3.1.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.1.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın amacı çerçevesinde, ilk olarak erken yaşta evlenmiş bir kadınla pilot bir görüşme yapılmıştır. Görüşmede elde edilen bilgiler ışığında önerilen modelin işaret ettiği ilişkileri kapsayıcı olduğu düşünülen açık uçlu 5 temel soru planlanmıştır. Bu sorular, “Tez İzleme Komitesi” danışmanlığında yeniden düzenlenerek son halini almıştır.

1. *“Eşinizle olan ilişkinizden bahseder misiniz?”* sorusu temelinde alınan bilgiler ile kadınların erken yaşta evlendikleri eşlerine dair algılarıyla ilgili bilgi alınması amaçlanmıştır.

- a. *Eşinizle hangi konularda iyi anlaşıyorsunuz/uyumlusunuz?*
- b. *Eşinizle genellikle hangi konularda çatışma yaşıyorsunuz? Böyle zamanlarda ne hissediyorsunuz?*
- c. *Ailenizi ilgilendiren önemli konularda eşinizle nasıl karar veriyorsunuz?*
- d. *Eşiniz ile yaş farkınız nedir? Eşiniz ile aranızdaki yaş farkı sizce evlilik yaşantınızı nasıl etkiledi?*

2. *“Kayınvalideniz ile ilişkiniz nasıldır?”* sorusu ile kadınların kayınvalidelerinin evliliklerine olan etkisine dair algıların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

- a. *Kayınvalideniz ile ilişkinizde hoşunuza giden şeyler nelerdir?*
- b. *Kayınvalideniz ile ilişkinizde sizi rahatsız eden şeyler nelerdir?*
- c. *Kayınvalideniz ile ilişkiniz psikolojik açıdan sizi nasıl etkiledi?*
- d. *Kayınvalidenizin eşinizle olan ilişkinize etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl bir etkisi oldu?*
- e. *Kayınvalidenizin etkisi olmasa evliliğinizde neler farklı olurdu?*

3. “Erken yaşta evlilikle ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusu temelinde alınan bilgiler ile kadınların genel olarak erken yaşta evlilikle ilgili düşüncelerine ve inançlarına ilişkin bilgi alabilmek amaçlanmıştır.

- a. İlk evlendiğinizde ne gibi zorluklar yaşadınız?
- b. Evlendiğinizde evlilikle ilgili bilginiz var mıydı? Evlilik hakkında ne düşünüyordunuz?
- c. Aklınızdaki evlilik fikriyle karşılaştığınız evlilik yaşantısı arasında ne gibi farklar vardı?
- d. Çocuk yaşta evli olarak yaşamak nasıldı? Anlatabilir misiniz?
- e. Sizce kız çocuklarının evlenme yaşı ne olmalıdır? Nedenini anlatabilir misiniz?

4. “Erken yaşta evlenmek sizi nasıl etkiledi?” sorusu ile kadınların erken yaşta evlenmiş olmanın psikolojik durumlarını nasıl etkilediğinin kadının gözüyle değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

- a. Erken yaşta evlenmek sizi psikolojik olarak nasıl etkiledi?
- b. Evliliğinizde yaşadığınız sorunlar sizi nasıl etkiledi?
- c. Erken yaşta anne olmak sizi nasıl etkiledi?

5. “Eşinizle olan ilişkinizde zor durumla karşılaştığınızda duygularınızla nasıl başa çıkarsınız?” sorusu bağlamında alınan bilgiler ile duygu düzenleme stratejileri ile ilgili bilgi almak hedeflenmiştir.

- a. Eşinizle çatışma yaşadığınız bir anı düşünün. O zaman nasıl başa çıkmıştınız? Ne hissetmiştiniz?
- b. ... hissettiğinizde aklınızdan neler geçer? Genel olarak ne yaparsınız/nasıl davranırsınız?

3.1.3.İŞLEM

Yapılan görüşmeler öncesinde katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış ve görüşmenin amacı ve yöntemi ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Belirlenen sorular temelinde yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmeler 20-35 dk arasında değişen sürelerde tamamlanmış ve katılımcı kadınların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlemesinde “Maxqda” bilgisayar programından yararlanılmıştır. Yürütülen görüşmelerin transkriptleri Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) kullanılarak değerlendirilmiştir. YFA genellikle daha az araştırılan olguları araştırmak için kullanıldığı (Smith ve ark., 1999) ve deneyimin yaşandığı ve ifade ettiği kültürel bağlamı da göz önüne aldığı için (Larkin, Watts ve Clifton, 2006) tercih edilmiştir.

YFA fenomenoloji, idiografi ve hermenötik olmak üzere üç alan üzerine temellendirilmiş bir yaklaşımdır. İlk olarak YFA fenomenolojik bir yaklaşımdır, yani deneyimin kendisiyle çalışmaya odaklanır, bireylerin olayları nasıl algıladığı ve konuştuğu üzerinde durur. İkinci olarak YFA idiografik bir yaklaşımdır. Tekil olanla ilgilenir, belli bir deneyimin, belli bir kişi tarafından nasıl deneyimlendiğine önem verir. Son olarak, bireylerin yorum ve anlamlandırmaları üzerinden yaşadıkları deneyimleri anlamaya çalışması açısından hermenötiktir (Smith, Flowers ve Larkin, 2012). Bu yaklaşımda her vaka için genelleme yapılmadan, ayrıntılı ve derinlemesine bir çözümleme yapılması söz konusudur. Araştırmacının kavramsallaştırma becerisi ön plandadır ve belirli bir hipotezden yola çıkmaktansa elde edilen veriler arasında bağlantılar kurma işlemine dayanmaktadır (Larkin ve Thompson, 2011). Bu işlem; örneklemin belirlenmesi, yarı yapılandırılmış soruların oluşturulması ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla verilerin toplanması olmak üzere birkaç aşamada gerçekleşir (Larkin ve Andrew, 2011).

- 1) Görüşme ses kaydının dökümünün çıkarılması
- 2) Analiz

- a. Transkriptin ses kaydının dinlenmesi ile eş zamanlı olarak birkaç kez okunması
  - b. İlginç ya da klinik anlam taşıyabilecek ifadelerin seçilmesi
  - c. Seçilen ifadelerin ilgili yazınla uyumlu bir biçimde yorumlanması/etiketlenmesi
  - d. Ortaya çıkan tema etiketlerinin uygun üst temalar altında kümeleştirilmesi
  - e. Tanımlanan ilk 4 adımın diğer vakalara uygulanması
  - f. A, b, c ve d adımlarının başka bir uzman hakem tarafından gerçekleştirilmesi
  - g. Araştırmacı ve hakem temalarının karşılaştırılması
  - h. Belirlenen temanın ifade örnekleriyle rapor edilmesi
- 3) Belirlenen tema ve kodlar arasında bağlantıların kurulması
  - 4) Kurulan bağlantıların ilgili yazın ışığında tartışılması

Çalışmanın güvenilirliği desteklemek için, klinik psikoloji alanında doktora derecesine sahip bir hakem tarafından rastgele seçilmiş üç vakanın analizi yapılmıştır. Üst tema ve kodların belirlenmesi ile araştırmacı ve hakem bir araya gelerek tekrarlayan temaları tartışmışlardır. Son olarak tez danışmanı ile son temalara karar verilmiştir.

YFA'ya göre araştırmacılar katılımcılarla kurduğu etkileşim üzerinden araştırma sürecini etkilerken, aynı zamanda katılımcıların doğal söylemlerini anlamlandıran kişiler olması nedeniyle araştırma sürecine katkıda bulunmaktadır. Araştırmacının araştırma sürecinin aktif bir parçası olması kaçınılmazdır ve araştırmacının görüşleri, verileri toplarken, analiz ederken ve sunarken büyük önem taşımaktadır (Willig, 2008). Bu bağlamda, araştırmacının aktardıkları aşağıdaki gibidir:

“30 yaşımdayım, kadını ve klinik psikoloji alanında doktora eğitimime devam ediyorum. Annem ve babam Erzurumlular. Orada doğup büyümüşler ve ben doğmadan İzmir’e yerleşmişler. İzmir’de doğup büyüdüm, sonrasında lisans eğitimim için önce İstanbul’a, ardından da yüksek lisans ve doktora eğitimim için Ankara’ya yerleştim. Bugüne kadarki hayatım bu üç büyük şehirde geçti. Doğu kökenli olduğumuz için o kültürle büyüdüm, ancak üç büyük şehirde yaşamış olmanın bana başka bir kültürü de tanıma imkanı sunduğuna ve bunun bana büyük bir kültürel zenginlik kattığına inanıyorum.

Kendi çekirdek ailemde ve geniş ailemde on sekiz yaşından önce evlenen kişiler bulunmamakla birlikte, geniş aile çevresinde evliliklerin büyük bir kısmına kadınların değil ailelerin karar verdiğini fark ettim. Kadınlar da bu durumdan rahatsız değiller ve ailelerinin onlar için uygun gördüğü kişilerle evleniyor, onlar için uygun görülen hayata razı oluyorlar. Bu durum ilk önce bana ilginç ve kabul edilemez geldi, ancak sonra yetişkin olarak bu karara vardıklarını düşünerek kendimi teselli ettim.

Ataerkil bir kültürde yaşıyor olmanın, ataerkil bir ailede büyümüş olmanın beni kadın sorunlarına karşı daha duyarlı hale getirdiğine inanıyorum. Kadınlarla ilgili haberleri takip ederken, okuduğum kadın cinayeti haberlerinde ne kadar çok erken evlenen kadın olduğunu gördüm. O zaman kendi akrabalarımın yetişkin oldukları için verdikleri karara saygı duyarken, yetişkin olmayan küçücük kızların da aynı durumla karşı karşıya kaldıklarını gördüm ve psikoloji eğitimimin de katkısıyla bunun bir çeşit istismar olduğunu düşündüm. Sonrasında bu konuyla her zaman ilgili oldum, haberleri takip ettim, kongrelere katıldım ve psikoloji alanında erken evlenen kadınlarla ilgili bilgileri bir araya getirdiğim bir derleme makalesi yazmaya karar verdim. Derleme için alanyazın taraması yaparken, bu önemli konuyla ilgili alanyazındaki çalışmaların ne kadar sınırlı olduğunu

fark ettim ve bu durum beni doktora tezimde erken evlilik çalışma konusunda yüreklendirdi.

Araştırma sürecinde görüştüğüm katılımcıların hepsinin ailesi benim ailemle benzer şekilde Doğu’dan İzmir’e g etmişlerdi ve katılımcıların hepsi benim ailemle benzer kültürel alt yapıya sahipti. Bu durumun görüşmeler sırasında katılımcılarla doğal bir iletişim kurmamı kolaylaştırdığını, bir nebze de olsa onların tarafından bakabilmeme yardımcı olduğu düşünüyorum. Bu ortaklığın, görüşmecilere kendilerini açmak konusunda rahatlık sağladığına inanıyorum.

Ben kişisel olarak ocuk yaşta evlendirilen kadınların neler yaşadığını merak ederek bu yola ıktım. Nicel analiz yönteminde araştırmacının karar verdiği belli bir konunun belli bir örnekleme incelenmesinin önemli bilgiler sağlamasının yanı sıra biraz kısıtlayıcı ve hiyerarşik olduğunu düşünüyorum. Nitel analizin ise deneyimin kendisine bizzat deneyimi yaşayan kişilerin cümleleriyle odaklanmasının erken evlenen kadınların yaşadıklarının duyulması için önemli bir fırsat yarattığına inanıyorum. Benim için oldukça önemli olan bu doktora tezinde, nicel bulguların yanında, erken yaşta evlendirilmiş kadınların kendi cümlelerine yer vermiş olmak beni oldukça mutlu ediyor.”

3.2. BULGULAR

Nitel çalışma kapsamında yapılan altı görüşmenin incelenmesi sonucunda tekrar eden dört üst tema belirlenmiştir: 1) Eşle yaşanan olumsuz deneyimler, 2) Kayınvalide ile yaşanan deneyimler, 3) Erken yaşta evlilikle ilgili deneyimler, 4) Evlilik Bilgisi. Her bir üst tema için katılımcıların söylemlerinden somut alıntılar verilmiştir.

Tablo 10. Analiz bağlamında oluşturulan üst tema ve kodlar

ÜST TEMA	KODLAR
Eşle Yaşanan Olumsuz Deneyimler: “Neden beni savunmuyorsun, neden destek çıkmıyorsun”	Şiddete Maruz Kalma Yalnız Bırakılma İletişimsizlik
Kayınvalide ile Yaşanan Deneyimler: “Gelinlik yapacaksın”	Kayınvalideyle Arasındaki İlişkide Olumsuz Deneyimler Kayınvalidenin Eş ile Kurulan İlişkiye Olan Etkisi
Erken Yaşta Evlilikle İlgili Deneyimler: “Cahil değilmişim, çocukmuşum”	Yeni aileye uyum sağlamakta zorlanmak Erken yaşta çocuk sahibi olmanın yaşattıkları Kök Ailenin Yalnız Bırakması Çocuk Evli Olmanın Yaşattığı Zorluklar
Evlilik Bilgisi: “Evliliği oyun gibi biliyordum”	Evcilik Değil Evlilikmiş Sonsuza Dek Mutlu

3.2.1.Eşle Yaşanan Olumsuz Deneyimler: “Neden beni savunmuyorsun, neden destek çıkmıyorsun?”

“Eşle yaşanan olumsuz deneyimler” üst teması ağırlıklı olarak “Eşinizle hangi konularda iyi anlaşıyorsunuz/uyumlusunuz?”, “Eşinizle genellikle hangi konularda çatışma yaşıyorsunuz?”, “ Ailenizi ilgilendiren önemli konularda eşinizle nasıl karar veriyorsunuz?” gibi temel sorular çerçevesinde alınan yanıtlar arasından derlenmiştir. Bu

bağlamda yapılan görüşmelerden ortaya çıkan ortak kodların; şiddete maruz kalma, yalnız bırakılma ve iletişimsizlik olduğu görülmektedir.

Bu üst tema, eşleri ile ilişkileri sorulan kadınların genel olarak hangi konularda sorun yaşadıklarını içermektedir. Kadınların eşleri tarafından fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldıkları, eşlerinden beklentilerinin karşılanmaması sonucu hayal kırıklığı ve çaresizlik duyguları yaşadıkları göze çarpmaktadır. Kadınlar olası bir sorunda eşlerinin kendilerine hak vermediğini, destek olmadığını ve yalnız bırakıldıklarını söylemişlerdir. Ayrıca, eşlerinin kendileriyle fazla iletişim kurmadıklarını, soğuk ve mesafeli olduğunu belirtmişlerdir.

3.2.1.a. Şiddete Maruz Kalma

Görüşme yapılan kadınların eşleri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Kadınlar genellikle kayınvalidelerinin sebep olduğu tartışmalar nedeniyle eşlerinden şiddet gördüklerini ve kendilerinin bir kabahati olmadığı halde eşlerinin bunu dikkate almadığını belirtmişlerdir. Kadınlar maruz kaldıkları şiddeti anlatırken aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

Hayriye Hanım: “Kaç sefer dayak yedim [eşimden] ama ağır hakaretler bana söylemedi. Dayağı oldu ama kötü konuşmalar asla olmadı bana karşı. Benim de ona olmadı. [kayınvalidem olmasa] belki dayak yemezdim. 4-5 sefer dayak yemişim onu da kayınvalidem yüzünden yedim. Bizim sorunumuzdan dolayı asla eşim bana tokat atmamıştır. Genelde onun yüzünden.”

Elif Hanım: “Bir bardak kırıldığında diyorlardı [eşin ailesi] eşin yapmış diye sen geliyordun bana vuruyordun. Vurmadan önce bir söyleseydin niye oldu nasıl oldu. En azından ben bunu niye dövüyorum. Düşünmeden paldır kültür dövüyordu beni.”

Hatice Hanım: “ilk geceden dayak yedim sonra hep yedim zaten. Her gece döverdi.”

Kadınların fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel şiddete de maruz kaldıkları görülmüştür. Erken yaşta evlenmeleri nedeniyle cinsellikle ilgili bilgilerinin olmadığını belirtmektedirler.

Füsun Hanım: “[cinsel] ilişki tartışmayla oluyordu çünkü istemiyordum. Kendisine sevgim de ilgim de yoktu. İlişkiye girmek de istemiyordum ama oluyordu, zorla da olsa oluyordu. Ben seni niye aldım gibisinden [konuşuyordu].”

Hatice Hanım: “Ben ilk evlendiğim zaman cinselliğin ne olduğunu bilmiyordum. Biz odaya girdik. Hayatımda unutmayaacağım tek şey o asla unutmam. Nasıl diyeyim, eşimle odaya girdik ve ne olduğunu bilmiyorum. Affedersiniz eşim soyundu, eşimin cinsel organını görünce çok korktum, bağırmaya başladım. Eşim ben bağırınca bana dokunmadı. Sabah olunca ailesi silahla geldi. Çarşafı istediler çarşafı veremeyince ailesi geldi. Odaya gönderdiler tekrar bizi, tecavüze kalktı işte. Yine bir şey olmayınca, bunun her iki yengesi içeri girdi, gözümüzi önünde yapın dedi. O şekilde biz birlikte olduk yani. Gözlerinin önünde tecavüze uğradım.”

Elif Hanım: “İlk gittiğimde eşim askerdeydi. Acemi birliğinden geldi, o dönemler de çok zorlandım. Geldi kabul etmiyorum dedi, benim gelişimden haberi yoktu zaten. Uzlaştı kabullendi ama tanımadığın bir kişinin koynuna giriyorsun. Bana çok tuhaf geliyordu, çok zorluk çektim. Çekiniyordum, elimi tutuyordu istemiyordum.”

3.2.1.b. Yalnız bırakılma:

Kadınlar yaşadıkları çeşitli sorunlarda eşlerinin kendilerini yalnız bıraktığını ve aileyle yaşanan tartışmalarda eşlerinin onlara destek olmadığından yakınmaktadır.

Elif Hanım: “Eşim hiç bana sahip çıkmıyordu, arkamda değildi. Bir savunması bile bana yeterdi onu da yapmadı. Onun şeyini hala da yaşıyorum. Keşke sen onlar [eşin ailesi] böyle yaptığında yapmasaydın öyle. Bir bardak kırıldığında diyorlardı eşin yapmış diye sen geliyordun bana vuruyordun. Vurmadan önce bir söyleseydin niye oldu nasıl oldu.”

Hayriye Hanım: “Eşime diyordum neden beni savunmuyorsun neden bana destek çıkmıyorsun, biliyorsun haklı olduğumu, görüyorsun. Neden beni sahiplenmiyorsun. Ben sana demiyorum git ailenle kavga et ama de ki bu böyle böyledir. Hakkımı savun, iyilikle söyle ama o yapmıyordu. O kozları hep verdi verdi ellerine. Beni sahiplenmedi.”

Hatice Hanım: “Yolda geliyorduk çocukluk aklı işte eşime diyorum hamileyim. Çok affedersiniz küfür etti. Anlamadı zaten. Doğum vaktim gelince beni

götürdüler hastaneye attılar, kimse yoktu başımda. Ben tek başıma doğum yaptım, çocuğumu aldım eve geldim.”

Füsün Hanım: *“Ben evlendiğimde sorun yaşamamak için şöyle düşündüm. Dedim ki benim babam yok, acaba ben bunlara karşı çıkarsam cevap verirse, acaba kaynanama cevap verirse, ya da eşime bir şey dersem döver mi? o korku vardı bende o zaman. Acaba beni döver mi acaba beni boşar mı bırakır mı? Ben gidersem de derler ki felankesin kızı böyle, onu boşadılar acaba kötü müydü niye boşadılar gibisinden. Hani babamın adı kötü olmasın diye ne olduysa ben onu sineye çektim. Haklıyken de haksız duruma düştüm ve hiç bir zaman eşimi arkamda yanımda görmedim, destekçim görmedim. Sen hatalısın, sen suçlusun hep böyle oldu.”*

3.2.1.c. İletişimsizlik: Kadınların genel olarak eşleriyle iletişim kuramadıklarından, ortak karar almakta zorluk yaşadıklarından bahsettikleri görülmüştür. Eşlerinin kendileriyle yakın ilişki kurmadığından, “yüz göz olmadığından” bahsetmişler, bir sorun olduğunda fikirlerinin sorulmadığından bahsetmişlerdir.

Hatice Hanım: *“Ben eşimle hiç bir şey yaşamadım desem. Duygusal hiç bir şey olmadı eşimle çünkü zaten dediğim gibi benim senin gibi normal bir insan değildi. Hep çocuk bakar gibi baktım ona. Aramızda normal bir sohbet geçmedi hiç bir zaman. Sadece dışarı çıkar eve gelir. Hiçbir zaman bir sohbetimiz olmamıştır eşler arasında sohbet filan.”*

Hayriye Hanım: *“Her konuyu bizimle konuşmaz. Fazla bizimle yüz göz olmak istemez. Biraz mesafeli. Her istediğimi yapar, ne istersem yapar ama eve bağlı değil. Soğuk, bizle fazla ilgilenmiyor. İlgilenmemek değil ama zaman geçirmiyor. Nereye istersek götürür, ne istersek alır, gezmemize tozmamıza karışmaz ama ilgilenmiyor bizimle. Çok sıcak değil, samimi değil, mesafeli.”*

Füsün Hanım: *“Aramız çok şükür iyi ama eşim biraz ilgisizdir, soğuktur. Çok sohbet etmeyi sevgisini göstermeyi bilmez.”*

3.2.2. Kayınvalide ile Yaşanan Deneyimler: “Gelinlik Yapacaksın!”

“Kayınvalide ile yaşanan deneyimler” üst teması ağırlıklı olarak “Kayınvalideniz ile ilişkiniz nasıldır?” , “Kayınvalideniz ile ilişkinizde hoşunuza giden şeyler nelerdir?”, “Kayınvalideniz ile ilişkinizde sizi rahatsız eden şeyler nelerdir?”, “Kayınvalidenizin eşinizle olan ilişkinize etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl bir etkisi oldu?” gibi temel soruları çerçevesinde alınan yanıtlar arasından derlenmiştir.

Bu üst tema, genel olarak kadınların eşlerinin annesiyle kurdukları iletişimde yaşadıkları sorunları içermektedir. Kadınların dikkate alınmadığı, fikirlerinin sorulmadığı, otonomilerinin olmadığını belirtmişler ve bu durumdan dolayı yaşadıkları sıkıntılardan bahsetmişlerdir.

3.2.2.a. Olumsuz Deneyimler

Kadınların kayınvalideleri ile yaşadıkları olumsuz deneyimlerin genellikle otonominin engellenmesi ve psikolojik şiddet gibi konular etrafında şekillendiği görülmektedir.

Füsun Hanım: “Mesela ben kendi aileme gideceğim, istiyorum gitmeyi. Kaynanamdan izin alacağım, eşimden izin alacağım, kayınbabamdan alacağım ve görümcemden alacağım. Hepsi onay verecek ki ben gidebileyim. 3 ayda bir 4 ayda bir. Düşün ayın yerdeyiz sadece mahalle değiştireceğim, 10 dakikalık bir yer ama onlar 3 ayda bir 4 ayda bir gönderiyor. Artı telefonla bile konuşmam sorun oluyordu, sorun yapıyorlardı.”

Füsun Hanım görüşmenin başka bir yerinde kayınvalidesiyle ilişkisinde zorlandığı konuları şu şekilde anlatmıştır:

“Bana zor geldi davranışları [kayınvalidenin]. Örf ve adetleri zor geldi, kendi ailemde görmediğim şeyleri gördüm. Normalde mesela onlarda içeri bir erkek girerse kendi yaşının biri bile olsa ayağa kalkacaksın ve onlar otur diyene kadar oturmayacaksın. Kayınbabanın yanında yemek yemek yok, konuşmak yok, gelinlik yapacaksın. Kayınbabanın abileriyle konuşmayacaksın. İlk evlendiğim sırada kaynanamın eltileriyle bile konuşmayacaksın gelinlik yapacaksın dediler.”

Elif Hanım: “Kaynanam bana bazen söylüyordu senin annen şu kadar çocuk getirmiş [doğurmuş] sen de getireceksin. Orada çocuk akli ben getirmezssem başıma neler getirirler, ben getirmezssem şöyle yaparlar. Görümcen oradan bağılıyor sen getirmezszen üstüne kuma gelecek sen getirmezszen şöyle yaparız. O anda da çocuk akli diyorsun ki keşke olsa çocuk keşke olsa.”

Hayriye Hanım: “[Kayınvalidem] Benim yüzüme gülerdi arkamdan konuşurdu, ben de öğrenince çok üzülüyordum, ağlıyordum. Neden söylüyorsun diyordum bana söyle, benim yanlışımı bana söyle gidip başkalarına söyleme. Eğer tekrararlarsa o zaman derim ki söyledi. O yüzden hep çatışma çıkıyordu. Her şeye konuşuyormuş arkamdan, duyunca çok üzülüyordum. İyilikle söylersem bile kavgaya çeviriyordu”

Hatice Hanım ise doğrudan kayınvalidesi olmasa da eşinin ailesiyle ilgili çok fazla sorun yaşadığını belirtmiştir:

“Bir görümcem vardı. Biz diyoruz ya okumuş insan daha bilgili olur. Kesinlikle öyle değil. Eşim babasını bile kıskanırdı, daha önce bir şey yaşamış benle alakası yok. O şekilde psikolojisinde kalmış. Babası söz konusu olunca delirir. Babasını dövmüştü zaten. Ben gece tuvalete gitmek isterdim izin vermezdi babası içeride diğer odada yatıyor diye. Ben sabah kalkınca görümceme dedim tek kız kardeş olduğu için sözü çok geçerdi. Ben dedim ya Allah rızası için abine söyle gece tuvalete gitmek istiyorum izin vermiyor, karnım ağrıyor. Kalktı halıyı kaldırdı. Halının altına yap sabah da kalk temizle dedi. Başka da hiçbir şey demedi. Gece dayak yedim sesleri odadan gelirdi kapıyı açıp demezlerdi neden dövüyorsun. Onların kapısını çaldım açmazlardı, açmıyorlardı.”

3.2.2.b. Eş ilişkisine dolaylı etkisi

Kadınlar kayınvalidelerinin eşleriyle olan ilişkilerine olan etkilerinden bahsetmiştir. Kayınvalidenin etkisi nedeniyle eşlerinin arada kaldığını ya da eşi ve çocukları yerine genelde annesini desteklediğini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan kadınların kayınvalidenin genellikle ilişkiyi bozucu bir etki olduğunu ifade etmiştir.

Elif Hanım: *“Kayınvalidem biliyor oğlu ona düşkün sözünden çıkmaz. Kimisi var ailesinin evinden çıkınca diyor ki benim evim çocuklarım önemli, eşim öyle değil. Şu anda arasa dese ki eşin şöyle söylemiş, inanır. Ben söylemedim desem inanmaz ama annesine inanır. Bir şey olsa bana değil ona inanır. Dışa gösterdiği zaman beni rahatsız ediyor. Sürekli söylüyorum niye böyle oluyor. Direkt bana söylesin annen niye ona buna söylüyor. Öyle deyince o daha da rahatsız oluyor, niye öyle söylüyorsun benim annem söylememiştir diyor. Diyorum tamam ona inanıyorsun bana niye inanmıyorsun, o zoruma gidiyor.*

Sema Hanım: *“İster istemez sıkılıyordu iki arada kalıyordu. Bana yansıyordu yeri gelince ona idare et diyordu yeri gelince o büyük anlamıyor diyordu. Eşim arada kalıyordu ne yapacağını bilmiyordu.”*

Hayriye Hanım: *“Ne bileyim bu kadar sorun çıkmazdı. ... Belki dayak yemezdim. 4-5 sefer dayak yemişim onu da kayınvalidem yüzünden yedim. Bizim sorunumuzdan dolayı asla eşim bana tokat atmamıştır. Genelde onun yüzünden.”*

Görüşme yapılan kadınlardan sadece Ferda Hanım kayınvalidesinin ve kayınpederinin eşiyle olan ilişkisinde koruyucu bir etken olarak yer aldığını belirtmiştir.

“Kayınvalidem kayınbabam benden yana oldular. Nişanlılık zamanında ben sigara kullanıyordum eşim kullanmıyordu.(...) Biz evlendikten sonra sigara konusunda tartışmamız oldu. Kayınbabam kızdı sanane dedi ben alıyorum sanane. Kayınbabam eşimden gizli sigara alırdı, tartışmayalım diye. Karışma, bir şey deme, yapacak bir şey yok, ne yapalım içiyorsa dedi, eşim de bir şey demedi. Onlar benden yana olmasaydı oğlum yapmasın içmesin deselerdi farklı olurdu iş büyürdü.”

3.2.3. Erken Yaşta Evlilikle İlgili Deneyimler: “Cahil değilmişim, çocukmuşum”

“Erken yaşta evlilikle ilgili deneyimler” üst teması ağırlıklı olarak “İlk evlendiğinizde ne gibi zorluklar yaşadınız?” , “Evlendiğinizde evlilikle ilgili bilginiz var mıydı? Evlilik hakkında ne düşünüyordunuz?”, “Çocuk yaşta evli olarak yaşamak nasıldı? Anlatabilir misiniz?” gibi temel sorular çerçevesinde alınan yanıtlar arasından derlenmiştir.

Bu üst temada kadınların genellikle, yeni aileye uyum sağlamakta zorlandıklarını, evliliğin ne olduğunu anlamadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Kadınlar yeni ailelerinde baskıya maruz kaldıklarını, ailenin örf ve adetlerine uymakta zorlandıklarını ve evliliğin yüklediği sorumluluklarla baş etmekte zorlandıkları görülmektedir.

3.2.3.a. Yeni aileye uyum sağlamakta zorlanmak

Erken yaşta evlenen kadınlar, eşlerinin ailesine uyum sağlamakta oldukça zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Erken evlenen kadınlar genel olarak yeni ailenin kendi ailelerinden farklı olması nedeniyle güçlük yaşadıklarını, ailedeki kuralların zorlayıcı olduğunu ve haksızlığa uğradıklarını ifade etmişlerdir.

Elif Hanım: *“İnsan babasının evinde nasıl yaşıyor hüsrün, geziyorsun. Tamam, anne kız arasında tartışma olur. Evlendiğinde tartışma olduğu zaman onu getiriyorsun gözünün önüne, nasıl olsa benim annemle nasıl yaşadıysam burada da aynısı olur. Uzatmaz büyümeyiz. Ama bakıyorsun hiç öyle değil. Gittikçe uzuyor huzursuzluk çıkıyor, şiddete başvuruyorlar.”*

Ferda Hanım: *“Mesela her evin farklı soğan doğraması olur. Kayınvalidelerde ilk evlendiğimde 15-20 gün yemek yemedim. Kaynanam yalvarırdı ne olursun canın ne istiyorsa onu alalım onu yapalım derdi ama ben yiyemedim. Annemle*

babamdan ayrılmak çok zor geldi. Annemlere gidince karnımı doyururdum. Farklı geliyordu her şey bana, annem yağsız yapardı kaynanam yağlı yapardı. O problem oldu ama sonra sonra alıştım.”

Füsün Hanım: “Kendi ailemde görmediğim şeyleri gördüm. Normalde mesela onlarda içeri bir erkek girerse kendi yaşıtın biri bile olsa ayağa kalkacaksın ve onlar otur diyene kadar oturmayacaksın. Kayınbabanın yanında yemek yemek yok konuşmak yok, gelinlik yapacaksın. Kayınbabanın abileriyle konuşmayacaksın. İlk evlendiğim sırada kaynanamın eltileriyle bile konuşmayacaksın gelinlik yapacaksın dediler. Zor geldi çünkü ben kendi ailemde görmedim.”

Sema Hanım: “İlk başlarda ağır geldi. Farklı insanlar farklı örf adet, anlaşılacak. Ağır geldi çok ağır geldi.”

Hayriye Hanım: “Aileye uyum sağlayamıyorsun, huylarını bilmiyorsun. Sana doğruysa onlara yanlış, onlara yanlışsa bana doğru. Haksızlığı kabullenmedim. İnsanların yüzüme nasılsa arkamdan da öyle olduklarını sandım, iyi gördüm. Zorluğu çok çektim, aşırı derecede çektim.”

3.2.3.b. Çocuk sahibi olmanın yaşattıkları

Yapılan görüşmelerde kadınların hamilelik, çocuk bakımı gibi konularda bilgilerinin olmadığı, çocuk sahibi olduktan sonra çok zorlandıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Çocuk bakımıyla ilgili bilgileri olmadığı için çocuklarına genellikle kayınvalidelerin baktıklarını belirtmişler ve çocuklarıyla ilişki kuramadıklarından yakınmışlardır.

Füsün Hanım: “Çocuk bakımını hiç bilmezdim. Çocuk nasıl bakılır, nasıl tutulur nasıl emzirilir, doğum nasıl yapılır. Hastaneye gidilir mi gidilmez mi ne olur ne olmaz cahildim her konuda.”

“onların yönlendirmeye kaynanamın onun eltilerinin söylemesiyle ben ilk çocuğumu hiç kucağıma almadım. Alma çocuğunu sevmeye, çocuk sana alışır kokuna alışır durmaz, kucağa alışır dediler. En büyük hatam o oldu, çünkü onlar öyle söylediler ben de dediklerini yaptım. Çocuk hasta olursa nasıl yapılır, hamilelik süreci nasıldır bilmiyordum. Ben ilk oğlumda hamilelik sürecinde hiç doktora gitmedim, götürmediler. Gidilmesi gerektiğini biliyordum ama götürmediler.

Elif Hanım: “şu anda kızım diyor ki bazen anne bizi nasıl getirdin, anne biz nerelere gidiyorduk, biz ne yapıyorduk diyor hatırlamıyorum. Ben kendim çocuk olduğum için hatırlamıyorum. Çocuğum şunu yapmışsınız bunu yapmışsınız diye söyleyemiyorum, söyleyemediğim zaman da üzülüyor. Keşke ben de kendi yaşıtımca evlenseydim bir şeyler yaşasaydım, en azından kendi çocuklarıma anlatsaydım ama onlara anlatamadığım zaman içimde ukde oluyor. Oğlum diyor

ki anne biz büyüdüğümüz zaman nasıl hareketler yapıyorduk diyor, hatırlamıyorum diyorum anne sen nasıl hatırlamazsın ne biçim annesin diyor, e ben o zoruma gidiyor. Dediğim gibi ben zaten küçük yaşta evlendiğim için hiç bir şey yaşamadım.

“olduğu zaman da e nasıl bakacaksın, bakamıyorsun. O senin elinden alıyor diyor sen bilmiyorsun bakmayı, diğeri alıyor diyor sen böyle yaptın, bunu verdin o yüzden çocuk rahatsız. Çocuğun başka rahatsızlığı var ama ondan bir ses çıkıyor bundan bir ses çıkıyor, insanın aklı duruyor.”

Sema Hanım: “O da ayrı bir dertti. Sen kendin küçüksün, bir de çocuk bakıyorsun. Çok zorlandım, kolay değil. Çocuk sorumluluğuna giriyorsun. Altını değiştirmek, gece uykusuz kalıyorsun, ne yapacağını bilmiyorsun, ilk defa bebek görüyorsun. Tamam çok güzel duygu, eriyorsun benimsiyorsun ama sorumluluğuna gelince çok zorlandım. Bakımında zorlandım, kayınvalidem vardı ama ne kadar da olsa zorlandım. Onlarla büyüdüm ya kızım la büyüdüm yani.”

Ferda Hanım: “Çocuğumun olması etkiledi. Anne olmak bir anda her şey oluyor bitiyor ama annelik daha değişik bir şey. Korku bir ayrı geleceği ile ilgili. Doğum sendromu yaşıyorum. Sonra nasıl olacağını bilmiyorum. Değişik bir duygu aslında, çok değişik bir duygu. Şöyle diyeyim alışkınsın mesela sabah akşam yatıyorsun ama gece çocuk ağlayınca kalkmak zorundasın. Öyle şeyler zorunluluk oluyor. O yüzden biraz psikolojim bozulmuştu. psikoloğa gittim onun da yardımıyla atlattım.”

“iki çocuğumu da kayınvalidem büyüttü. Bana düşmedi. Ben iki tane büyüttüm demem. 3.yü ben büyüttüm. Gerisini o büyüttü. Sen gelinsin, bu çocuk seninse sorumluluğunu alacaksın demedi.”

3.2.3.c. Kök Ailenin Yalnız Bırakması

Görüşmelerde kadınların ailelerinin kendilerine destek olmadığından şikayetçi oldukları, evliliklerinde sorun yaşasalar dahi ailelerinin yanına dönme şansları olmadığını ve yalnız olduklarını belirttikleri görülmüştür.

Hatice Hanım: “Anneme aslında anlatmaya çalıştım biliyor musun? Misafirliğe gittik, bizde kız evlenince kendi evine gider sonra ziyarete. Annemin yanına oturdum, anne dedim ben o eve bir daha gitmek istemiyorum. Annem neden diye sormadı. Sadece elini şöyle tuttu ağzına bir tane yapıştırdım duvar da sana bir tane yapıştırdı dedi. Hiç demedi kızım niye öyle diyorsun. Ben çocuklarıma yaşatmam bunları. Ben olsam ne oldu neden gitmek istemiyorsun bir şey mi yaptılar derim, sormadı. Kimse destek olmayınca geri döndüm.”

Füsun Hanım: “adama karşı da sevgi göstermedim. Anneme her gidişimde anne ben istemiyorum sen yaptın sen ettin ben bunu adamı sevemiyorum. Sen kurban

ol benim damadıma, benim damadım çok iyidir derdi. Sana dayak mı atıyor yok diyordum ama sevmiyorum sevemiyorum napayım.”

Elif Hanım: *“Bize derlerdi gelinlikle çıktığınız zaman o kefen olur size. Bize öyle deyince orada duruyordun. Demek ki gidersen dönüşün olursa, öldürürler bir şey yaparlar ederler.”*

3.2.3.d. Çocuk evli olmanın yaşattığı zorluklar

Yapılan görüşmelerde kadınlar, henüz çocuk yaşta evli olmalarıyla ilgili ne tür zorluklar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Genellikle yeterince bilgileri olmadığı için evli olmakla ilgili sorumlulukların onlara ağır geldiğinden, kök aile evinde olduğu gibi özgür olamadıklarından yakınmışlardır.

Füsün Hanım: *Hiç hoş değildi hiç tavsiye etmem. 17-15-14 yaşında evlenmeyi kimseye tavsiye etmem. Neden tavsiye etmem çünkü hele hele benim yaşadığım zamanda çok şey bilmiyorsunuz. Yaşadığım yerden dolayı aile sizi dışarıya salmıyor bir yere göndermiyor, dedikodu olur, laf olur diye. Okumanıza izin vermiyor. Okumuş olsaydık dışarıyı çevreyi görmüş olsaydım belki de benim kendi evliliğim daha farklı olurdu. Çocuğuma karşı kaynanama karşı kayınbabama karşı. Yaşım biraz oturmuş olurdu. Belki örf adetlerini de yapardım. Ama çocuk olunca olgun olmayınca bu seni her taraftan etkiliyor çünkü yapamıyorsun. Gelinlik de yapamıyorsun, eşine karılık da yapamıyorsun, çocuğuna annelik de yapamıyorsun. Çünkü hiç bir şeyin farkında olmuyorsun. Gördüğünü yapıyorsun. Annenden kaynanandan gördüğünü uyguluyorsun. O uygulamalar da bence yanlış.*

Sema Hanım: *Eşimle sorunum yoktu ama çok zorlanıyordum. İş konusunda evi çekip çevirmek. Çünkü adı üstünde gelinsin. Arkadaşlarımı görüyordum üzüliyordum. Ya ben ne yaptım diyordum. Bulunmaz bir şey miydi. Tamam seviyoruz, anlaşıyoruz. Ama bir sorumluluğun altına girdim, onu evlendikten sonra anladım.*

Elif Hanım: *İnsan babasının evinde nasıl yaşıyor hürsün, geziyorsun. Tamam anne kız arasında tartışma olur. Evlendiğinde tartışma olduğu zaman onu getiriyorsun gözünün önüne nasıl olsa benim annemle nasıl yaşadıysam burada da aynısı olur. Uzatmaz büyümez. Ama bakıyorsun hiç öyle değil. Gittikçe uzuyor huzursuzluk çıkıyor, şiddete başvuruyorlar. Ben ne kızlığımı yaşadım, ne gelinliğimi yaşadım. Zaten kendi çocuklarımı getirdiğimi de hayal meyal hatırlıyorum. Şu anda kızım diyor ki bazen anne bizi nasıl getirdin, anne biz nerelere gidiyorduk, biz ne yapıyorduk diyor hatırlamıyorum. Ben kendim çocuk olduğum için hatırlamıyorum. Çocuğum şunu yapmışsınız bunu yapmışsınız diye söyleyemiyorum. Söyleyemediğim zaman da üzüliyor. Keşke ben de kendi yaşıtımca evlenseydim bir şeyler yaşasaydım. En azından kendi çocuklarıma anlatsaydım. Ama onlara anlatamadığım zaman içimde ukde oluyor.*

Hayriye Hanım: ailemde muthuyduk, kalabalıktık mutlu bir aileden çıktım. Geldim sadece 4 kişiyiz. Ben eşim kayınvalidem görümcem. Herkesin suratı asık kimse konuşmuyor. Konuşmaya çalışıyorum kimse konuşmuyor, gülmeye çalışıyorum her şeye gülüyor diyorlar. Çok bocaladım. Çok farklıydı.

Hatice Hanım: Ben hiç bir şey anlamadım ki zaten. Küçükken zaten hep annem ezmişti babam ezmişti. Çalışıyordum şurada burada. 5 kuruş kazanıyorum getiriyorum anneme. Babam kumar oynuyordu. Anneme bakayım diye. Afedersen göğüslerim daha yeni oluşmuş. Babam gidiyordu yaşlı adamları getiriyordu başlık parası için. Adamı getiriyordu dedem yaşında saç sakalı ağarmış ama babam olur diyordu. Almadığım için dövüyordu beni. Bu gelince gençti, iyi kötü diğerlerinden gençti. O yaşlıların koynuna girmektense bununla evleneyim dedim. Yağmurdan kaçarken doluya tutunmak diye bir şey vardır ya öyle.

3.2.4. Evlilik Bilgisi: “Evliliği oyun gibi biliyordum”

“Evlilik Bilgisi” üst teması ağırlıklı olarak “Evlendiğinizde evlilikle ilgili bilginiz var mıydı? Evlilik hakkında ne düşünüyordunuz?”, “Çocuk yaşta evli olarak yaşamak nasıldı? Anlatabilir misiniz?” gibi temel sorular çerçevesinde alınan yanıtlar arasından derlenmiştir.

Görüşmelerde kadınların evliliği oyun sandıkları ya da bütünüyle sorunsuz ve mutlu bir evlilik hayatı düşündüklerini ortaya koymuştur.

3.2.4.a. Evcilik Değil Evlilikmiş

Kadınların evlendiklerinde neyle karşılaşacaklarını bilmediğini ve evliliği bir nevi oyun olarak gördükleri, bir süre sonra kendi evlerine döneceklerini sandıkları görülmüştür.

Füsun Hanım: “zaten ilk evlendiğimizde sanki gidecekmişim gibi, evliliğimi oyun gibi biliyordum. Sanki tekrar kendi evime anneme kardeşime kendi evime geri dönecekmişim gibi düşünüyordum. Çünkü akrabaydık önceden de gidip geliyordum evlerine ama çocuk olduktan sonra bende anladım ki artık gitmicem, evliyim.”

Elif Hanım: “kendi kendime diyorum ben o zaman niye böyle yaptım, çok mu cahildim. Ki değilmişim çocukmuşum yani. Çocukken hiç bir şey bilmiyorsun. Gidiyorsun onların içine giriyorsun, aynı evcilik gibi oynuyorsun ama karşındaki öyle değil. Evcilik değil evlilikmiş.”

“bana dediler ki evlenecen insan oynar ya evcilik gibi. Bana öyle geliyordu. Birebir yaşayınca ben böyle oynuyordum ama bu öyle değildir dedim. İnsan gözünün önüne geliyor. Ne oldu neler oldu, sabah gözünü bir açıyorsun başka bir yerdesin anne yok baba yok kardeş yok. Kendi ailende alıştığın şeyler olmuyor. Arkanda bir kimse yok, tek başına onca kişinin içinde yaşıyorsun. Gidiyorsun onların içine giriyorsun, aynı evcilik gibi oynuyorsun ama karşındaki öyle değil. Evcilik değil evlilikmiş. Çok zor. Hiç anlatılmaz bir şey.”

3.2.4.b. Sonsuza Dek Mutlu

Evliliğin her zaman mutlu ve huzurlu olacağını, her şeyin yolunda ve güzel gideceğini düşündükleri görülmüştür.

Ferda Hanım: *Her şey çok güzel olacak. Eşim olacak eşimle gezeceğim. Toz pembe yani. İstedığımızı yapacağız şöyle böyle olacak. Ama ne olduğunu tam bilmiyordum.*

Sema Hanım: *Zannediyordum ki bana hep canım diyecek, hep benim yanımda olacak aşkım diyecek. Beni anlıyor beni seviyor beni görmeden duramıyor. Anlaşıyoruz. O olmasa sanki hiç kimse olmayacakmış gibi. Çok toz pembeydi. Ailemin dedikleri bana hiç değmiyordu. Cevap vermiyordum ama kaale de almıyordum. Korku bilmiyordum ne olduğunu bilmiyordum. Çünkü ben onunla konuşmaya başladığımda 14'ü doldurdum 15'ten gün almıştım. Yani o kadar yaşıam küçüktü ki.*

Hayriye Hanım: *Hep böyle huzurlu mutlu ne bileyim hep öyle biliyordum çünkü ben kendi ailemde görmediğim için hep bana öyle geliyordu.*

Füsün Hanım: *Mesela benim hayalimdeki evlilikle yaşadığım aynı değildi. Her insan güzel düşünür. Benim hayalimdeki eşim olacak çok iyi olacak yakışıklı olacak, evim olacak kendime ait. Bir kızım bir oğlum olacak. Eşim beni gezdirecek bir yerlere götürecektir. Çok da düşünmemişim ama o yaşı verdiğim şeyle.*

3.3.TARTIŞMA

Bu çalışma kapsamında on sekiz yaşından önce evlenmiş altı kadınla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında, on sekiz yaşından önce evlenmiş kadınların, evlilikle ilgili deneyimleri, yaşadıkları zorluklar ve sorunlarla baş etme biçimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan nitel analiz sonucunda dört üst tema belirlenmiştir: 1) Eşle yaşanan olumsuz deneyimler, 2) Kayınvalide ile yaşanan deneyimler, 3) Erken yaşta evlilikle ilgili deneyimler, 4) Evlilik Bilgisi.

Analiz sonucunda elde edilen üst tema ve kodların, ilgili alanyazın ışığında tartışması aşağıda aktarılmıştır.

Eşle Yaşanan Olumsuz Deneyimler: “Neden beni savunmuyorsun, neden destek çıkmıyorsun”

Mevcut araştırmada, erken evlenen kadınların şiddet, yalnız bırakılma ve iletişim kurma konularında eşleriyle sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu bulguyla tutarlı olarak, daha önce de belirtildiği gibi alanyazında çeşitli araştırmalar, erken yaşta evlendirilen kadınların fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmektedir (Örn; Belhorma, 2016; Güneş ve ark., 2016; Erulkar, 2013; Kidman, 2016; UNICEF, 2005; Nasrullah ve ark., 2014; Oshiro ve ark., 2011; Speizer ve Pearson 2011; Yount ve ark., 2016; Soylu ve Ayaz, 2013). Görüşme yapılan kadınlar şiddetin yanı sıra eşleri tarafından yalnız bırakıldıklarını ve desteklenmediklerini ifade etmişlerdir. Mevcut araştırmanın nicel kısmında da değinildiği üzere, erken evlenen kadınların eşlerinden daha fazla red algıladığı, ihtiyaçlarına karşı eşlerinin duyarsız olduklarını düşündükleri görülmüştür. Bu noktada, araştırmanın nicel ve nitel bulgularının tutarlı olduğu ve birbirini desteklediği görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen kadınların, eşleriyle kurdukları ilişkide yaşadıkları sorunlardan bahsederken, eşin ailesinden ve özellikle kayınvalidelerinden bahsetmeleri ilgi çekicidir. Eşleriyle olan ilişkiyi sadece eşle değil eşin ailesi ile ilişkileri

üzerinden genellemektedirler. Bu noktada kadınların ve eşlerinin aileden ayrışamadıkları söylenebilir. Ayrıca erken evlenen kadınlar çoğunlukla görücü usulü evlendirilmekte (Durğut ve Kısa, 2018) ve genellikle evlenmeden önce evleneceği kişiyi tanıma konusunda söz hakkı bulunmamaktadır. (Jensen ve Thornton, 2003). Çocuk yaşındaki kızlarla evlenen erkeklerin ise genellikle erkek egemen ideolojiyi benimseyen kişiler olduğu düşünüldüğünde (Santana ve ark., 2006) çocuk yaşıta evlendirilen kadınların, eşleriyle iletişim kurmakta zorluk yaşamalarının beklentilere uygun olduğu düşünülmektedir. Eşleriyle iletişim kuramayan kadınların, eşin ailesine karşı yalnız kaldıklarını hissettikleri görülmektedir. Erken evliliğin kadınları iletişim kuramadıkları eşler ile baş başa bıraktığı, yalnız hissetmelerine neden olduğu ve çeşitli zorluklara karşı savunmasız bıraktığı söylenebilir.

Kayınvalide ile Yaşanan Deneyimler: “Gelinlik Yapacaksın!”

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu ise kayınvalidelerin, erken evlenen kadınların hayatındaki rolüne dikkat çekmesidir. Araştırma kapsamında görüşülen altı kadından sadece birinin kayınvalidesi ile iyi bir ilişki kurduğunu belirtmesi dikkat çekicidir. Diğer beş kadın, kayınvalideleriyle iletişim kurarken yaşadıkları sıkıntılara işaret etmişlerdir. Kadınlar kayınvalide ya da eşlerinin ailesinden fiziksel ve psikolojik şiddet gördüklerini, kayınvalideleri tarafından özgürlüklerinin kısıtlandığını ve hayatları ile ilgili temel kararlarda dahi kontrol sahibi olamadıklarını ifade etmişlerdir. Alanyazında, doğrudan erken yaşıta evlenen kadınların kayınvalideleriyle kurdukları ilişkinin kalitesini araştıran çalışmaya rastlanmamış olsa da, kayınvalide konusunun çeşitli araştırmalarda ele alındığı görülmektedir. Erken yaşıta evlenen kadınların ev içindeki rollerine ve dış dünyayla olan iletişimlerine büyük oranda eşi ve eşinin ailesinin karar verdiği (Parsons ve ark., 2015), evliliklerinin özellikle de ilk yıllarında kayınvalideleri ve eşleri tarafından baba evine dahi gitmelerine izin verilmediği mevcut bulgularla paralel bir biçimde belirtilmektedir (Gezer Tuğrul, 2018). Kayınvalidelerin ev içi kararlara, çocuk sayısı, çocuk yapıp

yapmama gibi pek çok konuya müdahale ettiği (Kadir ve ark., 2003) ve kadınların genellikle kayınvalidelerinin müdahaleci olmalarından dolayı sıkıntı yaşadıkları belirtilmektedir (Breslerman, 1996). Ayrıca, erkek ailelerinin kendilerine itaat etsin (UNICEF, 2001) ve uyumu daha kolay olsun diye küçük yaşta gelin almak istedikleri (Gezer Tuğrul, 2018; TBMM, 2010) göz önüne alındığında, bu düşünce yapısına sahip ailelerin kız çocuklarının hayatını daha çok zorlaştırdığı söylenebilir. Kadınların evliliğin ilk yıllarında, iki ile on yıl arasında değişen sürelerde eşlerinin ailesi ile aynı evde yaşadıkları görülmüştür. Nicel araştırma bulgularında da değinildiği üzere, eşlerinin ailesiyle birlikte yaşayan kadınların evliliğin ilk yıllarında eşlerinden çok kayınvalideleriyle vakit geçirdikleri, evle ilgili pek çok konudan sorumlu oldukları (Chen, 1999) ve genellikle eşlerinin ailesi tarafından adaletsiz davranışlara maruz kaldıkları belirtilmektedir (Altman ve ark., 1992).

Kadınlar kayınvalidelerinin kendilerini karşı olumsuz ve kontrolcü tavırlarının yanı sıra, eşleriyle olan ilişkilerine de müdahil olduklarını belirtmişlerdir. Kayınvalidelerin oğulları üzerindeki etkisini kullanarak eş ile olan ilişkiyi bozucu bir etki yarattıkları görülmektedir. Pek çok kültürde kayınvalideler eşler arasında gerilime neden olan kişiler olarak tasvir edilmektedir (Yakali-Çamoğlu 2007; Shih ve Pyke, 2010). Kayınvalidelerin eşler arasında çatışma ve strese neden olduğu (Bryant ve ark., 2001), kayınvalide ile çatışma yaşamamanın evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği pek araştırmada ifade edilen bir bulgudur (Labi Ades, 2003; Timmer ve Veroff, 2000). Mevcut araştırmanın nicel bulgularında da altı çizildiği üzere, kayınvalideden red algılamak eşler arasındaki uyumu olumsuz etkilemektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen kadınlardan sadece bir tanesi kayınvalidesi ile iyi bir ilişkisi olduğunu ve eşinin ailesinin kendisine her zaman destek olduğunu belirtmiştir. Eşinin ailesinin desteği ile çok fazla zorluk yaşamadığını ve onların eşiyle olan ilişkisine de olumlu bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Eşin ailesi ile ilişkiler genellikle stres verici

olsa da (Bryant ve ark., 2001), bu ilişkinin her zaman olumsuz olmadığı, özellikle kayınvalidelerinden sosyal destek alabilen (Hung, 2005; Kurdek, 1999) ve kayınvalideleriyle daha iyi ilişki kuran kadınların, eşleriyle olan ilişkilerinin daha sevgi dolu olduğu ifade edilmektedir (Burger ve Milardo, 1995).

Erken Yaşta Evlilikle İlgili Deneyimler: “Cahil değilmişim, çocukmuşum”

On sekiz yaşından önce evlenen kadınlar, erken yaşta evlilikle ilgili çeşitli problemler yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Henüz çocuk yaşta evlendirilen ve genellikle eşinin ailesiyle aynı evde yaşamak zorunda kalan kadınlar, eşin ailesine uyum sağlamakta çok zorlandıklarını belirtmişlerdir. Erken evlenen kadınlarla yürütülen nitel bir çalışmada da benzer biçimde, kadınların yeni ailelerine uyum sağlamaları için en temel ihtiyaçlarının dahi kendileri tarafından alınamadığı ve sosyal hayattan tamamıyla izole edildikleri belirtilmiştir (Gezer Tuğrul, 2018). Evlenerek yeni bir aileye dâhil olmak genellikle zorlu bir süreçtir. Bireyler evlendiklerinde yalnızca eşleriyle değil aynı zamanda değerleri, gelenekleri ve alışkanlıkları kendi ailesinden farklı olan yeni bir aileyle de evlenirler (Stroup, 1966; Akt, Hoye, 1971). Hali hazırda yetişkinler için dahi zorlayıcı olabilen bu süreç, on sekiz yaşından önce evlendirilen kız çocukları için baş etmesi daha da zor bir süreç olacaktır. Yeni bir aileye dahil olma sürecinde birçok zorlukla karşı karşıya kalan (Gezer Tuğrul, 2018), yeterli olgunluğa erişmeden ‘kadınlık’, ‘annelik’, ‘gelinlik’ gibi ağır sorumlulukları içeren toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirmesi beklenen kız çocuklarının (Burcu ve ark., 2015) bu konularda zorluk yaşadıklarına işaret eden bulgular şaşırtıcı değildir.

Erken yaşta evliliğin kadınları karşı karşıya bıraktığı önemli bir diğer sorun da erken yaşta çocuk sahibi olmaktır. Yapılan görüşmelerde kadınlar çocuk bakımıyla ilgili bilgilerinin olmadığını ve bu sorumluluğun onlara ağır geldiğini belirtmişlerdir. Çocuk sahibi olmak istemeseler dahi, evlendikten sonra doğurganlıklarını kanıtlamaları için baskıya maruz

kalmakta, bu nedenle, erken evlilik çoğu zaman erken annelik anlamına gelmektedir (Mathur ve ark., 2003). Fiziksel açıdan bakıldığında, genç annelerin ölü doğum yapma riskinin daha fazla (Prakash ve ark., 2011; Santhya ve ark., 2010) olduğu, anneleri on sekiz yaşından küçük olan bebeklerin yetersiz beslenme ve ölüm oranlarının da, anneleri on sekiz yaşından büyük olan bebeklerden daha yüksek olduğu (Raj ve Boehmer, 2013; UNICEF, 1994) belirtilmektedir. Tüm bunlar, büyük oranda annenin kötü beslenmesi ile ilişkilendirilmekte ve ergenlerin çocuk sahibi olmak ve çocuk yetiştirmek için hazır olmadığını göstermektedir (Ertem ve ark., 2008). Erken yaşta çocuk sahibi olmanın fiziksel sorunların yanı sıra psikolojik zorlanmalara da neden olabileceği düşünülmektedir. Erken evlenen kadınlar, çocuğun fiziksel bakımında zorlanmanın yanı sıra, kendileri de çocuk olduğu için çocuklarına genellikle kayınvalidelerinin baktığını, çocuklarıyla ilgili konularda onların dediklerini yapmak zorunda kaldıklarını ve çocuklarıyla bağ kuramadıklarını ifade etmişlerdir. Çocuk yaşta evlenen kadınlar, eşleriyle olan ilişkilerinde söz sahibi olmadıkları gibi (McFarlane ve ark., 2016) çocuklarıyla ilgili konularda da söz sahibi olamamışlardır.

Kadınlar erken evlilikte yaşadıkları bir diğer zorluk olarak aileleri tarafından yalnız bırakıldıklarını, kendilerine destek olunmadığını alanyazınla tutarlı olarak belirtmişlerdir. Çocuklarını erken yaşta evlendiren aileler, kız çocuklarını genellikle ekonomik bir yük olarak görmekte (Nour, 2009), evlenip baba evinden gidecekleri düşüncesiyle kız çocuklarını okula göndermeyi ve onlara yatırım yapmayı gereksiz bir çaba ve masraf olarak algılamaktadırlar (Gezer Tuğrul, 2018). Bir an önce telli duvaklı olarak baba evinden çıkması gerektiği düşünülen kızların, eşi ya da eşinin ailesiyle yaşadığı çeşitli sorunlar karşısında ailesinden destek alamadığı görülmektedir. Bu bulguyla tutarlı olarak, boşanmak isteyen ve ailesinin yanına kaçan kızların aileleri tarafından cezalandırıldığı ve ölüm tehdidi alarak “namus cinayeti” adı altında cinayete kurban gittiği (Mikhail, 2002) ya da eşlerinin yanına geri gönderildiği (World Vision, 2008) belirtilmektedir. Ülkemizde

de evlendiği eşinden kaçarak ailesine sığınan kız çocuklarının, ailesinden geri dönmesi için baskı ve şiddet gördüğü ya da çeşitli nedenler ileri sürülerek cinayete kurban gittiği pek çok kez basında yer almıştır (Ay, 2016; Yılmaz, 2015).

Evlilik Bilgisi: “Evliliği oyun gibi biliyordum”

Görüşme yapılan erken yaşta evlenmiş kadınların genel olarak evliliğe dair bilgilerinin olmadığı ya da yetersiz olduğu görülmüştür. Kadınlar evlendikleri ilk zamanlarda evcilik oynadıklarını sandıklarını, gerçek bir evlilik yaşadıklarını fark etmediklerini belirtmişlerdir.

Erken yaşta evlendirilen çocukların çoğunluğunun eğitim düzeylerinin ve ekonomik refah seviyelerinin de düşük olduğu göz önüne alındığında (Jensen ve Thorton, 2013; TBMM, 2010), yeterli donanımına sahip olmayan küçük kızların evliliğe dair bilgilerinin olmamasının normal olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan erken evlendirilen çocukların genellikle ailelerinin karar verdiği kişilerle kısa süre içinde evlendiği belirtilmektedir (Güler ve Küçükler, 2014). Bir veya üç ay gibi kısa süreler içerisinde evlendirilen kızların, etraflarında olan bitenin ayırda varamamasının normal olduğu söylenebilir. Öte yandan, erken yaşta evlendirilen kızların genellikle akraba evliliği yaptığı ve kuzenleriyle evlendirildiği, ülkemizde yürütülen çeşitli çalışmalarda ortaya çıkan bir bulgudur (Gezer Tuğrul, 2018; Güler ve Küçükler, 2014). Evlendikten sonra ‘gelin’ sıfatıyla yerleşmek zorunda oldukları evlere, evlenmeden önce de gidip gelmeleri onların bu süreci anlamalarını zorlaştırıyor olabilir. Nitekim, mevcut çalışmada halasının oğluyla evlendirilen görüşmecilerden biri, evlenmeden önce de müstakbel eşinin evine gidip geldiğini, o nedenle evlendikten sonra da, çocuğu olana kadar kendi evine geri döneceğini sandığını belirtmiştir.

Görüşme yapılan kadınların, evliliği evcilik olarak değerlendirmelerinin yanı sıra, evlenmeden önce evliliğe dair gerçekdışı beklentileri olduğu da görülmüştür.

Katılımcılar, her şeyin güzel olacağını, hep mutlu ve huzurlu olacaklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Wodon (2016) geleneksel cinsiyet rollerinin yaygın olarak kabul gördüğü ortamlarda, genç kızların başarılı bir eş ve anne olmak dışında heveslenebilecekleri başka bir yol olmadığını belirtmektedir. Kaptanoğlu ve Ergöçmen (2012) geleneksel işbölümünde kadınlardan ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenmesinin beklendiğini belirtmiştir. Bu durumun kız çocuklarına evlilik dışında sınırlı alternatif sunduğunu ve onları evliliğe yönlendirdiğinin altı çizilmektedir. Benzer şekilde, Güler ve Küçüker (2010) kız çocuklarının ilkokulu bitirdikten sonra evlilik beklentisine girdiklerine dikkat çekmektedir. Bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde, kız çocuklarının evlilik dışında fazla alternatifleri olmadığı için bu durumu yücelttiği ve hayat tecrübelerinin azlığı, henüz yetişkin yaşa ulaşmamış olmaları nedeniyle evliliğe dair gerçek dışı bir beklenti içine girdikleri düşünülebilir.

BÖLÜM IV

NİCEL VE NİTEL VERİLERİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma kapsamında yürütülen nicel çalışmada hem on sekiz yaşından önce hem de on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan veri toplanmış ve kadınlar evlilik yaşlarına göre duygu düzenleme güçlükleri, eşlerinden ve kayınvalidelerinden algıladıkları red, psikolojik belirtileri ve evlilik uyumları açısından karşılaştırılmıştır. Nitel çalışmada ise sadece on sekiz yaşından önce evlenen kadınlarla görüşme yapılmış ve görüşme kapsamında kadınların erken yaşta evlilikle ilgili deneyimlerine odaklanılmış, genellikle eşleri ve kayınvalideleri ile yaşadıkları sorunlar ve erken evlenmiş olmak nedeniyle yaşadıkları zorluklara dair bilgiler edinilmiştir. Bu kapsamda, nitel bulguların, nicel bulguları desteklediği ve nicel bulguların işaret edemediği öznel yaşantı ve deneyimlere dikkat çektiği, nicel analizin işaret ettiği bazı bulguları ise özel deneyim ve çıkarımlarla desteklediği düşünülmektedir.

Nicel ve nitel bulgular birlikte değerlendirildiğinde bütünleştirilebilecek en önemli sonuç, erken evlenen kadınların eşlerinden ve kayınvalidelerinden algıladıkları reddin yüksek olmasıdır. Hem nitel hem de nicel bulgular, erken evlenen kadınların eşlerinden gördüğü ilgi ve sevginin sınırlı olduğunu, eşlerin kadınların ihtiyaçlarına karşı duyarsız olduğunu göstermiştir. Ayrıca, erken evlenen kadınların kayınvalideleri ile ilişkilerinde çeşitli sorunlar yaşadıkları, kayınvalidelerinin erken evlenen kadınlara karşı düşmanca ve saldırgan tutumlar sergilediği hem nicel hem de nitel analiz bulgularıyla desteklenmiştir.

Nitel ve nicel analiz bulgularının; erken evliliğin kadınlar açısından ne tür sorunlara neden olduğuna dikkat çektiği düşünülmektedir. Buna göre, erken evlenen kadınlar genellikle görücü usulü evlendirildiği, evlendikten sonra eşin ailesi ile yaşadığı, kişisel alan ve özgürlükler açısından eşi ve eşinin ailesine bağlı olduğu görülmüştür.

Hem nitel hem de nicel bulgular, erken evlenen kadınların eğitim düzeylerinin düşük olduğunu, eşlerinden ve kayınvalideleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını göstermiştir.

Nicel analiz bulgularında erken evlenen kadınların duygu düzenleme güçlükleri yaşadığı görülmüştür. Nitel analiz bağlamında erken evlenen kadınların duygu düzenleme güçlüğü yaşadıklarına dair net bir çıkarım yapılmasa da, görüşme dökümleri incelendiğinde kadınların yaşadıkları duyguyu anlamak ve adlandırmak konusunda güçlük çektikleri görülmüştür. Bu kişilerin duygusal farkındalıklarının düşük olduğu da düşünülebilir. Duyguyu fark etmek ve tanımlayabilmek önemlidir. Duyguları fark etmek öz duyarlılığı ve dolayısıyla psikolojik sağlığı da artırmaktadır (Otlu, İkiz ve Asıcı, 2016). Nicel çalışma bulguları da bu görüşü desteklemiş, eş reddi ile psikolojik belirtiler arasında duygu düzenleme güçlüğünün anlamlı aracı etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın birtakım sınırlılıkları olduğu düşünülmektedir. İlk olarak bu çalışmanın nicel bölümünde elde edilen veriler özbildirime dayalı ölçme araçları ile elde edilmiştir. Dolayısıyla mevcut araştırma öz bildirim türü ölçeklerin kullanıldığı her çalışmada olduğu gibi, bu ölçüm yöntemine ilişkin benzer sınırlılıkları içermektedir.

İkinci olarak araştırmanın nitel bölümünde erken yaşta evlenen kadınlarla görüşmeler yapılmış, ancak yetişkin yaşta evlenen kadınlarla görüşmeler yürütülmemiştir. Gelecek çalışmalarda, iki ayrı kadın grubuyla çalışılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, kadınların evlilikleri ve eşleriyle ilgili bilgiler, sadece katılımcıların algısı ile ölçülmüştür. Katılımcıların eşlerinden de evliliğe dair bilgilerin alınması ve bu bulguların birlikte değerlendirilmesini daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Araştırma kapsamında ulaşılan kadınların evlilik yılları nicel analizlerde kontrol edilse de kadınların evlilik yılları iki ile kırk sekiz yıl arasında değişmesinin araştırma sonuçlarını etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Gelecekteki çalışmalarda evlilik yılının sınırlandırılması faydalı olabilir.

Nitel görüşme yapılan kadınların on yıldan uzun süredir evli olmasının bulguları etkileyebileceği düşünülmektedir. Gelecekteki çalışmalarda, daha kısa süredir evli olan katılımcılarla da görüşme yapılmasının erken evliliğin kadınları karşı karşıya bıraktığı sorunların daha genç yaşta kadınların evlilik uyumları ve psikolojik belirtileri açısından nasıl bir etki ortaya koyduğu araştırılabilir.

Her ne kadar bu araştırmanın kapsamında olmasa da, hem nicel analiz hem de nitel görüşmeler sonucunda erken evliliğin, kadınların yanı sıra onların çocuklarının üzerinde de ciddi sonuçlara neden olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle, gelecekteki çalışmalarda erken evliliğin, hem erken evlenen kadınların çocukları üzerindeki etkisinin hem de anne

çocuk ilişkisine olan etkisinin araştırılmasının ilgili alanyazın açısından önemli ve kapsayıcı bulgular sağlayabileceği düşünülmektedir.

İstatistiksel analizlerde etkisi kontrol edilmiş olsa da kadınların evlilik yılları iki ile kırk sekiz yıl arasında değişmesinin araştırma sonuçlarını etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Gelecekteki çalışmalarda evlilik yılının sınırlandırılması faydalı olabilir.

Bu çalışma nitel aşaması da, nitel inceleme yönteminin genel sınırlılıklarını taşımaktadır. Ancak bu çalışmanın aynı değişken ve ilişkilere odaklanan nicel bir çalışmayı desteklemek üzere yürütülmesinin nitel çalışmaların sınırlılıklarını bertaraf etmede işlevsel olabileceği söylenebilir. Ayrıca, çalışmanın inceleme konularından biri olan duygu düzenleme güçlüğüne ilişkin soruların tam yeterli olmadığı ve görüşmeler yoluyla duygu düzenleme güçlüğüyle ilgili sınırlı bilgi elde edildiği görülmüştür. Bunların yanı sıra, görüşmeleri yürüten araştırmacının yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara bağlı kalma kaygısının alınabilecek potansiyel bilgiyi sınırlandırmış olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, ülkemizde özellikle psikoloji alanında oldukça az çalışmanın olduğu görülmektedir. On sekiz yaşından önce yapılan evliliklerin hem erken yaşta evlenen kız çocuklarına hem de onların çocuklarına olan çok yönlü zararları konusunda veriler elde etmenin önemli olduğu, bu alanda çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

ÖZET

Yakın ilişkilerin en önemli evrelerinden biri olan evlilikteki doyum genel yaşam doyumu ve psikolojik uyumla yakından ilgilidir. Onsekiz yaşından önce fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılardan evlenme ve çocuk sahibi olma sorumluluklarını taşımaya hazır olmadan gerçekleştirilen çocuk evliliklerinde; kadınlar eş, anne, gelin olmak gibi yetişkin rollerini üstlenmeye zorlanmaktadırlar. Tüm bunlar kadınları duygusal zorlanmalara ve psikolojik strese yatkın hale getirmektedir. Mevcut çalışmanın ilk amacı evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler geliştirme sürecinde rol oynayan değişkenleri bir model çerçevesinde incelemektir.

Bunun için, on sekiz yaşından önce ve on sekiz yaşından sonra evlenen iki ayrı kadın grubunun eşlerinden algıladıkları kabul-red ile psikolojik belirtileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkileri incelemek ve bu ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin aracı, kayınvalide kabul reddinin ise düzenleyici rolünü ortaya koymak amacıyla bir model test edilmiştir. İkinci aşamada ise nitel inceleme yoluyla erken yaşta evlenen kadınların erken evlilikle ilgili deneyimlerini incelemek amaçlanmıştır.

Çalışmanın nicel aşamasının verileri, on sekiz yaşından önce evlenen 207 kadın ve on sekiz yaşından sonra evlenen 212 kadın olmak üzere toplamda 419 katılımcıdan elde edilen verilerden oluşmaktadır. Bu veriler kişisel bilgi formu, Yakın İlişki Ölçeği (YİÖ), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ), Kayınvalide Kabul Red Ölçeği (KKRÖ), Kısa Semptom Envanteri (KSE) ve Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) aracılığı ile toplanmıştır.

Nicel araştırma bulgularına göre, on sekiz yaşından önce evlenen kadınların duygu düzenleme güçlüğü, eş ve kayınvalide reddi ile psikolojik belirti puanlarının on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlardan anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Düzenleyici analiz sonuçlarına göre, eş reddi, evlilik yaşı ve kayınvalide reddinin

psikolojik belirtiler üzerinde doğrudan etkisi olduğu, ancak evlilik yaşı ve kayınvalide reddinin, eşten algılanan kabul red ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki üzerinde düzenleyici etkisi olmadığı görülmüştür. Eş reddi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide ise evlilik yaşı ve kayınvalide reddinin düzenleyici etkisi olduğu görülmüştür. Aracı analiz sonuçlarına göre, eşten algılanan kabul red ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün anlamlı olduğu, eşten algılanan kabul red ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide ise duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün anlamlı olmadığı görülmüştür.

Çalışmanın nitel aşaması on sekiz yaşından önce evlenmiş altı kadın ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) yoluyla nitel incelemesini içermektedir. İnceleme sonucunda 1) Eşle yaşanan olumsuz deneyimler, 2) Kayınvalide ile yaşanan deneyimler, 3) Erken yaşta evlilikle ilgili deneyimler, 4) Evlilik Bilgisi olmak üzere dört üst temaya ulaşılmıştır. Sonuç olarak, bu çalışma, hem on sekiz yaşından önce evlenen kadınları çeşitli değişkenler açısından on sekiz yaşından sonra evlenen kadınlarla karşılaştırması, hem de erken evlenen kadınlarla yapılan nitel görüşmelerin erken evlilik deneyimine ışık tutması açısından ilgili alanyazına özgün katkı sunacağı düşünülmektedir. Bulguların klinik açıdan evlilik ve bireysel terapilere de yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken evlilik, çocuk evliliği, eş kabul reddi, kayınvalide kabul reddi, evlilik uyumu, psikolojik belirtiler, duygu düzenleme güçlüğü

ABSTRACT

This study was designed as two stage. In the first phase of this study, it is aimed to examine the relationships between partner acceptance-rejection, psychological symptoms and marital adjustment from two different group of women, married before the age of eighteen and after. A model is proposed in order to reveal mediator role of difficulties in emotion regulation and moderator role of mother-in-law acceptance rejection in this relationship.

This data was collected via personal information form, Difficulties in Emotion Regulation Scale, Close Relationship Scale, Mother-in-law Acceptance Rejection Scale, Brief Symptom Inventory and Marital Adjustment Test. According to the quantitative research findings, the scores of the difficulties in emotion regulation, partner and mother-in-law rejection and psychological symptoms of women married before the age of eighteen are significantly higher than women who married after the age of eighteen. According to the results of the moderator analysis, it is observed that partner rejection, marital age and mother-in-law rejection have a direct effect on psychological symptoms, but the marital age and mother-in-law rejection do not have a moderator effect on the women's perceived rejection and psychological symptoms. On the other hand, marital age and mother-in-law rejection has a moderator role between partner rejection and marital adjustment. According to the findings of mediator analysis results, difficulties in emotional regulation has a mediator role in the relationship between perceived partner rejection and psychological symptoms, whereas does not have a mediator role between perceived partner rejection and marital adjustment.

In the second phase, through qualitative analysis the experiences of early married women were investigated. The qualitative phase of the study includes the qualitative examination of semistructured interviews conducted with six women who had been married before the age of eighteen through Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). As the result of

analyze, four super-ordinate themes of 1) Negative experiences with the partner, 2) Experiences with mother-in-law, 3) Experiences related to early marriage, 4) Marriage Information have been revealed. This study will make significant contributions to the literature in terms of comparing the women who married before the age of eighteen with the women who married after the age of eighteen, as well as shed lights on the early marriage experience through qualitative interviews.

Key Words: Early marriage, child marriage, partner acceptance rejection, mother-in-law acceptance rejection, marital adjustment, psychological symptoms

KAYNAKÇA

- Abiodun, O. A. (2006). Postnatal depression in primary care populations in Nigeria. *General Hospital Psychiatry*, 28(2), 133-136.
- Abukan, B. ve Yıldırım, F. (2017). Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Bir Biçimi Olarak Erken Evlilikleri Önlemek İçin Kadınların Güçlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53).
- Acar, F. ve Arıner, H. O. (2009). Kadınların insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği. Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayın, (656).
- Acemoğlu, H., Ceylan, A., Saka, G. Ve Ertem, M. (2005). Diyarbakır'da Erken Yaş Evlilikleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8).
- Ackard, D. M., Neumark-Sztainer, D., Story, M. ve Perry, C. (2006). Parent-child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. *American journal of preventive medicine*, 30(1), 59-66. BUL
- Ahmed, S., Khan, A., Khan, S. ve Noushad, S. (2013). Psychological impact evaluation of early marriages. *International Journal of Endorsing Health Science Research*, 1(2), 84-86.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014), Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, Ankara.
- Akhani, P., Rathi, N. ve Mishra, V. (1999). Marital adjustment and life satisfaction among the women of early and late marriage. *Psycho-Lingua*, 29(1), 63-67.
- Akün, E. (2018). Yayınlanmamış çalışma.
- Alemu, B. (2008). Early marriage in Ethiopia: Causes and health consequences. Retrieved from <http://www.bibalex.org/Search4Dev/files/289967/120687.pdf>
- Allendorf, K. ve Ghimire, D. J. (2013). Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Social science research*, 42(1), 59-70.
- Altman, I., Brown, B. B., Staples, B. ve Werner, C. M. (1992). A transactional approach to close relationships: Courtship, weddings, and placemaking. In W. B. Walsh, K. H. Craik, & R. H. Price (Eds.), *Person-environment psychology: Models and perspectives* (pp. 193-242). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Anderson, C. ve Berdahl, J. L. (2002). The experience of power: examining the effects of power on approach and inhibition tendencies. *Journal of personality and social psychology*, 83(6), 1362.
- Anozie, M. C., Ele, M. ve Anika, E. I. (2018). The Legal, Medical and Social Implications of Child Marriage in Nigeria. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 32(2), 119-139.

Aracı İyiyaydın, Y. (2018). The associations among intimate partner acceptance-rejection/control, psychological adjustment and marital adjustment. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Aslan, B. (2018). Yayınlanmamış çalışma.

Aydınlı, E. ve Tutarel Kışlak, Ş. (2009). An investigation into relationship between marital adjustment and some variables like sex, number of children, educational background, income level, place of residence and early and late marriage determined by age of marriage. Presented at the annual meeting of the National Congress of Family and Marriage Therapies, İstanbul, Turkey.

Ball, F. J., Cowan, P. ve Cowan, C. P. (1995). Who's got the power? Gender differences in partners' perceptions of influence during marital problem-solving discussions. *Family process*, 34(3), 303-321.

Banyard, V. L., Williams, L. M. ve Siegel, J. A. (2004). Childhood sexual abuse: A gender perspective on context and consequences. *Child Maltreatment*, 9(3), 223-238.

Barnes, S., Brown, K. W., Krusemark, E., Campbell, W. K. ve Rogge, R. D. (2007). The role of mindfulness in romantic relationship satisfaction and responses to relationship stress. *Journal of Marital and Family Therapy* 33(4), 482-500.

Belhorma, S. (2016). 'Two months of marriage were sufficient to turn my life upside down': early marriage as a form of gender-based violence. *Gender & Development*, 24(2), 219-230.

Bell, R. R. (1971). Marriage and family interaction, Third edition. Homewood, Illinois: The Dorsey Press.

Berking, M., Wirtz, C. M., Svaldi, J. ve Hofmann, S. G. (2014). Emotion regulation predicts symptoms of depression over five years. *Behaviour Research and Therapy*, 57, 13-20.

Bhutto, Z. H., Shariff, N. F., ve Zakaria, A. (2013). Child Marriage as a Determinant of Depression in Women. *Journal of Behavioural Sciences*, 23(1), 93.

Bloch, L., Haase, C. M. ve Levenson, R. W. (2014). Emotion regulation predicts marital satisfaction: More than a wives' tale. *Emotion*, 14(1), 130.

Blood, R. O. ve Wolfe, D. M. (1960). *Husbands and Wives*. The Dynamics of Married Living. New York: The Free Press.

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss*: Vol. 2.

Bozkuş, O. (2014). Evlilik uyumunun yordayıcıları olarak olumlu yanılsama, reddedilme duyarlılığı ve narsisizm. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

- Bridges, L. J., Denham, S. A. ve Ganiban, J. M. (2004). Definitional issues in emotion regulation research. *Child Development*, 75(2), 340–345.
- Briere, J. ve Runtz, M. (1990). Differential adult symptomatologies associated with three types of child abuse histories. *Child Abuse & Neglect*, 14, 357-364.
- Bryant, C. M., Conger, R. D. ve Meehan, J. M. (2001). The influence of in-laws on change in marital success. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 614-626.
- Bulut, M., Kaya, M., Bez, Y., Güneş, M., Atlı, A., Demir, S., ... ve Sır, A. (2016). Somatic symptoms and related factors of early-age marriage among women: a population-based cross-sectional study. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi*, 7(25).
- Bunting, A. (2005). Stages of development: marriage of girls and teens as an international human rights issue. *Social & Legal Studies*, 14(1), 17-38.
- Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S. ve Sanıyaman, S. (2015). Çiçeklerin kaderi: Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig*, 73, 63–98.
- Burger, E. ve Milardo, R. M. (1995). Marital interdependence and social networks. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 403–415.
- Burleson, R. B. ve Denton, H. W. (1997). The relationship between communication skills and marital satisfaction: Some moderating effects. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 884-902.
- Burley, K.A. (1995). Family variables as mediators of the relationship between work family conflict and marital adjustment among dual career men and women. *The Journal of Social Psychology*, 135(4), 483-497.
- Burns, E. E., Jackson, J. L. ve Harding, H. G. (2010). Child maltreatment, emotion regulation, and posttraumatic stress: The impact of emotional abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(8), 801-819.
- Carbone-Lopez, K., C. Kruttschnitt ve R. Macmillan (2006). patterns of intimate partner violence and their associations with physical health, psychological distress, and substance use. *Public Health Reports* 121 (4): 382–392.
- Chantler, K. (2012). Recognition of and intervention in forced marriage as a form of violence and abuse. *Trauma, Violence, & Abuse*, 13(3), 176-183.
- Chung, H. (1992). Effects of conflict with mothers-in-law on psychological well-being and marital adjustment among Korean daughters-in-law (Unpublished Doctoral dissertation) Texas Tech University, Texas.
- Cingisiz, N. (2010). Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin duygusal zekaları ile evlilik doyumları arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi*). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- Coker, A. L., Smith, P. H., McKeown, R. E. ve King, M. J. (2000). Frequency and correlates of intimate partner violence by type: Physical, sexual, and psychological battering. *American Journal of Public Health*, 90, 553-559.
- Conger, R. D. ve Elder, G. H. Jr. (1994). Families in troubled times: Adapting to change in rural America. New York: Aldine de Gruyter.
- Conger, R. D., Rueter, M. A. ve Elder, G. H. Jr. (1999). Couple resilience to economic pressure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 54-71.
- Çakır, H. (2013). Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evlilikler: Ankara Pursaklar örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çimen, Ş. E. (2007). Görücü usulü ve anlaşılarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal, psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- ÇOBAN, A. İ. (2009). Adölesan evlilikleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(16).
- Dagne, H.G. (1994). Early Marriage in Northern Ethiopia. *Reproductive Health Matters*, 2(4), 35-38.
- Danaci, A. E., Dinç, G., Deveci, A., Şen, F. S. ve İçelli, İ. (2002). Postnatal depression in Turkey: epidemiological and cultural aspects. *Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology*, 37(3), 125-129.
- Das Gupta, M., Engelman, R., Levy, J., Luchsinger, G., Merrick, T. ve Rosen, J. E. (2014). State of World population 2014: The power of 1.8 billion adolescents, youth and transformation of the future (UNFPA report). New York, NY: United Nations Population Fund.
- Davis, J. L. ve Petretic-Jackson, P. A. (2000). The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literature. *Aggression and Violent Behavior*, 5, 291-328.
- Demir, A. ve Fışıloğlu, H. (1999). Loneliness and marital adjustment of Turkish couples. *The Journal of Psychology*, 133(2), 230-240.
- Demiray, Ö. (2006). Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Derogatis LR (1992). The Brief Symptom Inventory-BSI administration, scoring and procedures manual-II. USA, *Clinical Pschometric Research*.
- DiLillo, D. (2001). Interpersonal functioning among women reporting a history of childhood sexual abuse: Empirical findings and methodological issues. *Clinical Psychology Review*, 21, 553-576.

DiLillo, D. ve Long, P. J. (1999). Perceptions of couple functioning among female survivors of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 7, 59–76.

Dökmen, Z. Y. ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü ile evlilik doyumu, eşle algılanan benzerlik arasındaki ilişkiler. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Dube, S. R., Anda, R. F., Whitfield, C. L., Brown, D. W., Felitti, V. J., Dong, M. ve Giles, W. H. (2005). Long-term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *American journal of preventive medicine*, 28(5), 430-438.

Durğut, S. ve Kısa, S. (2018). Predictors of Marital Adjustment among Child Brides. *Archives of Psychiatric Nursing*, 32(5), 670-676.

Duvall, E. M. (1964). In-laws, Pro & Con. Association Press.

Dyer, D. E. (1983). Courtship, marriage, and family: American style. Home-wood,IL: Dorsey.

Eisenberg, N., Spinrad, T. L. ve Cumberland, A. (1998). *Parental socialization of emotion. Psychological Inquiry*, 9, 241–273.

Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkın, R. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18 (1), 39-47.

Erkan, R., Yürütücüsü, P., Yıldız, N., Yıldız, N. Ve Avcı, H (2014). Erken evliliklerin toplumsal meşruiyeti: nitel bir çalışma. Ditam. Erişim Tarihi: 10.09.2018. http://ditam.org.tr/images/Erken%20Yasta%20Evlililerin%20Toplumsal%20Mesruiyeti_1.pdf

Ertem, M., Saka, G., Ceylan, A., Değer, V. ve Çiftçi, S. (2008). The factors associated with adolescent marriages and outcomes of adolescent pregnancies in Mardin Turkey. *Journal of Comparative Family Studies*, 229-239.

Erulkar, A. (2013). Early marriage, marital relations and intimate partner violence in Ethiopia. *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 39(1), 6-13.

Eryavuz, A. (2006). Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Eyüboğlu, D. ve Eyüboğlu, M. (2018). Küçük yaşta evlendirilmek istenen çocuklarda psikiyatrik bozukluklar ve sosyodemografik özellikler. *Klinik Psikiyatri*, 21, 122-129.

Fantuzzo, J. W., Fusco, R. A., Mohr, W. K. ve Perry, M. A. (2007). Domestic violence and children's presence: A population based study of law enforcement surveillance of domestic violence. *Journal of Family Violence*, 22, 331–340.

- Faulkner, R. A., Davey, M. ve Davey, A. (2005). Gender-related predictors of change in marital satisfaction and marital conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 33, 61-83.
- Fıfıloğlu, H. (2001). Consanguineous marriage and marital adjustment in Turkey. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9, 215-222.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1987). The assessment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 797-809.
- Fingerman, K. L. (2004). The role of offspring and in-laws in grandparents' ties to their grandchildren. *Journal of Family Issues*, 25(8), 1026-1049.
- Fingerman, K. L. ve Hay, E. L. (2002). Searching under the streetlight?: Age biases in the personal and family relationships literature. *Personal Relationships*, 9(4), 415-433.
- Fingerman, K. L., Gilligan, M., VanderDrift, L. ve Pitzer, L. (2012). In-Law Relationships Before and After Marriage: Husbands, Wives, and Their Mothers-in-Law. *Research in Human Development*, 9(2), 106-125.
- Fischer, L. R. (1983). Mothers and mothers-in-law. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 187-193.
- Gadassi R., Bar-Nahum L. E., Newhouse, S., Anderson R., Heiman J. R., Rafaeli E. ve Janssen E. (2016). Perceived Partner Responsiveness Mediates the Association Between Sexual and Marital Satisfaction: A Daily Diary Study in Newlywed Couples. *Arch Sex Behav*, 45, 109-120.
- Gage, A. J. (2013). Association of child marriage with suicidal thoughts and attempts among adolescent girls in Ethiopia. *Journal of Adolescent Health*, 52(5), 654-656.
- Gallihier, R. V., Rostosky, S. S., Welsh, D. P. ve Kawaguchi, M. C. (1999). Power and psychological well-being in late adolescent romantic relationships. *Sex Roles*, 40(9-10), 689-710.
- Gangoli, G. ve Rew, M. (2011). Mothers-in-law against daughters-in-law: Domestic violence and legal discourses around mother-in-law violence against daughters-in-law in India. *Women's Studies International Forum*, 34(5), 420-429.
- Gardner, M. ve Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: an experimental study. *Developmental Psychology*, 41(4), 625.
- Gezer Tuğrul, Y. (2018). erken yaşta evlendirilen kadınların evlilik süreçleri, deneyimleri ve sonraki yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Sosyoloji Notları*, 1(2).
- Godha, D., Hotchkiss, D. R. ve Gage, A. J. (2013). Association between child marriage and reproductive health outcomes and service utilization: A multi-country study from South Asia. *Journal of Adolescent Health*, 52(5), 552-558.

Goetting, A. (1990). Patterns of support among in-laws in the United States: A review of research. *Journal of Family Issues*, 11, 67–90.

Golding, J. M. (1999). Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis. *Journal of Family Violence*, 14, 99-132.

Gordon, B. D. (2010). Early Teen Marriage and Future Poverty. *Demography*, 47(3), 689–718.

Gottman, J. M. ve Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: behavior, physiology, and health. *Journal of personality and social psychology*, 63(2), 221.

Gottschalk, N. (2007). Uganda: early marriage as a form of sexual violence. *Forced Migration Review*, (27), 53

Gratz, K. L. ve Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41–54.

Green, K., Broome, H. ve Mirabella, J. (2006). Postnatal depression among mothers in the United Arab Emirates: Socio-cultural and physical factors. *Psychology, Health & Medicine*, 11(4), 425–431.

Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.

Gross, J. J. ve Jazaieri, H. (2014). Emotion, emotion regulation, and psychopathology: An affective science perspective. *Clinical Psychological Science*, 2(4), 387-401.

Güler, Ö ve Küçüker, H. (2010). Early Marriages Among Adolescent Girls in Afyonkarahisar, Turkey. *European Journal of General Medicine*, 7(4): 365-371

Güneş, M., Selcuk, H., Demir, S., İbiloğlu, A. O., Bulut, M., Kaya, M. C., ... ve Sır, A. (2016). Marital harmony and childhood psychological trauma in child marriage. *Journal of Mood Disorders*, 6(2), 63-70.

Halloran, E. C. (1998). The role of marital power in depression and marital distress. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 3-14.

Hamilton, V. E. (2012). The age of marital capacity: Reconsidering civil recognition of adolescent marriage. *Boston Law Review*, 92, 1817-1863.

Havighurst, R. J. (1972). Developmental tasks and education. New York: McKay.

Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 52(3), 511.

- Heyman, R. E., Sayers, S. L. ve Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Family Psychology*, 8(4), 432-446.
- Hicks, M. W. ve Platt, M. (1970). Marital happiness and stability: A review of research in the 1960s. *Journal of Marriage and the Family*, 32, 553-574.
- Hofmann, S. G., Sawyer, A. T., Fang, A. ve Asnaani, A. (2012). Emotion dysregulation model of mood and anxiety disorders. *Depression and Anxiety*, 29(5), 409-416.
- Holahan, C. J., Moos, R. H. ve Bonin, L. (1997). Social support, coping, and psychological adjustment. In: G. R. Pierce, B. Lakey, I. G. Sarason ve B. R. Sarason (Eds), *Sourcebook of social support and personality* (pp. 169–186). New York: Plenum Press.
- Hossain, M. G., Mahumud, R. A. ve Saw, A. (2016). Prevalence of child marriage among Bangladeshi women and trend of change over time. *Journal of Biosocial Science*, 48(04), 530-538.
- Hourigan, S. E., Goodman, K. L. ve Southam-Gerow, M. A. (2011). Discrepancies in parents' and children's reports of child emotion regulation. *Journal of Experimental Child Psychology*, 110(2), 198-212.
- Hoye, D. D. (1971). Mother-in-law adjustment of young marrieds. (Unpublished Doctoral Dissertaion). University of North Carolina.
- Hung, C.-H. (2005). Women's postpartum stress, social support and health status. *Western Journal of Nursing Research*, 27, 148–159.
- Hurwitz, E. J. H., Gupta, J., Liu, R., Silverman, J. G. ve Raj, A. (2006). Intimate partner violence associated with poor health outcomes in U.S. South Asian women. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 8, 251-261.
- Jackson, J. C. ve Berg-Cross, L. (1988). Extending the extended family: The mother-in-law and daughter-in-law relationship of Black women. *Family Relations*, 37, 293–297.
- Jejeebhoy, S. J. ve Cook, R. J. (1997). State accountability for wife-beating: the Indian challenge. *The Lancet*, 349, 10-12.
- Jensen, R. ve Thornton, R. (2003). Early female marriage in the developing world. *Gender & Development*, 11(2), 9-19.
- Joshi, A., Dhapola, M., Kurian, E. ve Peltó, P. J. (2001). Experiences and perceptions of marital sexual relationships among rural women in Gujarat, India. *Asia Pacific Population Journal*, 16(2), 177-194.
- Joshi, S. ve Thingujam, N. S. (2009). Perceived emotional intelligence and marital adjustment: Examining the mediating role of personality and social desirability. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 35(1), 79-86.

Julien, D. ve Markman, H. J. (1991). Social support and social networks as determinants of individual and marital outcomes. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 549-568.

Kadir, M. M., Fikree, F. F., Khan, A. ve Sajan, F. (2003). Do mothers-in-law matter? Family dynamics and fertility decision-making in urban squatter settlements of Karachi, Pakistan. *Journal of Biosocial Science*, 35(4), 545-558.

Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.

Kasım, B., Cem, U., Mustafa, K., Süleyman, S., İsmail, B., Ubeydullah, D., Yaşar, T. ve Süleyman, G. (2015) Evaluation of the Early Age Married Girls Applying to Our Department. *Open Journal of Pediatrics*, 5, 334-338.

Katz, J., Monnier, J., Libet, J., Shaw, D. ve Beach, S. R. (2000). Individual and crossover effects of stress on adjustment in medical student marriages. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26(3), 341-351.

Keltner, D., Gruenfeld, D. H. ve Anderson, C. (2003). Power, approach, and inhibition. *Psychological Review*, 110, 265-284.

Kemp, A., Green, B. L., Hovanitz, C. ve Rawlings, E. I. (1995). Incidence and correlates of posttraumatic stress disorder in battered women. *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 43-55.

Kendler, K. S., Bulik, C. M., Silberg, J., Hettema, J. M., Myers, J. ve Prescott, C. A. (2000). Childhood sexual abuse and adult psychiatric and substance use disorders in women: an epidemiological and cotwin control analysis. *Archives of General Psychiatry*, 57(10), 953-959.

Kessler, R. C., Molnar, B. E., Feurer, I. D. ve Appelbaum, M. (2001). Patterns and mental health predictors of domestic violence in the United States: Results from the National Comorbidity Survey. *International Journal of Law and Psychiatry*, 24, 487-508.

Kışlak, Ş. T. ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(5).

Kışlak, Ş. T. ve Çavuşoğlu, P. Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9).

Kışlak, Ş. T. ve Göztepe, I. (2012). Duygu dışı vurumu, Empati, Depresyon ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 27-45.

Kidman, R. (2016). Child marriage and intimate partner violence: a comparative study of 34 countries. *International Journal of Epidemiology*, 46(2), 662-675.

Kieren, D., Henton, J. ve Marotz, R. (1975). *Hers and his*.

- Kifer, Y., Heller, D., Perunovic, W. Q. E. ve Galinsky, A. D. (2013). The good life of the powerful the experience of power and authenticity enhances subjective well-being. *Psychological Science*, 24(3), 280-288.
- Kim, K.I. ve Nam, J. H. (1978). Mothr-in-law/daughter-in-law conflict among the psychiatric inpatients. *Korean Journal of Neuropsychiatry*, 12(1), 27-32.
- Kim, M. ve Kim, Y. (2015). Experience of Relationship between Mother-in-law and Daughter-in-law among Korea Rural Married Immigrant Women: with a Focus on Daughter-in-laws from China, Vietnam and the Philippines Who Live with their Mother-in-laws in Korea. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(S1), 307–314.
- Kinnunen, U. ve Feldt, T. (2004). Economic stress and marital adjustment among couples: Analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology*, 34, 519-532.
- Kocacık, F. ve Çağlayandereli, M. (2009). Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 25-43.
- Kopelman, L. M. (2016). The forced marriage of minors: a neglected form of child abuse. *The Journal of Law, Medicine & Ethics*, 44(1), 173-181.
- Koski, A. (2016). Child Marriage in Sub-saharan Africa: Trends, Effects on Health, and Efforts to Limit the Practice (Doctoral dissertation, McGill University Libraries).
- Kovacs, L. (1983). A conceptualization of marital development. *Family Therapy*, 3, 183-210.
- Krahé, B., Bieneck, S. ve Möller, I. (2005). Understanding gender and intimate partner violence from an international perspective. *Sex Roles*, 52, 807-827.
- Kurdek, L. A. (1993). Predicting marital dissolution: A 5-year prospective longitudinal study of newlywed couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 221-242.
- Kurdek, L. A. (1999). The nature and predictors of the trajectory of change in marital quality for husbands and wives over the first 10 years of marriage. *Development Psychology*, 35, 1283–1296.
- Labi Ades, L. (2003). Predictors of the quality of the relationship between daughter-in-law and mother-in-law. (Unpublished doctoral dissertation), Adelphi University, NY.
- Larkin, M. ve Thompson, A. R. (2012). Interpretative phenomenological analysis in mental health and psychotherapy research. In D. Harper & A. R. Thompson (Eds.), *Qualitative research method in mental health and psychotherapy: A guide for students and practitioners* (pp. 101-116). Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York, NY: Springer.

- Le Strat, Y., Dubertret, C. ve Le Foll, B. (2011). Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Pediatrics*, 128:524-30
- Lee, E., Spitze, G. ve Logan, J. R. (2003). Social support to parents-in-law: The interplay of gender and kin hierarchies. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 396-403.
- Lehrer, E. L. (2008). Age at marriage and marital instability: Revisiting the Becker–Landes–Michael hypothesis. *Journal of Population Economics*, 21(2), 463–484.
- Lewis, R. A. ve Spanier, G. B. (1982). *Marital quality, marital stability, and social exchange*. In F. I. Nye (Ed.), *Family relationships: Rewards and costs* (pp. 49–65). Beverly Hills: Sage.
- Lindorff, M. (2000). Is it better to perceive than receive? Social support, stress and strain for managers. *Psychology, Health and Medicine*, 5, 271-286.
- Linehan, M. M. (1993). *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder*. New York, NY: Guilford.
- Linn, R. ve Breslerman, S. (1996). Women in conflict: On the moral knowledge of daughters-in-law and mothers-in-law. *Journal of Moral Education*, 25(3), 291–307.
- Litzinger, S. ve Gordon, K. C. (2005). Exploring relationship among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 31, 409-424.
- Locke, H. J. (1946). Predicting marital adjustment by comparing a divorced and happily married group. *American Sociological Review*, 12, 187-191.
- Locke, H. J. ve Wallace, K. (1959). Short marital adjustment and prediction tests: their reliability and validity, *Marriage and Family Living*, 21, 251-255.
- Mahavarkar, S. H., Madhu, C. K. ve Mule, V. D. (2008). A comparative study of teenage pregnancy. *Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 28(6), 604-607.
- Marotz-Baden, R. ve Cowan, D. (1987). Mothers-in-law and daughters-in-law: The effects of proximity on conflict and stress. *Family Relations*, 385-390.
- Mathur, S., Green, M. ve Malhotra, A. (2006). *Too Young to Wed: The Lives, Rights and Health of Young Married Girls*. Washington, DC: ICRW.
- Maughan, A. ve Cicchetti, D. (2002). Impact of child maltreatment and interadult violence on children's emotion regulation abilities and socioemotional adjustment. *Child development*, 73(5), 1525-1542.
- McFarlane, J., Nava, A., Gilroy, H. ve Maddoux, J. (2016). Child brides, forced marriage, and partner violence in America: tip of an iceberg revealed. *Obstetrics & Gynecology*, 127(4), 706-713.

- Mennin, D. S., Heimberg, R. G., Turk, C. L. ve Fresco, D. M. (2005). Preliminary evidence for an emotion dysregulation model of generalized anxiety disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 43(10), 1281–1310.
- Mikhail, S. L. B. (2002). Child marriage and child prostitution: Two forms of sexual exploitation. *Gender & Development*, 10(1), 43-49.
- Moore, K. A. ve Waite, L. J. (1981). Marital dissolution, early motherhood and early marriage. *Social Forces*, 20-40.
- Morr Serewicz, M. C. (2008). Toward a Triangular Theory of the Communication and Relationships of In-Laws: Theoretical Proposal and Social Relations Analysis of Relational Satisfaction and Private Disclosure in In-Law Triads. *Journal of Family Communication*, 8(4), 264–292.
- Morr Serewicz, M. C. ve Hosmer, R. A. (2011). *In-laws or outlaws: The dark and the bright in in-law relationships. The dark side of close relationships II*. New York: Routledge, 217-242.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S. ve Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361–388.
- Mugweni, E., Pearson, S. ve Omar, M. (2012). Traditional gender roles, forced sex and HIV in Zimbabwean marriages. *Culture, Health & Sexuality*, 14(5), 577-590.
- Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E. ve Herbison, G. P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child Abuse & Neglect*, 20(1), 7-21.
- Muris, P., Meesters, C., Morren, M. ve Moorman, L. (2004). Anger and hostility in adolescents: Relationships with self-reported attachment style and perceived parental rearing styles. *Journal of Psychosomatic Research*, 57(3), 257-264.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., ve Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 79-98.
- Muthengi, E. N. (2010). Early Marriage and Early Childbearing in Ethiopia: Determinants and Consequences. (Unpublished Doctoral dissertation). University of California, Los Angeles.
- Nasrullah, M., Zakar, R. ve Zakar, M. Z. (2014). Child marriage and its associations with controlling behaviors and spousal violence against adolescent and young women in Pakistan. *Journal of Adolescent Health*, 55(6), 804-809.
- Neff, K. D. ve Suizzo, M. A. (2006). Culture, power, authenticity and psychological well-being within romantic relationships: A comparison of European American and Mexican Americans. *Cognitive Development*, 21(4), 441-457.

Nolen-Hoeksema, S. ve Jackson, B. (2001). Mediators of the gender difference in rumination. *Psychology of Women Quarterly*, 25(1), 37-47.

Norwood, K. ve Webb, L. M. (2006, June). How mothers influence their adults sons' marital satisfaction through communication with daughters-in-law: Survey findings from eight states. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Dresden, Germany.

Nour, N. M. (2006). Health Consequences of Child Marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 12(11), 1644-1649.

Nour, N. M. (2009). Child marriage: a silent health and human rights issue. *Reviews in Obstetrics & Gynecology*, 2(1), 51-56.

Orçan, M. (2008). *Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili*, Ankara, Harf Yayıncılık.

Orçan, M. ve Kar, M. (2008). "Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği", *Aile ve Toplum*, 4(14), 97-111.

Oshiro, A., Poudyal, A. K., Poudel, K. C., Jimba, M. ve Hokama, T. (2011). Intimate partner violence among general and urban poor populations in Kathmandu, Nepal. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(10), 2073-2092.

Otoo-Oyortey, N. ve Pobi, S. (2003). Early Marriage and Poverty: Exploring links and key policy issues. *Gender & Development*, 11(2), 42-51.

Ouattara, M., Sen, P. ve Thomson, M. (1998). Forced marriage, forced sex: the perils of childhood for girls. *Gender & Development*, 6(3), 27-33.

Özcebe, H. ve Biçer, B. K. (2013). Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi*, 48(2).

Öztürk, M. (2013). The interrelationship between in-laws acceptance rejection, intimate partner acceptance rejection, marital conflict, and overall marital satisfaction evaluation. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Paolucci, E. O., Genuis, M. L. ve Violato, C. (2001). A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *The Journal of Psychology*, 135(1), 17-36.

Parmar, P. ve Rohner R. P. (2008). Relations among spouse acceptance, remembered parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among married adults in India. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 57-66.

Parmar, P., Ibrahim, M. ve Rohner R. P. (2008). Relations among perceived spouse acceptance, remembered parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among married adults in Kuwait. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 67-76.

Parsons, J., Edmeades, J., Kes, A., Petroni, S., Sexton, M. ve Wodon, Q. (2015). Economic impacts of child marriage: a review of the literature. *The Review of Faith & International Affairs*, 13(3), 12-22.

- Pierce, T., Baldwin, M. W. ve Lydon, J. E. (1997) A relational schema approach to social support. In: : G. R. Pierce, B. Lakey, I. G. Sarason ve B. R. Sarason (Eds), *Sourcebook of social support and personality* (pp. 19–47). New York: Plenum Press.
- Pimentel, E. E. (2000). Just how do I love thee?: Marital relations in urban China. *Journal of Marriage and Family*, 62(1), 32-47.
- Prakash, R., Singh, A., Pathak, P. K. ve Parasuraman, S. (2011). Early marriage, poor reproductive health status of mother and child well-being in India. *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care*, 37,136–145
- Prentice, C. (2009). Relational Dialectics Among In-Laws. *Journal of Family Communication*, 9(2), 67–89.
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278.
- Rabho, L. A. (2015). ‘My mother-in-law ruined my life’: the jealous mother-in-law and the empowerment of Palestinian women. *Contemporary Islam*, 9(3), 455–470.
- Rahmani, A., Alahgholi, L. ve Khuee, E. M. (2009). P511 How does sexual satisfaction relate to marital satisfaction among Iranians? *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 107(S2).
- Raj, A. ve Boehmer, U. (2013). Girl child marriage and its association with national rates of HIV, maternal health, and infant mortality across 97 countries. *Violence Against Women*, 19(4), 536-551.
- Rajeswari, E. ve Maheswari, K. K. (2018). Mental health among early married women. *International Journal of Applied Research*, 4(4), 249-251.
- Rellini, A. H., Vujanovic, A. A., Gilbert, M. ve Zvolensky, M. J. (2012). Childhood maltreatment and difficulties in emotion regulation: Associations with sexual and relationship satisfaction among young adult women. *Journal of Sex Research*, 49(5), 434-442.
- Reyna, V. F. ve Farley, F. (2006). Is the teen brain too rational?. *Scientific American Mind*, 17(6), 58-65.
- Rieker, P. P. ve Carmen, E. (1986). The victim to patient process: The disconfirmation and transformation of abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 56, 360-370.
- Ripoll-Nunez, K. Alvarez, C. (2008). Perceived intimate partner acceptance, remembered parental acceptance, and psychological adjustment among Colombian and Puerto Rican youths and adults. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 23-34.
- Rittenour, C. ve Soliz, J. (2009). Communicative and relational dimensions of shared family identity and relational intentions in mother-in-law/daughter-in-law relationships: Developing a conceptual model for mother-in-law/daughter-in-law research. *Western Journal of Communication*, 73(1), 67–90.

- Rocca, C. H., Rathod, S., Falle, T., Pande, R. P. ve Krishnan, S. (2008). Challenging assumptions about women's empowerment: Social and economic resources and domestic violence among young married women in urban South India. *International Journal of Epidemiology*, 38(2), 577–585.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2001). Reliability and validity of the Intimate Partner Acceptance Rejection Questionnaire. Manuscript in preparation, Rohner Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.
- Rohner, R. P. (2004). The parental 'acceptance–rejection syndrome': universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59, 830–840.
- Rohner, R. P. (2008). Introduction: Parental acceptance-rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cross Cultural Research*, 42(1), 5-12.
- Rohner, R. P. (2010, revised 2014). In-Law Acceptance-Rejection Questionnaire, Mother-in-Law and Father-in-Law versions. Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications, November, 2012. <http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/INTRODUCTION-TO-PARENTAL-ACCEPTANCE-3-27-12.pdf>
- Rohner, R. P., Melendez, T. ve Kraimer-Rickaby, L. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among American adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 13-22.
- Rohner, R. P., Uddin, M. K., Shamsunnaher, M. ve Khaleque, A. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Japanese adults. *Cross Cultural Research*, 42(1), 87-97.
- Rohner, R.P. (1975). *They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of Parental Acceptance and Rejection*. New Haven, CT: HRAF Press.
- Rorty, M., Yager, J. ve Rossotto, M. A. (1994). Childhood sexual, physical and psychological abuse in bulimic nervosa. *American Journal of Psychiatry*, 151, 1122-1126.
- Rude, S. S. ve McCarthy, C. J. (2003). Emotion regulation in depressed and depression vulnerable college students. *Cognition and Emotion*, 17, 799- 806.
- Rusbult, C. E., Bissonnette, V. L., Arriaga, X. B., Cox, C. L. ve Bradbury, T. N. (1998). Accommodation processes during the early years of marriage. T. N. Bradbury (Ed.), *The developmental course of marital dysfunction içinde*, (s.74-113). United States of America: Cambridge University Press.

- Sacco, W. P. ve Phares, V. (2001). Partner appraisal and marital satisfaction: The role of self-esteem and depression. *Journal of Marriage and Family*, 63, 504 – 513.
- Salters-Pedneault, K., Roemer, L., Tull, M. T., Rucker, L. ve Mennin, D. S. (2006). Evidence of broad deficits in emotion regulation associated with chronic worry and generalized anxiety disorder. *Cognitive Therapy and Research*, 30, 469–480.
- Sanders, M. R., Nicholsan, J. M. ve Floyd, F. J. (1997). Couples' relationships and children. In W. H. Halford, & H. J. Markman (Eds.), *Clinical handbook of marriage and couples intervention* (pp. 225-253). NY: John Wiley & Sons.
- Santhya, K. G., Ram, U., Acharya, R., Jejeebhoy, S. J., Ram, F. ve Singh, A. (2010). Associations between early marriage and young women's marital and reproductive health outcomes: evidence from India. *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health*. 36(3), 132-139.
- Sarason, B. R., Sarason, I. G. ve Pierce, G. R. (1990). *Traditional views of social support and their impact on assessment*. John Wiley & Sons.
- Savitridina, R. (1997). Determinants and consequences of early marriage in Java Indonesia. *Asia-Pacific population journal*, 12(2), 25-48.
- Schumacher, J. A. ve Leonard, K. E. (2005). Husbands' and wives' marital adjustment, verbal aggression, and physical aggression as longitudinal predictors of physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(1), 28–37.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Bobik, C., Coston, T. D., Greeson, C., Jedlicka, C., Rhodes, E. ve Wendorf, G. (2001). Emotional intelligence and interpersonal relations. *Journal of Social Psychology*, 141(4), 523-536.
- Serewicz, M. C. M. (2006). Getting along with the in-laws: Relationships with parents-in-law. *Widening the family circle: New research on family communication*, 101-116.
- Serewicz, M. C. M., Hosmer, R., Ballard, R. L. ve Griffin, R. (2008). Disclosure from In-laws and the Quality of In-law and Marital Relationships. *Communication Quarterly*, 56(4), 427–444.
- Shabbir, S., Nisar, S. R. ve Fatima, S. (2015). Depression, anxiety, stress and life satisfaction among early and late married females. *European Journal of Business and Social Sciences*, 4(8), 128–131.
- Shih, K. Y. ve Pyke, K. (2010). Power, resistance, and emotional economies in women's relationships with mothers-in-law in Chinese immigrant families. *Journal of Family Issues*, 31(3), 333-357.
- Silverstein, J. L. (1990). The problem with in-laws. *Journal of Family Therapy*, 14(4), 399-412.

- Sim, L., Adrian, M., Zeman, J., Cassano, M. ve Friedrich, W. N. (2009). Adolescent deliberate self-harm: Linkages to emotion regulation and family emotional climate. *Journal of Research on Adolescence*, 19, 75–91.
- Simpson, J. A., Collins, W. A., Tran, S. ve Haydon, K. C. (2007). Attachment and the experience and expression of emotions in romantic relationships: A developmental perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(2), 355.
- Simpson, L. E., Doss, B. D., Wheeler, J. ve Christensen, A. (2007). Relationship violence among couples seeking therapy: Common couple violence or battering? *Journal of Marital and Family Therapy*, 33(2), 270-283.
- Soylu, N. ve Ayaz, M. (2013). Adli Değerlendirme İçin Yönlendirilen Küçük Yaşta Evlendirilmiş Kız Çocuklarının Sosyo Demografik Özellikleri ve Ruhsal Değerlendirmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(2).
- Spainer, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and The Family*, 38, 15-28.
- Spanier, G. B. ve Cole, C. L. (1976). Toward clarification and investigation of marital adjustment. *International Journal of Sociology of the Family*, 6(1), 121–146.
- Spataro, J., Mullen, P. E., Burgess, P. M., Wells, D. L. ve Moss, S. A. (2004). Impact of child sexual abuse on mental health. *The British Journal of Psychiatry*, 184(5), 416-421.
- Speizer, I. S. ve Pearson, E. (2011). Association between early marriage and intimate partner violence in India: a focus on youth from Bihar and Rajasthan. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(10), 1963-1981.
- Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 51 (4), 318 - 328.
- Stanik, C. E. ve Bryant, C. M. (2012). Marital quality of newlywed African American couples: Implications of egalitarian gender role dynamics. *Sex Roles*, 66, 256- 267.
- Stroup, A. L. (1966). *Marriage and family: A developmental approach*. Appleton-Century-Crofts.
- Swann, W. B., De La Ronde, C. ve Hixon, J. G. (1994). Authenticity and positivity strivings in marriage and courtship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 857-8.
- Şahin, N. H., ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri: Türk Gençleri için Uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 44-56.
- Şen, H. (2014). *Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe*, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Şener, A. (2002). Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Taner, C. E., Kırmızı, D. A., İriş, A. ve Başoğlu, Ö. (2012). Adölesan gebeliklerin sonuçları. *Göztepe Tıp Dergisi*, 27, 6-10.

Taner, H. A., Çetin, F. H., İşeri, E. ve Işık, Y. (2016). On sekiz yaş altı evlilik olgularının psikiyatrik değerlendirmesi ve psikometrik, psikososyal özellikleri: dört olgu sunumu. *Türkiye Klinikleri Journal of Case Reports*, 24(4), 352-357.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2010). Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf Erişim Tarihi: 14.09.2018

Thato, S., Rachukul, S. ve Sopajaree, C. (2007). Obstetrics and perinatal outcomes of Thai pregnant adolescents: a retrospective study. *International Journal of Nursing Studies*, 44(7), 1158-1164.

Timmer, S. G. ve Veroff, J. (2000). Family ties and the discontinuity of divorce in Black and White newlywed couples. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 349-361.

Tiwari, A., Chan, K. L., Fong, D., Leung, W. C., Brownridge, D. A., Lam, H., ... ve Cheung, K. B. (2008). The impact of psychological abuse by an intimate partner on the mental health of pregnant women. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 115(3), 377-384.

Tulum, S. (2014). The effects of attachment on marital adjustment in newly married individuals: Testing the mediator role of conflict resolution styles. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Tuncay-Senlet, E. (2012). Domestic violence against women in relations to marital adjustment and psychological well-being, with the effects of attachment, marital coping, and social support. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Tutarel-Kışlak, Ş. (1996). Cinsiyet, Evlilik Uyumu, Depresyon İle Nedensel Ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.

Türkiye İstatistik Kurumu (2006). Aile Yapısı Araştırması 2006. Ankara: TÜİK.

Türkiye İstatistik Kurumu (2011). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011. Ankara: TÜİK.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2008). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara. Erişim <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf>

Twenge, J. M., Campbell, W. ve Foster, C. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and the Family*, 65, 574-583.

UNFPA (2007). Ending child marriage. <http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/endchildmarriage.pdf> Erişim Tarihi: 14.09.2018

UNICEF (2001). Early Marriage: Child Spouses. https://www.unicef.org/childrenandislam/downloads/early_marriage_eng.pdf Erişim Tarihi: 14.09.2018

UNICEF (2005). Early Marriage: A Harmful Traditional Practice. https://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.10.pdf Erişim Tarihi: 14.09.2018

Uphold, C. R. (1991). Positive Affect Between Adult Women and Their Mothers and Mothers-in-Law. *Journal of Women & Aging*, 3(4).

Vahip, I. ve Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, 107-114.

Vandewalle, J., Moens, E. ve Braet, C. (2014) Comprehending emotional eating in obese youngsters: The role of parental rejection and emotion regulation. *International Journal of Obesity*, 38(4): 525–530.

Vang, P. D. ve Bogenschutz, M. (2013). Hmong women, marital factors and mental health status. *Journal of Social Work*, 13(2), 164-183.

Varan, A., Rohner, R. P. ve Eryüksel, G. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 46-56.

Vera-Sanso, P. (1999). Dominant daughters-in-law and submissive mothers-in-law? Cooperation and conflict in South India. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 5, 577–593.

Wallin, P. (1954). Sex differences in attitudes to “in-laws.” *The American Journal of Sociology*, 59(5), 466–469.

Warner, E. (2004). Behind the wedding veil: Child marriage as a form of trafficking in girls. *Journal of Gender, Social Policy & the Law*, 12 (2), 233.

Werner, K. ve Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and psychopathology. Ed., A. M. Kringand and D. M. Sloan, *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment* (pp. 13-37). New York: The Guilford Press.

Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Methods in Psychology: Adventures in Theory and Method* (2nd Ed.). London: Open University Press

Willson, A. E., Shuey, K. M. ve Elder Jr, G. H. (2003). Ambivalence in the relationship of adult children to aging parents and in-laws. *Journal of Marriage and Family*, 65(4), 1055-1072.

Wodon, Q. (2016). Early Childhood Development in the Context of the Family: The Case of Child Marriage. *Journal of Human Development and Capabilities*, 17(4), 590-598.

World Vision (2008). Before She is Ready. http://www.wvi.org/sites/default/files/publications_Before%20Shes%20Ready.pdf

Erişim Tarihi: 15.09.2018

Wu, T. F., Yeh, K. H., Cross, S. E., Larson, L. M., Wang, yi C. ve Tsai, yi L. (2010). Conflict With Mothers-in-Law and Taiwanese Women's Marital Satisfaction: The Moderating Role of Husband Support. *The Counseling Psychologist*, 38(4), 497-522.

Xiaohe, X. ve Whyte, K. J. (1990). Love matches and arranged marriages: A Chinese replication. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 709-722.

Yakali-Çamoğlu, D. (2007). Turkish family narratives: The relationships between mothers- and daughters-in-law. *Journal of Family History*, 32(2), 161-178.

Yeh, H., Lorenz, F. O., Wickrama, K. A. S., Conger, R. D. ve Elder, Jr., G. H. (2006). Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife. *Journal of Family Psychology*, 20, 339-343.

Yeşiltepe, S. S. ve Çelik, M. (2014). Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi olma ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(3).

Yiğit, İ. ve Guzey Yiğit, M. (2017). Psychometric Properties of Turkish Version of Difficulties in Emotion Regulation Scale-Brief Form (DERS-16). *Current Psychology*, 1-9.

Yizengaw, S.S., Kibret, B.T., Gebiresilus, A.G ve Sewasew, D.T. (2014). Marital Adjustment Among Early, Age-Appropriate Arranged and Love-Matched Marriage, Motta, North West Ethiopia. *Innovare Journal Of Social Sciences*. 2(4): 65-73.

Yoshimura, C. G. (2006). Getting along with the in-laws: Relationships with siblings-in-law. In K. Floyd & M. T. Mormon (Eds.), *Widening the family circle: New research on family communication* (pp. 117- 128). Thousand Oaks, CA: Sage.

Yount, K. M., Crandall, A., Cheong, Y. F., Osypuk, T. L., Bates, L. M., Naved, R. T. ve Schuler, S. R. (2016). Child marriage and intimate partner violence in rural Bangladesh: a longitudinal multilevel analysis. *Demography*, 53(6), 1821-1852.

Yüksel, Ö ve Dağ, İ. (2015). Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(3):181-8

Yüksel-Kaptanoğlu, İ. ve Ergöçmen, B. A. (2012). Çocuk gelin olmaya giden yol. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2).

Zaki, J. ve Williams, W. C. (2013). Interpersonal emotion regulation. *Emotion*, 13, 803-810.

Zara, A. ve İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.

Zhang, H., Ho, P. S. ve Yip, P. S. (2012). Does similarity breed marital and sexual satisfaction? *Journal of Sex Research*, 49(6), 583–593.

Zheng, Y. P. ve Lin, K. M. (1994). A nationwide study of stressful life events in Mainland China. *Psychosomatic Medicine*, 56, 296-305.

EKLER

EK 1. Etik Kurul Onayı

GİZLİ
T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 56786525-050.04.04/73452
Konu : Başvuru Dosyası Hakkında

27 Şubat 2018

Sayın Büşra Aslan

“18 Yaş Altı ve 22 Yaş Üstü Evlenen Kadınların Evlilik Uyumu ve Psikolojik İyi Oluşlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi” başlıklı tez çalışmanız ile ilgili Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu’nun 19/02/2018 tarih ve 03/36 sayılı kararının bir örneği ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof.Dr.Sibel A.ÖZKAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER:
1-Karar Örneği (1 sayfa)

GİZLİ

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan/ANKARA
Telefon : 0 (312) 60 40 / 2101
Faks : 0 (312) 212 60 49

Ayrıntılı Bilgi İçin

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 19/02/2018
Toplantı Sayısı : 03
Karar Sayısı : 36

36- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji doktora programı öğrencisi **Büşra Aslan**'ın "18 Yaş Altı ve 22 Yaş Üstü Evlenen Kadınların Evlilik Uyumu ve Psikolojik İyi Oluşlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi" başlıklı tez çalışması ile ilgili 25/01/2018 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Yapılan incelemeler sonucunda; **Büşra Aslan**'ın "18 Yaş Altı ve 22 Yaş Üstü Evlenen Kadınların Evlilik Uyumu ve Psikolojik İyi Oluşlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi" başlıklı doktora tezi araştırma projesinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIĞI
19/02/2018

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

Aşağıdaki sorular, çalışmaya katılan kadınların ve eşlerinin genel özelliklerini belirlemek amacıyla sorulmaktadır. Kimlik tanıtıcı hiçbir bilgi içermemektedir. Lütfen aşağıda istenilen bilgileri eksiksiz doldurunuz ve seçenekli sorularda size uygun olan seçeneğin yanındaki ( ) ile gösterilen alana X işareti koyarak belirtiniz.

1. Sizin yaşıınız: _____	6. Eşinizin yaşı: _____
2. Eğitim düzeyiniz: ( ) Okuma yazması yok ( ) Okur Yazar ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( ) Lisansüstü	7. Eşinizin eğitim düzeyi: ( ) Okuma yazması yok ( ) Okur Yazar ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( ) Lisansüstü
3. Kaçınıcı evliliğiniz: _____	8. Eşinizin kaçınıcı evliliği: _____
4. Evlendiğinizde kaç yaşındaydınız: _____	9. Evlendiğinizde eşiniz kaç yaşındaydı: _____
5. Mesleğiniz: _____ ( ) Şu anda çalışıyorum ( ) Şu anda çalışmıyorum	10. Eşinizin mesleği: _____ ( ) Şu anda çalışıyor ( ) Şu anda çalışmıyor

11.Medeni Durumunuz:

( ) Resmi nikahlı evlilik

☐ Dini nikahlı evlilik

Diğer (Belirtiniz: _____)

12. Kaç yıldır evlisiniz? (_____) Yıl (_____) Ay

13. Evlenme şekliniz:

☐ görücü usulü ve sizin onayınız olmadan

☐ görücü usulü ve sizin onayınızla

☐ kendiniz tanışarak ve aile onayıyla

☐ kendiniz tanışarak ve aile onayı olmadan (kaçarak)

14. Çocuğunuz var mı?

☐ Evet Evet ise Çocuk Sayısı:

☐ Hayır

14a. İlk çocuğunuz doğduğunda kaç yaşındaydınız?

_____

14b. Daha önce düşük yaptınız mı?

☐ Evet Evet ise sayısı:

☐ Hayır

14c. Daha önce kürtaj yaptırдыңız mı?

☐ Evet Evet ise sayısı:

☐ Hayır

15. Evde toplam kaç kişi yaşıyorsunuz? _____

Aşağıda verilen aile üyelerinden hangileri evde sizinle birlikte yaşıyor? Lütfen uygun olanların hepsini işaretleyiniz.

☐ Eşimin annesi

☐ Eşimin babası

☐ Benim annem

☐ Benim babam

☐ Benim kardeşim

☐ Eşimin kardeşi

☐ Bakıcı/Yardımcı

☐ Diğer akrabalar (lütfen belirtiniz _____)

16. Ailenizin Gelir Düzeyi:

☐ 500 TL'nin altı ☐ 500-1.000 TL

☐ 1-1.500 TL ☐ 1.5-2.000 TL

☐ 2-2.500 TL ☐ 2.5-3.000 TL

☐ 3-4.000 TL ☐ 4.000 TL'nin üstü

17a. Eşinizle tartışmalarınızda eşinizin size (büyük ya da küçük şiddette de olsa vurmak, tartaklamak vs gibi) fiziksel şiddet uyguladığı oldu mu?

☐ Evet

☐ Hayır

17b. Evetse ne sıklıkta uyguladı?

17c. (Eğer yanıtınız evet ise...) Ne zamandan beri eşinizden şiddet görmektesiniz?

Az		Bazen		Sık Sık
1	2	3	4	5

17d. Eşiniz size en son ne zaman şiddet uyguladı?

17e. Eşinizin şiddete başvurmasının nedeni sizce nedir?

Nedensiz ☐

Alkol ☐

Kıskançlık ☐

Ekonomik sorunlar ☐

Ailevi sebepler ( )

Diğer (belirtiniz:_____)

18. Eşinizin gelirini biliyor musunuz?

( ) Evet Evet ise, geliri (miktar belirtiniz): _____

( ) Hayır

19. Son altı ayda psikolojik/psikiyatrik bir nedenle tedavi gördünüz mü?

Evet ( ) ise sebebi:_____

Hayır ( )

20. Bunun için ilaç kullanıyor musunuz?

Evet ( ) Evet ise ne kadar süredir ilaç kullanıyorsunuz? _____

Hayır ( )

21. Annenizin eğitim durumu

( ) Okuma yazması yok

( ) Okur Yazar

( ) İlkokul mezunu

( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise mezunu

( ) Üniversite mezunu

( ) Lisansüstü

22. Babanızın eğitim

( ) Okuma yazması yok

( ) Okur Yazar

( ) İlkokul mezunu

( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise mezunu

( ) Üniversite mezunu

( ) Lisansüstü

28. Anne babanızın ilişkisi sizce nasıldır:

Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
1	2	3	4	5

29. Eşinizin ailesiyle aynı şehirde mi yaşıyorsunuz?

☐ Evet

☐ Hayır

30. Evlenmeden önce psikolojik tedavi gördünüz mü?

☐ Evet   Evet ise belirtiniz: _____

☐ Hayır

31. Kayınvalideniz:

☐ Yaşıyor   Kayınvalidenizin yaşı:

☐ Vefat etti   Kaç yıl oldu:

32. Evlendiğinizde eşinizin ailesi ile birlikte aynı evde yaşadınız mı?

☐ Evet   Süresini belirtiniz: _____ yıl

☐ Hayır

33. Kayınvalidenizden hiç şiddet gördünüz mü ya da görüyor musunuz?

☐ Evet   ☐ Hayır

33a. Evetse ne sıklıkta uyguladı?

Az		Bazen		Çok Sık
1	2	3	4	5

33b. Kayınvalidenizin şiddete başvurmasının nedeni sizce nedir?

_____

EK 3. Yakın İlişki Ölçeği

Aşağıda, yetişkin kişilerin, yakın bir ilişki içerisindeki davranışlarıyla ilgili bazı cümleler var. Her cümleyi dikkatlice okuyun ve okuduğunuz cümlenin eşinizin size karşı davranışlarını ne kadar iyi anlattığını düşünün. Testi, cümleler üzerinde fazla oyalanmadan, size ilk doğru gelen cevapları işaretleyerek doldurun. Cevaplarınızı eşinizden beklediğiniz davranışlara göre değil, bu kişinin size gerçekte gösterdiği davranışlara göre verin.

YİÖ

EŞİM/PARTNERİM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söyler.	☐	☐	☐	☐
2.	Bana hiç ilgi göstermez.	☐	☐	☐	☐
3.	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırır.	☐	☐	☐	☐
4.	Bana vurur.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görür.	☐	☐	☐	☐
6.	Kızdığı zaman bana sert davranır.	☐	☐	☐	☐
7.	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldür.	☐	☐	☐	☐
8.	Benden hoşlanmıyor gibi görünür.	☐	☐	☐	☐
9.	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenir.	☐	☐	☐	☐
10.	Bana bir sürü kırıcı şey söyler.	☐	☐	☐	☐
11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelir.	☐	☐	☐	☐
12.	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirir.	☐	☐	☐	☐
13.	Bana çok ilgi gösterir.	☐	☐	☐	☐
14.	Beni kırmak için elinden geleni yapar.	☐	☐	☐	☐
15.	Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuttur.	☐	☐	☐	☐
16.	Beni sevmediğini hissettirir.	☐	☐	☐	☐

EŞİM/PARTNERİM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirir.	☐	☐	☐	☐
18.	Onaylamadığı bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit eder.	☐	☐	☐	☐
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐
20.	Ne yaparsam yapayım, diğer kadınların/erkeklerin benden daha iyi olduğunu düşünür.	☐	☐	☐	☐
21.	Bana istenmediğimi belli eder.	☐	☐	☐	☐
22.	Beni sevdiğini belli eder.	☐	☐	☐	☐
23.	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmez.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana karşı yumuşak ve iyi kalplidir.	☐	☐	☐	☐

EK 4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (Ddgö-16)

Aşağıdaki ifadelerin size ne sıklıkla uyduğunu, her ifadenin yanında yer alan 5 dereceli ölçek üzerinden değerlendiriniz. Her bir ifadenin altındaki 5 noktalı ölçekten, size uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca bir tek rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

	Hemen hemen hiç (% 0-10)	Bazen (% 11-35)	Yaklaşık Yarı yarıya (% 36-65)	Çoğu zaman (% 66-90)	Hemen hemen her zaman (% 91-100)
1. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
2. Ne hissettiğim konusunda karmaşa yaşarım.	1	2	3	4	5

3. Kendimi kötü hissettiğimde işlerimi bitirmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
4. Kendimi kötü hissettiğimde kontrolden çıkarım.	1	2	3	4	5
5. Kendimi kötü hissettiğimde uzun süre böyle kalacağına inanırım.	1	2	3	4	5
6. Kendimi kötü hissetmenin yoğun depresif duyguyla sonuçlanacağına inanırım.	1	2	3	4	5
7. Kendimi kötü hissederken başka şeylere odaklanmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
8. Kendimi kötü hissederken kontrolden çıktığım korkusu yaşarım.	1	2	3	4	5
9. Kendimi kötü hissettiğimde bu duygumdan dolayı kendimden utanırım.	1	2	3	4	5
10. Kendimi kötü hissettiğimde zayıf biri olduğum duygusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
11. Kendimi kötü hissettiğimde davranışlarımı kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
12. Kendimi kötü hissettiğimde daha iyi hissetmem için yapabileceğim hiçbir şey olmadığına inanırım.	1	2	3	4	5
13. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum.	1	2	3	4	5

14. Kendimi kötü hissettiğimde kendimle ilgili olarak çok fazla endişelenmeye başladım.	1	2	3	4	5
15. Kendimi kötü hissettiğimde başka bir şey düşünmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
16. Kendimi kötü hissettiğimde duygularım dayanılmaz olur.	1	2	3	4	5

EK 5. Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)

1. Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

* * * * *

Çok
Mutsuz Mutlu Çok Mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki **anlaşma** ya da **anlaşmazlık** derecesini yaklaşık olarak (X) şeklinde belirtiniz. Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

Her	<i>Hemen</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Sıklıkla</i>	<i>Hemen</i>	Her
zaman	<i>her</i>	<i>anlaşama</i>	<i>anlaşa</i>	<i>zaman</i>	zaman
anlaşırsınız	<i>zaman</i>	<i>dığımız</i>	<i>mayız</i>	<i>anlaşam</i>	anlaşam
	<i>anlaşırsınız</i>	<i>olur</i>		<i>ayız</i>	ayız

2. Aile bütçesini
idare etme ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

3. Boş zaman
etkinlikleri ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

4. Duyguların
ifadesi ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

5. Arkadaşlar ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

6. Cinsel ilişkiler ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

7. Toplumsal
kurallara
uyuma(doğru, iyi ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
veya uygun
davranış)

8. Yaşam
felsefesi ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

9. Eşin
akrabalarıyla ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
anlaşma

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabın yanındaki kutucuğu (X)
şeklinde işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

( ) Erkeğin susması ile

( ) Kadının susması ile

( ) Karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

( ) Hepsini

- ☐ Bazılarını
- ☐ Çok azını
- ☐ Hiç birini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- ☐ Dışarıda bir şeyler yapmayı
- ☐ Evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini yapmayı tercih eder?

- ☐ Dışarıda bir şeyler yapmayı
- ☐ Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

- ☐ Sık sık
- ☐ Arada sırada
- ☐ Çok seyrek
- ☐ Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz;

- ☐ Aynı kişiyle evlenirdiniz
- ☐ Farklı bir kişiyle evlenirdiniz
- ☐ Hiç evlenmediniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- ☐ Hemen hemen hiçbir zaman
- ☐ Nadiren
- ☐ Çoğu konularda
- ☐ Her konuda

EK 6. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları sıkıntılar ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Lütfen listedeki her bir maddeyi dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtilerin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki bölmede uygun olan yerde işaretleyin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Eğer fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızı silin.

Aşağıdakiler sizi ne kadar rahatsız ediyor?	Hiç	Biraz	Orta Derece	Epey	Çok Fazla
1. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2. Baygınlık, baş dönmesi					
3. Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri					
4. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu					
5. Olayları hatırlamada güçlük					
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme					
7. Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar					
8. Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu					
9. Yaşamınıza son verme düşünceleri					
10. İnsanların çoğuna güvenilemeyeceği hissi					
11. İştahta bozukluklar					
12. Hiçbir nedeni olmayan ani korkular					
13. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
14. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme					

15. İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme					
16. Yalnızlık hissetme					
17. Hüzünlü, kederli hissetme					
18. Hiçbir şeye ilgi duymama					
19. Ağlamaklı hissetme					
20. Kolayca incinebilme, kırılma					
21. İnsanların sizi sevmediğine, kötü davrandığına inanma					
22. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme					
23. Mide bozukluğu, bulantı					
24. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu					
25. Uykuya dalmada güçlük					
26. Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme					
27. Karar vermede güçlükler					
28. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkma					
29. Nefes darlığı, nefessiz kalma					
30. Sıcak, soğuk basmaları					
31. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer ya da etkinliklerden uzak kalmaya çalışma					
32. Kafanızın “bomboş” kalması					

33. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar					
34. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği					
35. Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak					
36. Dikkati bir şey üzerine toplamada) güçlük / zorlanma					
37. Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi					
38. Kendini gergin ve tedirgin hissetme					
39. Ölme ve ölüm üzerine düşünceler					
40. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği					
41. Bir şeyleri, kırma, dökme isteği					
42. Diğerlerinin yanındayken kendinin çok fazla farkında olmak					
43. Kalabalıklardan rahatsızlık duymak					
44. Bir başka insana hiç yakınlık duymamak					
45. Dehşet ve panik nöbetleri					
46. Sık sık tartışmaya girme					
47. Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme					
48. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmeme					
49. Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetme					
50. Kendini değersiz görme/değersizlik duyguları					

51. Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu					
52. Suçluluk duyguları					
53. Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri					

EK 7. Kayınvalide Kabul Red Ölçeği (KKRÖ)

Aşağıda kayınvalidelerin gelinlerine veya damatlarına karşı nasıl davrandıklarına ilişkin bazı ifadeler bulunmaktadır. Sizden, bunlardan her birinin kayınvalidenizin size karşı davranışlarına ne kadar uyduğunu düşünmenizi istiyoruz.

Hiçbir ifade için doğru ya da yanlış bir cevap olmadığını unutmayın. Bu yüzden mümkün olduğu kadar dürüst olun. Her açıklamayı kayınvalidenizin olmasını istediğiniz şekilde değil, onunla ilgili gerçekte hissettiğiniz şekilde cevaplayın.

Kayınvalidem		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söyler.	☐	☐	☐	☐
2.	Bana hiç ilgi göstermez.	☐	☐	☐	☐
3.	Benim için önemli olan şeyleri ona anlatmamı kolaylaştırır.	☐	☐	☐	☐
4.	Haketmediğimde bile bana vurur.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görür.	☐	☐	☐	☐
6.	Kızgın olduğu zaman beni ağır bir şekilde cezalandırır.	☐	☐	☐	☐

Kayınvalidem		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
7.	Sorularıma cevap veremeyecek kadar meşguldür.	☐	☐	☐	☐
8.	Benden hoşlanmıyor gibidir.	☐	☐	☐	☐
9.	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenir.	☐	☐	☐	☐
10.	Bana bir sürü kırıncı şey söyler.	☐	☐	☐	☐
11.	Yardım istediğimde aldırış etmez.	☐	☐	☐	☐
12.	İstendiğimi ve ihtiyaç duyulduğumu hissettirir.	☐	☐	☐	☐
13.	Bana çok ilgi gösterir.	☐	☐	☐	☐
14.	Beni kırmak için elinden geleni yapar.	☐	☐	☐	☐
15.	Hatırlaması gerektiğini düşündüğüm önemli şeyleri unuttur.	☐	☐	☐	☐
16.	Uygunsuz davranırsam sevilmediğini hissettirir.	☐	☐	☐	☐
17.	Yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirir.	☐	☐	☐	☐
18.	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur ya da tehdit eder.	☐	☐	☐	☐
19.	Ne düşündüğümü önemser ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐

Kayınvalidem		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
20.	Ne yaparsam yapayım, diğer insanların benden daha iyi olduğunu düşünür.	☐	☐	☐	☐
21.	Bana istenmediğimi belli eder.	☐	☐	☐	☐
22.	Beni sevdiğini belli eder.	☐	☐	☐	☐
23.	Onu rahatsız edecek bir şey yapmadığım sürece benimle ilgilenmez.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana kibar ve sevecen davranır.	☐	☐	☐	☐